

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

139694

KAPADOKYA BÖLGESİNİN PEYZAJ ANALİZİ ve
PLANLAMASI

139694

Orman Mühendisi Basri MUTLU

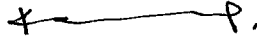
FBE Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Peyzaj Planlama Programında
Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Semra ATABAY

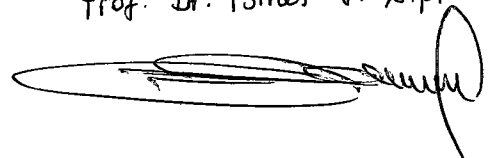

Prof. Dr. Hüseyin CENGİZ

İSTANBUL, 2003

Prof. Dr. İsmet V. Alptekin

TE. YÜKSEK LİSANS TEZİ
DOKÜMANTASYON 139694

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
HARİTA LİSTESİ.....	i
ŞEKİL LİSTESİ.....	ii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	iv
ÖNSÖZ.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
2. MATERYAL VE YÖNTEM.....	2
3. KAPADOKYA BÖLGESİNİN COĞRAFİ KONUMU.....	4
3.1 Kapadokya Bölgesinin Sınırları	4
3.1.2 Araştırma Alanının Sınırı.....	4
4. KAPADOKYA BÖLGESİNİN DOĞAL YAPI ANALİZİ.....	8
4.1 Kapadokya Bölgesinin Topoğrafik Yapı Analizi.....	8
4.1.1 Volkanik Olmayan Yükselti Bölgesi.....	8
4.1.2 Göller ve Ovalar Bölgesi.....	8
4.1.3 Birincil Derecede Volkanik Yükselti Bölgesi.....	8
4.1.4 Antik Plato Bölgesi.....	8
4.2 Eğim Analizi.....	10
4.3 Bakı Analizi.....	13
4.4 Jeolojik- Jeomorfolojik Yapı Analizi.....	13
4.4.1 Peri bacaları ve Kırgıbayır Oluşumu.....	17
4.5 Toprak Yapı Analizi.....	22
4.5.1 Toprak Sınıfları Analizi.....	24
4.6 Hidrolojik Yapı Analizi.....	25
4.6.1 Akarsular.....	25
4.6.2 Baraj, Göl ve Sazlıklar.....	27
4.6.3 Yeraltı suları.....	29
4.7 İklim Analizi.....	30
4.8 Vegetasyon ve Yaban hayatı.....	34
4.8.1 Bitki örtüsü.....	34
4.8.2 Fauna.....	38
5. KÜLTÜREL YAPI ANALİZİ.....	42
5.1 Tarihsel Süreç.....	42
5.2 Demografik Yapı	42
5.2.1 Nüfus Gelişimi.....	42
5.2.2 Net Göç Hızı.....	44
5.3. Kapadokya Bölgesinde Sektörel Dağılım.....	45
5.3.1 Tarım Sektörü.....	47
5.3.1.1 Arazi Dağılımı ve Kullanımı.....	47
5.3.1.2 Tarımsal Ürün Deseni.....	50
5.3.1.3 Hayvansal Üretim.....	53
5.3.2 Sanayi Sektörü.....	54
5.3.3 Hizmetler Sektörü.....	55

5.3.3.1	Turizm.....	56
5.4.	Teknik Alt Yapı.....	58
5.4.1	Ulaşım Sistemi.....	58
5.4.2	Enerji Hattı.....	60
5.5	Kapadokya Bölgesinde Turistik Değerler.....	63
5.5.1	İlk Çağ Medeniyetlerine ait Eserler.....	63
5.5.1.1	Höyükler.....	63
5.5.1.2	Yeraltı Şehirler.....	63
5.5.2	Hristiyan Medeniyetlerine ait Eserler.....	64
5.5.3	Müslüman -Türk Medeniyetlerine ait Eserler.....	65
5.5.4	Doğal- Kültürel ve Tarihsel Ögeler.....	65
5.5.5	Geleneksel Mimari.....	76
5.6	Kapadokya Bölgesinde Çevre Sorunları.....	76
5.6.1	Yerleşim ve Altyapı Sorunları.....	76
5.6.2	Hava Kirliliği.....	79
5.6.3	Su Kirliliği.....	80
5.6.4	Katı Atık Kirliliği.....	80
5.6.5	Gürültü Kirliliği.....	81
5.6.6	Toprak Erozyonu.....	81
5.7	Bölgeye İlişkin Planlar.....	83
5.7.1	Çevre Düzeni Planı.....	83
5.7.2	Göreme Tarihi Ulusal Park Gelişim Planı.....	83
6.	BULGULAR.....	87
6.1	Kapadokya Bölgesine Ait Bulgular.....	87
6.1.1	Doğal Yapı ile ilgili Bulgular.....	87
6.1.2	Kültürel Yapı ile ilgili Bulgular.....	89
6.2	Göreme Tarihi Ulusal Parkına Ait Bulgular.....	91
7.	ARAŞTIRMA ALANIN PLANLANMASI.....	95
7.1	Araştırma Alanının Ekolojik Master Planı.....	95
7.2	Kapadokya Bölgesi Öneri Arazi Kullanış Haritası.....	103
8.	UÇHISAR GÜVERCİNLİK VADİSİ DETAY ÇALIŞMASI.....	107
8.1	Uçhisar Güvercinlik Vadisi Çevre Sorunları.....	108
8.2	Uçhisar Güvercinlik Vadisine Ait Bulgular.....	108
8.3	Uçhisar Güvercinlik Vadisi Peyzaj Master Planı.....	110
8.4	Uçhisar Güvercinlik Vadisi Peyzaj Planı Projesi.....	110
9.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	115
9.1	Uçhisar Güvercinlik Vadisi Sonuç ve Önerileri.....	116
	KAYNAKÇA.....	117
	ÖZGEÇMİŞ.....	119

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 4.1 Nevşehir ili arazi varlığının toprak sınıflarına göre dağılışı.....	24
Çizelge 4.2 Nevşehir'deki baraj ve göletler.....	27
Çizelge 4.3 Nevşehir il merkezinin ayrıracı niteliklerinin seçilmiş illerle karşılaştırılması.....	30
Çizelge 4.4 Nevşehir ili İklim verileri.....	31
Çizelge 5.1 İç anadolu bölgesinde bazı illerin nüfus gelişimi	43
Çizelge 5.2 Nevşehir ili nüfus gelişimi.....	43
Çizelge 5.3 Araştırma alanında yer alan yerleşmelerin 2000 yılı itibariyle nüfusları.....	44
Çizelge 5.4 İç anadolu bölgesi ve nevşehir ili göç hızı.....	44
Çizelge 5.5 Türkiye bölgelerinin sektörel dağılımı.....	45
Çizelge 5.6 Kapadokya bölgesinde yeralan illerin sektörel dağılımları.....	46
Çizelge 5.7 Kapadokya bölgesindeki illerin arazi dağılımı.....	47
Çizelge 5.8 Kapadokya bölgesinde ekilebilir arazi miktarının ekim alanlarına dağılımı.....	47
Çizelge 5.9 Nevşehir ilinde arazi dağılımı.....	48
Çizelge 5.10 İlçeler itibariyle nevşehir'de arazi dağılımı.....	49
Çizelge 5.11 Nevşehir ili tarımsal ürün deseni.....	52
Çizelge 5.12 Kapadokya bölgesinde hayvansal üretim.....	53
Çizelge 5.13 Nevşehir'de hayvansal üretim (2000 yılı).....	53
Çizelge 5.14 Türkiye ve illerin konaklama istatistiklerinin kapadokya bölgesi ile karşılaştırılması.....	56
Çizelge 5.15 Kapadokya bölgesindeki illerin geceleme istatistiği.....	56
Çizelge 5.16 Nevşehir ili yerli ve yabancı ziyaretçi sayısı.....	57
Çizelge 5.17 Nevşehir ilçelerinin konaklama istatistiklerinin karşılaştırılması.....	58
Çizelge 5.18 Türkiye'de ulaştırma türlerine ayrılan kaynak.....	59
Çizelge 5.19 Kapadokya bölgesinde yer alan illerin birbirine olan uzaklığı.....	60
Çizelge 5.20 Nevşehir ili evşehir ili 1995-96 kış sezonu (ekim-mart) kükürtdioksit (SO ₂) ve partiküler madde (duman) ortalamaları.....	79
Çizelge 5.21 Nevşehir ili 1997-2000 yılı hava kirliliği ölçüm durumu.....	80

HARİTA LİSTESİ

	Sayfa
Harita 3.1 Strabon'a göre kapadokya bölgesi sınırları.....	6
Harita 3.2 Kapadokya bölgesi ve araştırma alanı.....	7
Harita 4.1 Kapadokya bölgesi topoğrafik yapı haritası.....	11
Harita 4.2 Kapadokya bölgesi eğim analizi haritası.....	12
Harita 4.3 Kapadokya bölgesi bakı analizi haritası.....	14
Harita 4.4 Türkiye jeoloji haritası.....	16
Harita 4.5 Kapadokya bölgesi jeolojik yapı haritası.....	19
Harita 4.6 Kapadokya bölgesi toprak sınıfları haritası.....	26
Harita 4.7 Kapadokya bölgesi hidrolojik yapı haritası.....	28
Harita 4.8 Türkiye'nin sulak alanları.....	31
Harita 4.9 Türkiye'nin bozkır alanları.....	35
Harita 4.10 Türkiye'nin orman alanları.....	39
Harita 4.11 Kapadokya bölgesi bitki örtüsü haritası	40
Harita 5.1 Kapadokya bölgesi arazi kullanım yapı haritası.....	51
Harita 5.2 Kapadokya bölgesi ulaşım haritası.....	61
Harita 5.3 Nevşehir ili ve çevresi ulaşım sistemi.....	62
Harita 5.4 Göreme ve kılıçlar vadisinde kaya kiliseleri.....	69
Harita 5.5 Kapadokya bölgesine ilişkin turistik harita.....	78
Harita 5.6 Kapadokya bölgesi erozyon analizi haritası.....	82
Harita 5.7 Kapadokya bölgesi çevre düzeni haritası.....	86
Harita 6.1 Kapadokya bölgesi eşik analizi haritası.....	93
Harita 7.1 Kapadokya bölgesi ekolojik master planı.....	102
Harita 7.2 Kapadokya bölgesi arazi kullanım öneri haritası.....	106
Harita 8.1 Kapadokya bölgesi uçhisar güvercinlik vadisi çevre sorunları haritası.....	109
Harita 8.2 Kapadokya bölgesi uçhisar vadisi peyzaj master planı.....	111
Harita 8.3 Uçhisar Güvercinlik vadisi peyzaj projesi.....	114

ŞEKİL LİSTESİ

	sayfa
Şekil 4.1 Eğim analizi grafiği.....	13
Şekil 4.2 Jeolojik yapı analizi grafiği.....	17
Şekil 4.3 Peribacaları oluşumunun grafik olarak gösterilmesi.....	20
Şekil 4.4 Peribacalarının oluşum süreci.....	21
Şekil 4.5 Kapadokya bölgesinde kırgıbayır oluşumu.....	23
Şekil 4.7 Toprak Sınıfları analizi grafiği.....	25
Şekil 4.7 Nevşehir ili İklim verileri grafiği.....	33
Şekil 5.1 Türkiye bölgelerinin sektörel dağılımı grafiği	45
Şekil 5.2 Kapadokya Bölgesinde yer alan illerin Sektörel dağılımı grafiği.....	46
Şekil 5.3 Nevşehir ilinde arazi dağılım grafiği.....	48
Şekil 5.4 Arazi kullanış analizi grafiği	49
Şekil 5.5 Araştırma alanı erozyon analizi	67
Şekil 5.6 Göremeden erciyes dağıının görünüşü.....	68
Şekil 5.7 Göreme açık hava müzesi.....	70
Şekil 5.8 Ulusal park sınırları içinde bağlıdere vadisi.....	71
Şekil 5.9 Avcılar-Uçhisar vadisinin havadan görünüşü.....	73
Şekil 5.10 Zelve ören yeri.....	75
Şekil 5.11 Devrent vadisi.....	77
Şekil 5.12 İhlara vadisi ve kaya kiliseleri.....	81
Şekil 6.1 Çavuşin köyünün havadan görünüşü.....	94
Şekil 6.2 Harabe olarak terkedilmiş çavuşin köyü.....	94
Şekil 8.1 Kapadokya bölgesinde vadilerin şematik gösterimi.....	108

ÖNSÖZ

Dünyada eşi ve benzerinin bulunmamasına karşın Kapadokya Bölgesi'nin doğal-kültürel ve tarihi değerlerine ülkemizde yeteri derecede hassasiyetle yaklaşılmamış, ancak son yıllarda gelişen turizm olgusuyla bölgeye ilgi artmaya başlamıştır. Ancak bugüne kadar yapılan çalışmalar bölgenin yeteri derecede korunmasını sağlayamamış, bölgenin doğal-kültürel ve tarihi mekanlarında bozulma süreci hız kazanmıştır.

Kapadokya Bölgesi'nin doğal-kültürel kaynaklarını korumak ve bölge insanının sosyo-ekonomik kalkınmasını sağlamak amacıyla Kapadokya Bölgesi'nin doğal ve kültürel yapısı peyzaj planlama kriterleri doğrultusunda analiz edilerek bölge için planlama kararları önerilmiştir.

Tez konusunun seçiminde ve çalışmalarında beni yönlendiren, gereken ilgi ve desteği esirgemeyen tezin yöneticisi değerli hocam Sayın Prof. Dr. Semra Atabay'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca çalışmalarında Kapadokya Bölgesinin projeksiyonu konusunda eleştiri ve görüşlerinden yararlandığım 2001-2002 lisans programı Güz ve Bahar dönemi Proje 7 grubu jüri üyeleri Sayın Prof. Dr. Hüseyin Cengiz'e, Öğr. Gör. Dr. Hülya Yakar'a ve Ar. Gör. M. Doruk Özügül'e,

Kapadokya Bölgesi konusunda birlikte çalıştığım 2001-2002 lisans programı Güz ve Bahar dönemi Proje 7 grubu öğrenci arkadaşlar ile manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen eşim Aytül'e, arkadaşım Fuat Akgüvercin'e ve dayım Hüseyin Çalışkan'a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Kapadokya Bölgesi; doğal-kültürel ve tarihi değerlerinin korunması ve bölge insanının sosyo-ekonomik kalkınmasının sağlanması amacıyla doğal ve kültürel verileri doğrultusunda analitik çalışmalar yapılmıştır.

Analitik çalışma için “Eşik Analizi” yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde materyal olarak araştırma alanının topoğrafik (eşyükselti, eğim ve bakı), hidrolojik, bitki örtüsü, arazi kullanış, toprak sınıfları ve erozyon yapısını gösteren haritalar kullanılmıştır. Her harita kendi içerisinde gruplandırılmış ve haritalar üst üste çakıştırılarak doğal ve kültürel eşikler belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada bölge genelinde yapılan daha önceki çalışmalar, raporlar, çekilmiş fotoğraflar ve çevrenin korunması ile ilgili uluslararası sözleşmeler, yasalar ve yönetmelikler değerlendirilerek koruma-kullanma dengesi içinde “Öneri Arazi Kullanış Haritası, Ekolojik Master Planı ve Uçhisar Güvercinlik vadisi Peyzaj Projesi” oluşturulmuştur.

Erciyes, Melendiz ve Hasan dağ gibi yanardağların kül ve lavlarının yığıldığı bölge Kızılırmak nehri ve ona bağlı derelerin açtığı vadilerle sık şekilde parçalanmıştır. Zaman içerisinde yağmur, sel ve rüzgar erozyonu sonucu bölgede jeolojik oluşumlar (peribacası ve kırgıbayır) oluşmuştur. Tüfün kolayca işlenmesinden dolayı vadiler, vadilerdeki peribacaları oyularak ihtiyaca göre mekanlar (konut, kilise, yer altı şehri) meydana getirilmiştir.

Kapadokya Bölgesinin kendine özgü karakteristiği nedeniyle 1973 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile turizm sektörü açısından öncelikli yöreler arasına alınmış, 1986 yılında da 9.572 hektarlık alanda Göreme Tarihi Ulusal Parkı ilan edilmiş ve UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası Listesine alınmıştır.

Kapadokya Bölgesi tarım ve turizm kimliğiyle ön plana çıkmasına karşın turizm açısından beklenen talebi alamamış, istihdamın yaratılamamasından dolayı da sosyo-ekonomik açıdan ciddi bir gelişme gösterememiştir. Bölgenin tanınmasıyla, bölgeye olan talep artmış ve bölgede sosyo-ekonomik yapıyla bağlantılı hızlı bir yapılaşma süreci başlamış ancak etkin korumanın yeterince sağlanamaması nedeniyle doğal-kültürel dokuda bozulmalar meydana gelmiş ve çevresel sorunlar artmıştır.

Doğal ve Kültürel yapının analizi sonucunda bulgulara dayanarak bölgenin kimliğini oluşturan doğal-kültürel değerlerinin ivedilikle korunması ve sosyo-ekonomik açıdan kalkınmasını sağlamak için 1/200.000 ölçekli Öneri Arazi Kullanış haritası, Ekolojik Master Planı ve 1/5.000 ölçekli Uçhisar Güvercinlik Vadisi Peyzaj Projesi yapılarak plan kararları oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler; Peri bacası, Eşik analizi yöntemi, Peyzaj planlama kriterleri, Ekolojik Master planı, Peyzaj projesi

ABSTRACT

To protect the natural, cultural and historical values of Cappadocia area and to get the humans of its for social and economical development was done studies of analitic direction to datas of its naturel and culturel.

For studies of analitic Threeshold analysis method was used. İn this method as materials the maps of research field which was showed topografic, hidrologic, field use classes of soil and kind of erosision structure were used and every maps were grouppeed in their own and the natural and culturel threeshold had been determined after the whole maps were collided. The studies for in general of Cappadocia area that were done before reports and taken photoes,had been appraised and direction to international contracts, laws and governing statues were made up ecologic master plan, suggestion field use and landscape plannin maps in balance of protection and use.

Cappadocia that ashes and lavas of volcano like Erciyes, Melendiz and hasandağ were aculumuleted has been broken into pieces densly by valleys that Kızılırmak river and streams related to it were splited. İn cappadocia geologic formation (fairy chimney, badlans) has made up result of rain, flood and erosion of wind in time. Acording to necessety because of geologic structure that was formed easily house, church and underground city were made up in valleys and fairy chimney that were engraved.

İn 1973 because of characteristic of cappadocia were accepted predence neighborhood in touris sector by council of minissters decion and 1986 Göreme Historical National Park was declared in field of 9572 hectere and accepted to World Culture Heritage List by UNESCO.

Cappadocia cold not have increased desire that was expected from tourism in spite of identity of agriculture and tourism and have showed serioously social-economical development for works could not be created. As knowing cappadocia desire which is to cappadocia has imcreased and the buildings has been built fastly connection to social and economical structure of its but because of planning problems, outhority controversy and without checking demolations were made up in natural and culturel structure and evrionmental problems have increased.

To protect quickly naturel and culturel values that were made up identity of cappadocia and to get humans of its social-economical development in general of Cappadocia area Ecologic Master Plan and Suggestion Field Use Map of 1/200.000 and Güvercnlik Valley Landscape Procekt of 1/5.000 and the decisions of plan were made up result of natural and cultural structure analysis.

Key Words: Fairy chimney, Threeshold analysis method, criters of landscape planning, Ecologic master plan, landscape procekt.

1. GİRİŞ

Amaç; Doğanın insanlara sunduğu doğal kaynaklar, teknolojiye gelişme ile nüfus sayısındaki artış şehirleşmeyi beraberinde getirmiş ve dolayısıyla doğal kaynakların hızla tükenmesini, yanlış arazi kullanışı ile çevre sorunlarını gündeme getirmiştir.

Dünyamız için temel olan bu sorun, ülkemizi de kapsamakta ve dolayısıyla üzerinde yaşadığımız coğrafyanın öncelikli durumunun bilincinde olunması gerekmektedir.

Anadolu coğrafyası içinde seçkin bir yere sahip olan Kapadokya Bölgesi, tarihin ilk günlerinden beri, farklı dönemlerde, farklı toplumları barındıran bir yerleşim alanı olmuştur. Doğa ve insan etkinliğinin sonucu olarak karşımıza çıkan doğal ve kültürel mekanlar; yeraltı kentleri, kiliseler, oyma kaya evler, vadiler, peribacaları vb. bölgeyi son derece çekici kılmaktadır. Yağmur suları, rüzgar ve küçük derelerle oluşmuş derin vadiler, tarih boyunca ihtiyaca göre oyularak, bölgedeki halkın yaşama mekanı olmuş ve fonksiyon değiştirerek günümüze kadar gelmişlerdir.

1980’li yıllardan itibaren küreselleşmenin etkisiyle ülkemizde yaşanan turizm patlaması, ülkemizin birçok bölgesini etkilediği gibi Kapadokya bölgesinde etkilemiş ve bölgenin doğal-kültürel yapısı hızlı bir değişim-dönüşüm sürecine girmiştir. Bölgenin tanınmasıyla, bölgeye olan talebin artması ve girişimcilerin yapılaşma talebi ile bölgede hızlı bir yapılaşma süreci başlamış ve bölgenin sosyo-ekonomik yapısıyla bağlantılı olarak doğal-kültürel dokuda bozulmalar meydana gelmeye başlamıştır.

Geçmişte insanların doğaya, yaşam kaynaklarına ve yaşadıkları coğrafyaya verdikleri değer kadar değer vermek, doğal ve kültürel birikimleri sonsuza dek korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak önemli bir görevdir.

Kapadokya Bölgesi; ekolojik ve biyolojik özellikleri ile bir bütün olan doğal ve kültürel değerlerinin korunması ve geleceğe aktarılması ile ilgili peyzaj planlama kriterleri çerçevesinde hemen hemen hiç araştırma olmaması nedeniyle seçilmiştir.

Araştırma alanı Kapadokya bölgesinin çekirdeğini oluşturan Kayalık Kapadokya ile bölgenin turizm odağını oluşturan Doğal-Kültürel mekanların yoğun olduğu bölgeyi kapsamaktadır.

Bu çalışma özünde; Kapadokya Bölgesinin doğal-kültürel kaynaklarının sürdürülebilir korunması ve bölge insanının sosyo-ekonomik gelişmesini sağlamak için fiziki planlama sürecinde kullanılacak planlama yöntem ve araçlarının ortaya konulması amaçlanmıştır.

2 . MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmada bölgenin 1/200.000 ölçekli topoğrafik, hidrolojik, arazi kullanış, toprak sınıfları ve erozyon yapısını gösteren haritalar kullanılmıştır. Analitik çalışma sürecinde bölgenin topoğrafik yapısı irdelenerek eğim, bakı ve yükseklik grupları analiz edilmiştir. Ayrıca Uçhisar, Ürgüp, Avanos, Özkonak, Ihlara vadisindeki mevcut bitki örtüsü üzerinde tespitler yapılmıştır. Daha önce bölge genelinde yapılan çalışmalar, uluslararası sözleşmeler, imar ve çevre yasa ve yönetmelikleri ile bölgede çekilmiş fotoğraflar irdelenerek değerlendirilmiştir. Bölgeye ilişkin aktüel doğal ve kültürel kaynakların tespiti ve eşik analizleri yapılmıştır. Bu yönetime göre elimizde bulunan 1/200.000 ölçekli Topoğrafik Yapı, Eğim Analizi, Bakı Analizi, Jeolojik Yapı, Hidrolojik Yapı, Toprak Yapı (Erozyon Analizi, Toprak Sınıfları) ve Arazi Kullanış Haritaları kendi içerisinde gruplandırılmış ve bütün haritalar karşılaştırılarak Eşikler saptanmıştır.

Eşik Analizi haritasını elde etmek için ;

- arazinin topoğrafik yapısı
- jeomorfolojik oluşumlar
 - peri bacaları
 - kırgıbayır oluşumlar
- arazinin hidrolojik yapısı
 - Irmak (Kızılırmak)
 - Dere
 - Baraj (Damsa barajı)
 - Pınar
 - Su sarnıcı
- Toprak yapısı
 - I., II., III., IV. sınıf tarım arazileri
- İklim elemanları
 - Güneşli ve gölge bakılar
 - Birinci derecede hakim rüzgar yönü
 - İkinci derecede hakim rüzgar yönü
- sit alanları
- ulusal park alanı
- Teknik altyapı
 - Karayolu ulaşımı

- Enerji nakil hattı
- Arazi kullanım şekli
 - Orman alanları
 - Zeytinlik ve Fundalık alan
 - Tarım alanları
 - Mera alanları
 - Bağ-Bahçe alanlar
- Çevre sorunları
 - şiddette erozyon alanları, irdelenmiştir.

Saptamalar haritalara işlenerek, doğal ve kültürel eşikler bölgenin farklı değerdeki/önemdeki aktivite/kullanım gereksinimleri ile doğal-kültürel peyzaj özellikleri koruma-kullanma ilişkisine dayalı olarak analiz edilmiş ve bu surette Ekolojik Master Planı ve Peyzaj Planlama Projesi oluşturulmuştur.

Ayrıca araştırmada değerlendirilmesi gereken Kapadokya Bölgesinde yeralan Nevşehir ili dışındaki diğer illerin (Kayseri, Niğde ve Aksaray); Arazi sınıfları, Arazi kullanım, İklim ve Çevre ilgili verilere ulaşamamıştır.

3. KAPADOKYA BÖLGESİNİN COĞRAFİ KONUMU

3.1 Kapadokya Bölgesinin Sınırları

“Kapadokya” olarak tanımlanan bölge, İç Anadolu Bölgesinin orta Kızılırmak bölümünde yer almaktadır.

Bu tanımın çizdiği sınırlarla ilgili yaklaşımlardan ilki, Strabon’un “Geographika” adlı eserinde; “Güneyde toroslar, batıda Aksaray, doğuda Malatya, kuzeydoğuda Karadeniz kıyıları arasında kalan bölge” tanımlamasıdır. Strabon’un sınırlarını çizdiği alanın, bugün Kapadokya olarak anılan bölgeyle karşılaştırıldığında, çok daha geniş bir alanı kapsadığı görülmektedir (Planlama stüdyosu 7, 2001-2002 güz dönemi).

1677’de, W.M. Calder ve G.E. Bean’ın Anadolu haritasında belirtildiği şekliyle ise, Kapadokya’nın sınırları güneyde Toroslar, batıda Tuz Gölü, doğuda Fırat Nehri, kuzeyde ise Kızılırmak Nehri’nin kuzeyinden geçmektedir.

Günümüzde ise, “Kapadokya” denildiğinde, önemli bir kısmı Nevşehir’de olmak üzere Aksaray, Niğde ve Kayseri illerinin bazı bölümlerini de içine alan ve Türkiye mülki idare bölünmesinde birden fazla ilin kapsamına giren bir bölge kast edilmektedir (Erbay, 2001).

Ayrıca, “Kayalık Kapadokya” adı verilen bir alt bölgeden de söz edilmektedir; bu alt bölge, Kapadokya’ya özgü yeryüzü şekillerinin yoğunlaştığı, özellikle Aksaray-Ürgüp-Göreme üçgenini ifade etmektedir.

Bu veriler ışığında, benzer özellikler gösteren, ortak bir tarihe sahip olan Kapadokya bölgesi için en uygun yaklaşım, kuzeyde Akdağlar, Kızıldağ, Kervansaray Dağları ve Baran Dağı, batıda Tuz gölü, güneyde Toroslar, doğuda ise Tahtalı ve Aygermez Dağları’yla sınırlandırılan alanın Kapadokya olarak kabul edilmesi olacaktır (Sağdıç, 1999), (Harita 3.1)

3.1.2 Araştırma Alanının Sınırı

Araştırma alanının sınırları belirlenirken doğal ve yapay eşiklerin yanı sıra önemli yerleşimleri de içine alması göz önünde tutulmuştur. Buna göre dere yatakları, vadi tabanları, tepeler doğal eşikleri, ulaşım aksları ve sit alanları yapay eşikleri oluşturmaktadır.

Kızılırmak’ın kuzeyinde yer alan Göynüközü Deresi, çalışma alanının kuzey sınırını; Cemel-Arafa yerleşmelerini birbirine bağlayan II. Kademe ulaşım aksı ile Kızılırmak’ın güneyindeki vadi tabanı, Çat yerleşmesini içine alarak Güvercinlik Deresi’nin oluşturduğu vadinin tabanı, Nevşehir-Kaymaklı arasındaki I. Kademe ulaşım aksı batı sınırını oluşturmaktadır. Batı

sınırının belirlenmesinde önemli eşikleri oluşturan Kulaklı Kepez Tepesi ve Karşı Tepe planlama alanının dışında kalmaktadırlar.

Güney sınırı, Mazıköy yerleşmesini, Şahinefendi yerleşmesi ile III. Derece Doğal Sit alanı sınırını takip ederek Başköy'ü içine alır. Hodul Dağı, planlama alanının dışında kalmaktadır.

Alanın doğu sınırı, Topuz Dağı'nın eteklerinden başlayarak Nevşehir ve Kayseri illerini birbirlerine bağlayan I. Kademe ulaşım aksını takip ederek Pürçüklü Tepesi'nin batısından geçer ve Sofular yerleşmesini içine alır.

İdari olarak ise güneyde Mazıköy ve Şahinefendi, güneybatıda Güvercinlik, batıda Çat ve Cemel, kuzeyde Ayhan, Ayhanlı, Özkonak ve Göynük, doğuda Sofular, Ağcaşar, Demirtaş ve Başköy, güneydoğuda ise Tahar yerleşmeleri planlama alanı sınırını oluşturmaktadır.

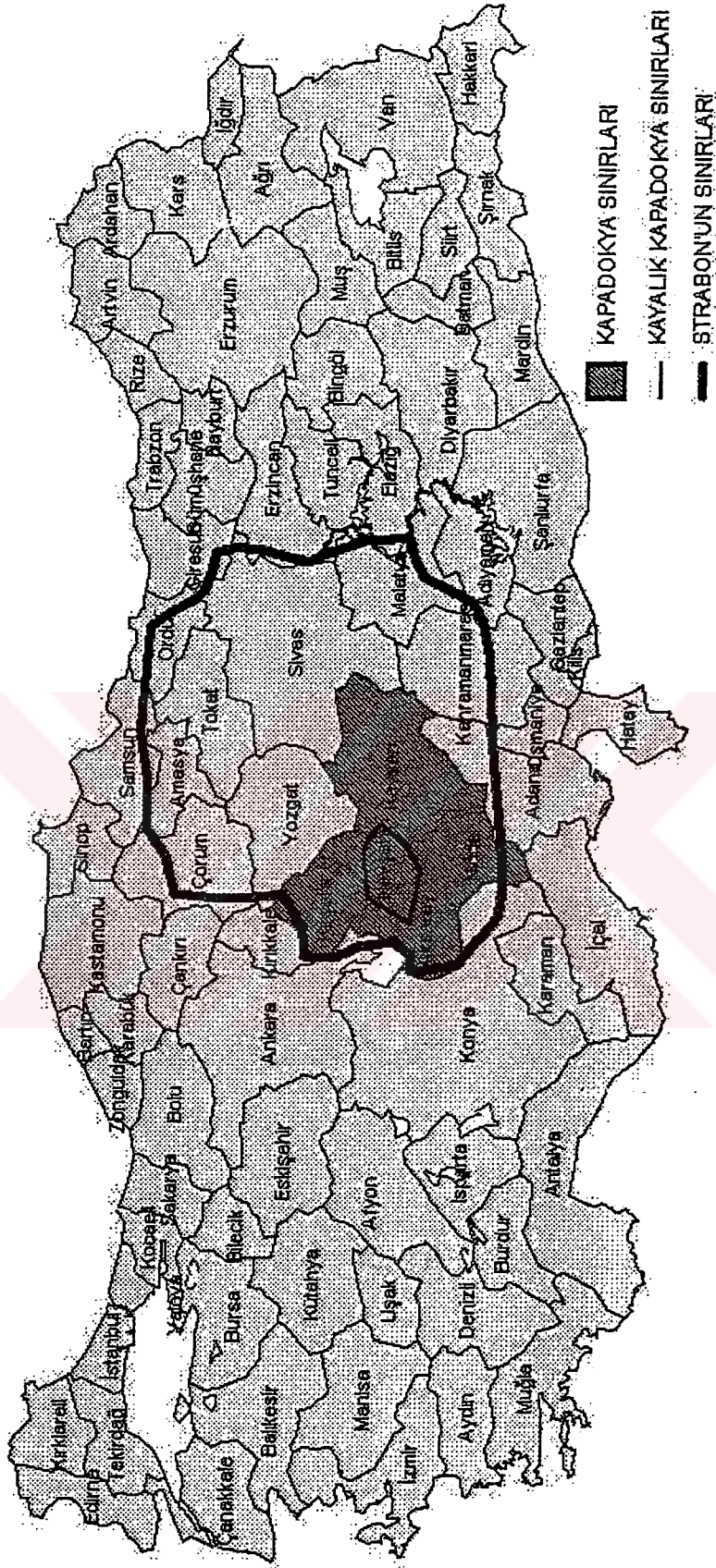
Alanın en önemli yerleşmeleri, Nevşehir ilçe merkezi ve Nevşehir'in en gelişmiş ilçeleri olan Avanos ve Ürgüp yerleşmeleridir (Harita 3.2).

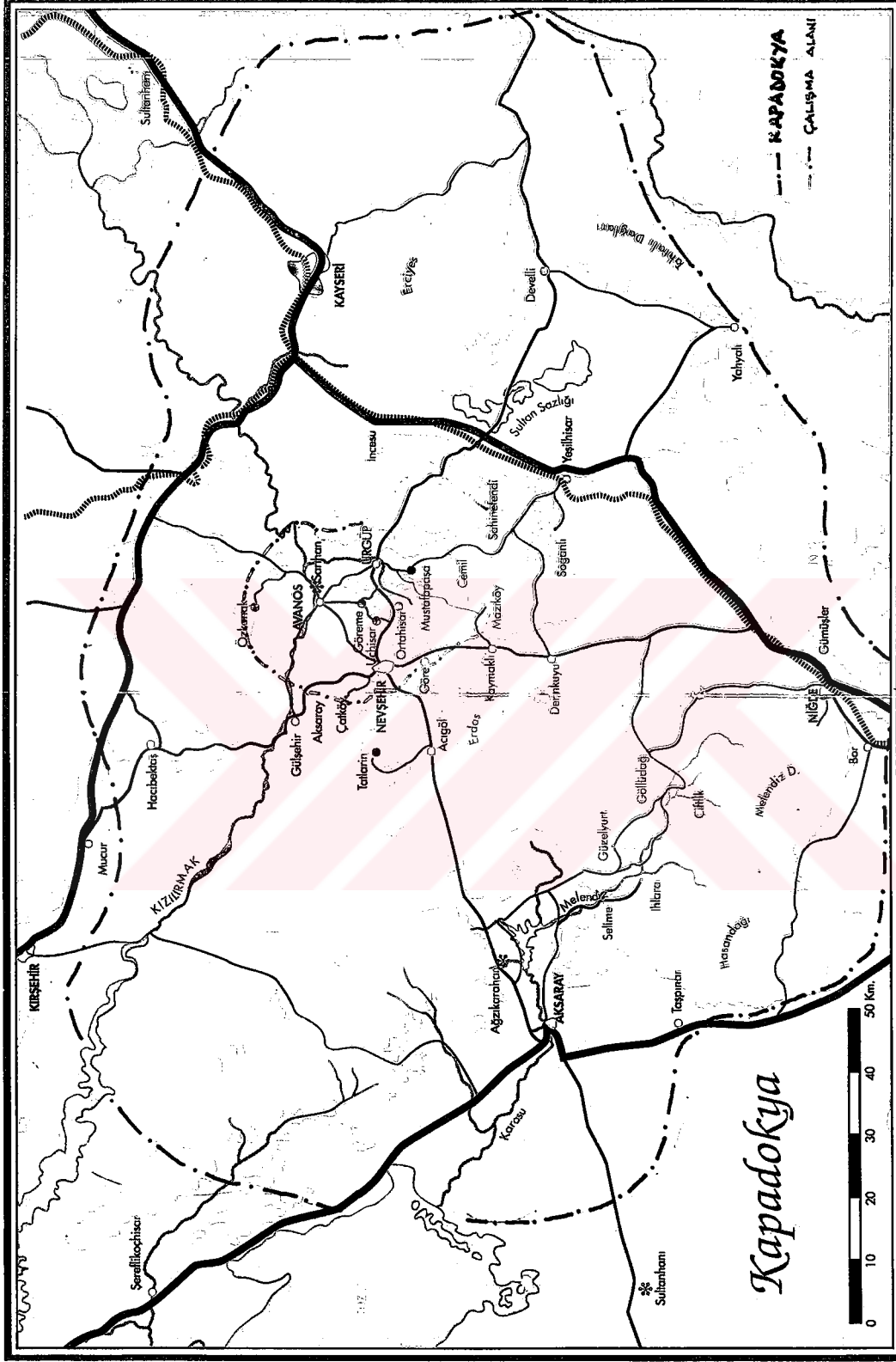
The map shows the following provinces and regions:

- Kapadokya Sinirlari (Darker Shaded Area):** Includes the central part of the region, covering parts of Sivas, Kayseri, and Nicosia.
- Kayalik Kapadokya Sinirlari (Dashed Line):** Extends further north and east, covering parts of Trabzon, Erzurum, and Van.
- Strabon'un Sinirlari (Solid Line):** Defines the outermost boundaries of the region, including provinces like Trabzon, Erzurum, Van, and Diyarbakir.

Other provinces shown on the map include: Trabzon, Erzurum, Van, Diyarbakir, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Hatay, Adana, Manisa, Konya, Antalya, Burdur, Isparta, Denizli, Uşak, Afyon, Kütahya, Eskişehir, Ankara, Çankırı, Bolu, Zonguldak, Karabük, Kocaeli, Bursa, Balıkesir, Manisa, İzmir, Aydın, Muğla, and Antalya.

Harita 3.2 Kapadokya bölgesi ve çalışma alanı (Sağdıç, 1999)

4. KAPADOKYA BÖLGESİNİN DOĞAL YAPI ANALİZİ

4.1 Kapadokya Bölgesinin Topoğrafik Yapı Analizi

İç Anadolu Bölgesi içinde yer alan Kapadokya bölgesinin hakim karakteri volkanik oluşumlar neticesinde meydana gelen volkanik tepeler, dik yarlar, cazip formları içeren geniş alanlar, kayan lavların oluşturduğu alçak dağ etekleri ve geniş düzlüklerdir.

Topografik açıdan yöreyi dört ayrı bölgede incelemek mümkündür. Bunlardan ilki, kuzeybatıdaki volkanik olmayan yükseltiler bölgesidir. İkincisi güneybatıdaki göller ve ovalar bölgesi, üçüncüsü, içerisinde Erciyes, Hasandağ ve Melendiz Dağları'nı bulunduran birincil derecede volkanik yükseltiler bölgesidir. Bölgelerden dördüncüsü ise, tuf tabakalarıyla örtülü olan antik plato bölgesidir (Arte Della Cappadocia, 1967).

4.1.1 Volkanik Olmayan Yükseltiler Bölgesi

Erozyon sonucunda yuvarlak formlar kazanmış bir bölgedir. Ortalama yüksekliği 1500 -1700 m. arasındadır. Ekecek Dağı, Baran Dağı, Kervansaray Dağları, Kızılırmak Vadisi, Güzler Ovası bu bölgededir (Arte Della Cappadocia, 1967).

4.1.2 Göller ve Ovalar Bölgesi

Melendiz Dağları'yla sınırlanan Tuz Gölü çöküntü arazisi ve Aksaray'ın batı kesimindeki alüvyon ovasından oluşur. Aksaray Ovası, Obruk platosu bu bölgededir (Arte Della Cappadocia, 1967).

4.1.3 Birincil Derecede Volkanik Yükseltiler Bölgesi

Erciyes, Dereli, Melendiz, Keçi, Boydoran ve Hasan Dağları'yla çevrili bölgedir. Nevşehir ilinde yer alan Hodul dağı, Erdaş Dağı ile Kayseri Ovası, Zamanlı Vadisi, Develi Ovası, Bor ovası ve Misli Ovası bu bölge içindedir (Arte Della Cappadocia, 1967).

4.1.4 Antik Plato Bölgesi

Tuz Gölü Havzası'nın doğusundan Kızılırmak nehrinin vadilerine kadar uzanan, tuf tabakala-

rıyla örtülü bir bölgedir. İklim aktörlerinin etkisiyle meydana gelen aşınmalar morfolojik farklılaşmalar gösterir. Bu farklılaşmaları jeomorfolojik karaktere bağlı olarak;

- a) Birincil derecede Vadiler Kesimi;** Antik platonun şekillenmesinde asıl nüveyi oluştururlar. Bu vadiler önemli akarsular boyunca yer almışlardır. Kızılırmak vadisi dinamik erozyonun yol açtığı tüm aşınma evrelerini içeren en geniş alanlardan biridir. Dar ve derin vadilerin yanında geniş, kademeli alçalan vadiler ve peri pacaları tipik görüntülerdir (Zelve, Göreme), (Arte Della Cappadocia, 1967).
- b) Antik Platonun Tortul kesimi;** Platonun orta bölgelerinde, akarsuların neden olduğu vadiler dışında kalan kesiminde, yüksek ısı sonucu aniden oluşmuş yüksek düzlük alanlardır (Arte Della Cappadocia, 1967).
- c) İkincil Volkanik Yükselti Kesimi;** İncesu, Nevşehir ve Ortaköy bölgelerindeki volkanik tepeler dizisidir. Bu tepeler çok yüksek olmayan belirli seviyelere kadar yükselmiş, şiddetli erozyon sonucunda bazı alanlarda Antik platonun tortul kesimine karışmaktadır (Arte Della Cappadocia, 1967).
- d) İkincil Vadilik kesim;** Antik platonun tortul tabakaları ve ikincil volkanik yükselti arasında akarsuların aşındırma etkileri dışında oluşan daha az derin vadilerdir (Derinkuyu). Erdaş Dağı, Kızıldağ, Hırka Dağı, Kermil Dağı, Uçhisar (Akdere Dağı), Ziyaret Dağı, Kızılırmak Platosu, İhlara Vadisi, Derinkuyu Ovası bu bölgede yer almaktadır. (Arte della Cappadocia, 1967)

Nevşehir ili, Orta Anadolu'daki Erciyes, Melendiz ve Hasan dağ gibi yanardağların kül ve lavlarının yığılmasıyla oluşan ve kızılırmak nehri ile derelerin açtığı vadilerle sık şekilde parçalanmış geniş bir plato üzerindedir.

İlin hakim yeryüzü şekillerinin % 53.6'sını platolar, % 25'ini ovalar ve % 18.5'ini ise dağlar oluşturmaktadır. (Görmez vd., 2001)

III. jeolojik zamanın sonlarında ve IV. Jeolojik zamanın başlarında oluşan platolar kızılırmak tarafından yarılarak günümüzdeki biçimini almıştır. Akarsuyun taşıdığı önem dolayısıyla il topraklarındaki platoların tümüne Kızılırmak platosu adı verilmiştir.

Volkanik lav ve tüflerden oluşan kesimlerde akarsuların dar oluklar açarak oluşturduğu vadiler dar ve dik olduğundan verimli ovalar sınırlıdır. İlin en önemli vadisi, Kızılırmak vadisi. Göreme vadisi, Karacaören vadisi ve damsa vadisi, bu vadiye dikey inen vadilerdir.

Nevşehir'in en büyük ovası Derinkuyu ovasıdır. Kızılırmak vadisi, il alanı içinde yer yer genişlese de hiçbir yerde geniş düzlükler oluşturamamakta, Kızılırmak'ın güneyinde ve

kuzeyinde, vadi tabanında doğu-batı doğrultulu tarım alanları şeklinde kıyı ovaları meydana gelmiştir (Görmez vd., 2001).

Dağların oluşumu III. jeolojik zamana rastlar ve başlıcaları şunlardır; Erdaş dağı (1982), Hodul dağı (1949), Kızıldağ (1768), Hırka dağı (1683), Oylu dağı (1642), Kermil dağı (1516), Uçhisar dağı (1543), Topuz dağı (1600) ve ziyaret dağı (1581)'dir. (Görmez vd., 2001).

Araştırma alanının topoğrafik yapısı güneyden kuzeye doğru Kızılırmak vadisine (940 m.) kadar basamaklı bir yapı göstererek alçalmakta, Kızılırmak vadisinden kuzeye doğru yükselip (İdiş Dağı, 1500 m.) tekrar kuzeye doğru alçalarak devam etmektedir. Araştırma alanında Kızılırmak nehrinin güneyinde kalan kısmın topoğrafik yapısı, jeolojik yapının özgün erozyon şekillerine bağlı olarak gelişmiş ve vadilerle sık şekilde parçalanmıştır .

Araştırma alanında genel gidişi kuzey-güney yönünde gelişen vadiler arasındaki yükseltiler kuzeyden güneye doğru; Karadağ (1209 m.), Kılıç dağ (1228 m.), Akdağ (1324 m.), Göbekli tepe (1358 m.), Oylu dağ (1642 m.), Kermil dağ (1228 m.), Üçhisar dağı (1543 m.), Ortakepez tepe (1536 m.), Sarımaden (1585 m.), Aşıklıdağ (1650 m.), Akdağ (1324 m.), Kızılırmak nehrinin kuzeyinde ise İdiş dağı (1513 m.)'dir. Araştırma alanının güney ve güneybatısı en yüksek ve engebeli kesimi oluşturmaktadır.

Araştırma alanının en alçak yeri 940 m. ile Kızılırmak vadisi, en yüksek yeri ise 1650 m. ile Aşıklı dağ olup, kot farkı 710 m.'dir.

Araştırma alanını kuzey-güney yönünde keserek yaklaşık doğu-batı uzanımlı Kızılırmak vadisine açılan güney-kuzey uzanımlı Arslan dere, Matçan çayı deresi, Karaağaç deresi, Damsa çayı deresi, Acıgöl deresi ile batı-doğu uzanımlı Göynüközü deresi önemli akarsuları oluşturur (Harita 4.1 Topoğrafik Yapı Haritası).

4.2 Eğim Analizi

Araştırma alanında eğim grupları aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır;

% 0 – 5 Düz ve düze yakın alanlar,

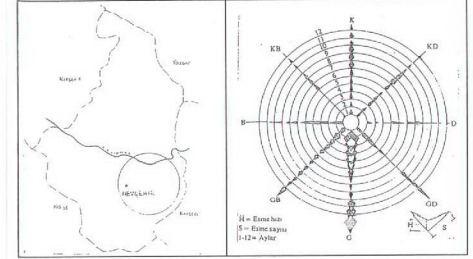
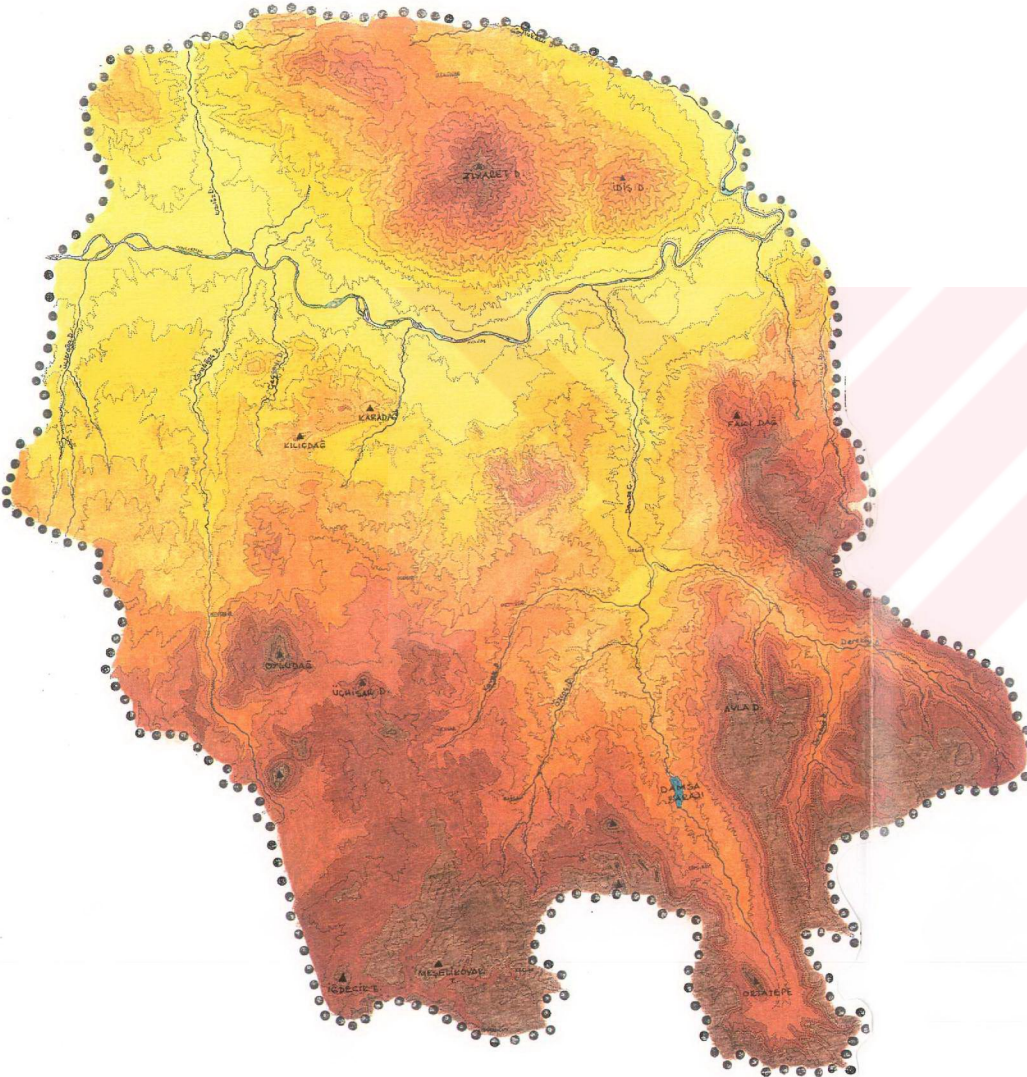
% 5 – 10 Az eğimli alanlar,

% 10 – 20 Orta eğimli alanlar ve

> % 20 Çok eğimli alanlar

Araştırma alanının yaklaşık % 40'ı düz ve düze yakın alanlar, % 35'i az eğimli alanlar, % 10'u orta eğimli alanlar ve % 15'i çok eğimli alanlardan oluşmaktadır. Çok eğimli alanlar arazinin daha çok güneybatı yönündedir (Harita 4.2 Eğim Analizi Haritası), (Şekil 4.1).

KAPADOKYA BÖLGESİ TOPOĞRAFİK YAPI HARİTASI Ö: 1/200.000

LEJAND

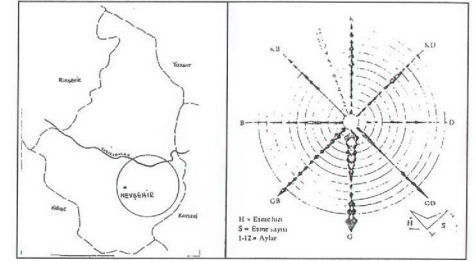
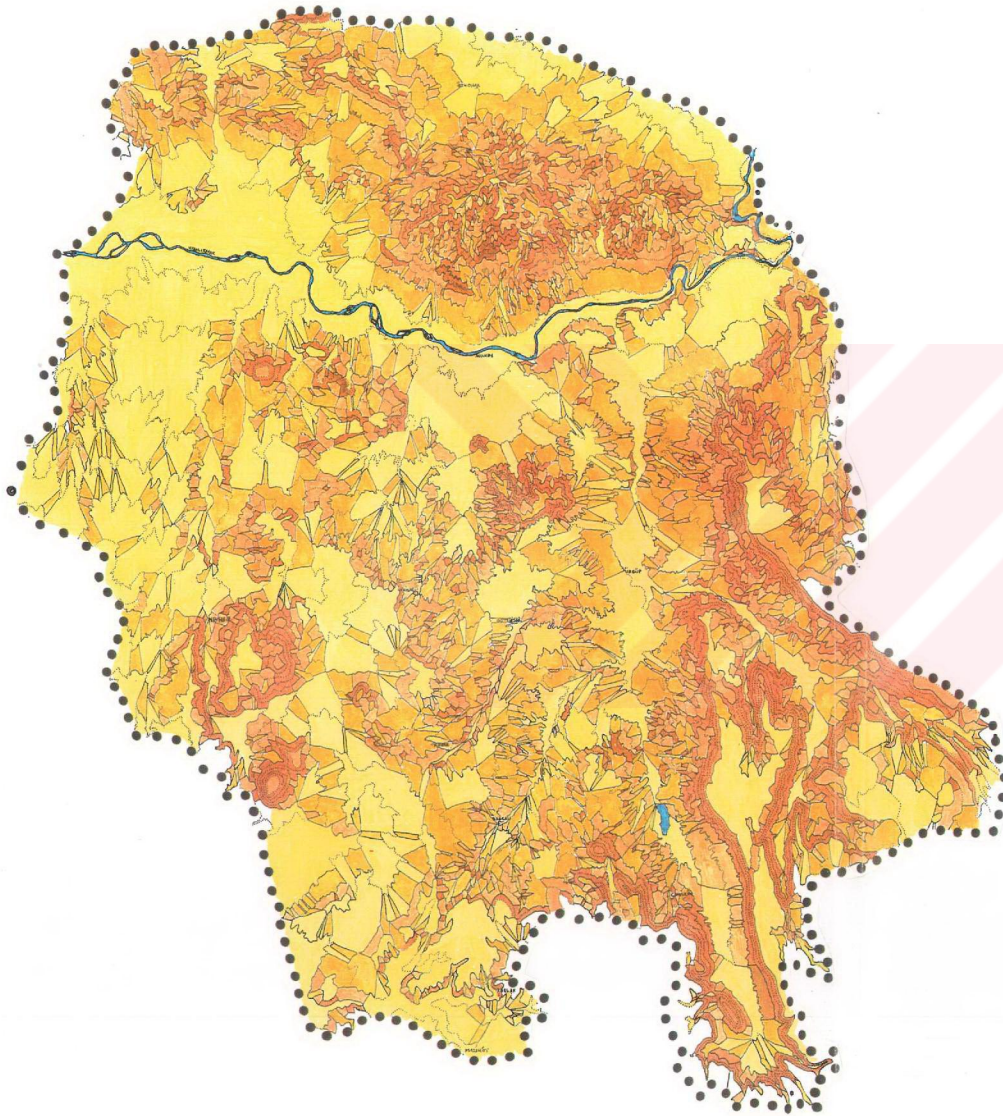
- ÇALIŞMA ALANI
- 900-1000 M.
- 1000-1100 M.
- 1100-1200 M.
- 1200-1300 M.
- 1300- 1400 M.
- 1400-1500 M.
- 1500-1600 M.
- 1600-1700 M.
- ▲ TEPE
- IRMAK
- DERE

Y.T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI

KAPADOKYA BÖLGESİ

DERSİN ADI	Y. LİSANS TEZİ		
YÜRÜTÜCÜ	PROF.DR. SEMRA ATABAY		
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI	BASRI MUTLU	ÖĞRENCİ NO	538001
PAFTA ADI	TOPOĞRAFİK Y. HARİTASI		
ÖLÇEK	1/200000	PAFTA NO	4.1

KAPADOKYA BÖLGESİ EĞİM ANALİZİ HARİTASI Ö: 1/200.000

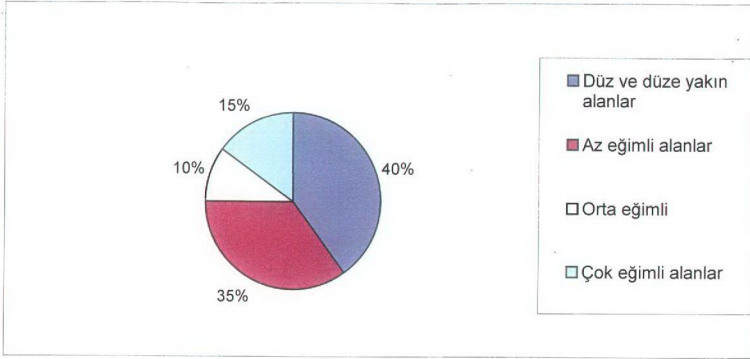
LEJAND

- ÇALIŞMA ALANI
- ~~~~~ IRMAK
- 0- % 5 DÜZ VE DÜZE YAKIN ALANLAR
- %5- % 10 AZ EĞİMLİ ALANLAR
- %10- %20 ORTA EĞİMLİ ALANLAR
- > % 20 ÇOK EĞİMLİ ALANLAR

Y.T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI

KAPADOKYA BÖLGESİ

DERSİN ADI	Y. LİSANS TEZİ		
YÜRÜTÜCÜ	PROF.DR. SEMRA ATABAY		
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI	BASRI MUTLU	ÖĞRENCİ NO	538001
PAFTA ADI	EĞİM ANALİZİ HARİTASI		
ÖLÇEK	1/200000	PAFTA NO	4.2

Şekil 4.1 Eğim analizi grafiği

4.3 Bakı Analizi

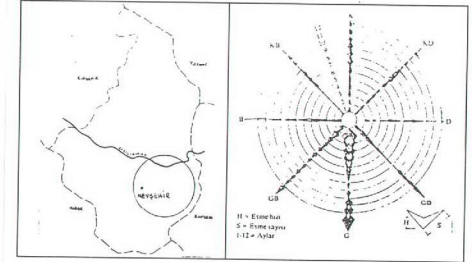
Araştırma alanının bakı analizi incelendiğinde; “gölgeli bakılar” olarak değerlendirilen kuzey, kuzeydoğu, kuzeybatı ve doğu yönlerinin alanın yaklaşık % 65’ini, “güneşli bakılar” olarak değerlendirilen güney, güneydoğu, güneybatı ve batı yönlerinin alanın yaklaşık % 35’ini kapsadığı tespit edilmiştir. Araştırma alanının genel bakışı Kızılırmak nehrinin güneyinde “kuzey”, Kızılırmak nehrinin kuzeyinde ise “güney” yöndedir (Harita 4.3 Bakı Analizi haritası).

4.4 Jeolojik- Jeomorfolojik Yapı Analizi

Kapadokya Bölgesinde jeolojik devirlerde aktif birer volkan olan Erciyes, Hasandağı ve Göllüdağ ile birlikte diğer çok sayıdaki volkanların püskürmeleri Üst Miyosende (10 milyon yıl önce) başlayıp, Holosene (günümüze) kadar sürmüştür. Neojen gölleri altındaki yanardağlardan çıkan lavlar, platoda, göller ve akarsular üzerinde 100-150m. kalınlığında farklı sertlikte tuf tabakasını oluşturmuştur. Bu tabakanın bünyesinde tüften başka tüffit, ignimbirit tuf, lahar, volkan külü, kil, kumtaşı, marn, aglomera ve bazalt gibi jeolojik kayalar bulunmaktadır (Tuncel, 1999).

Ana volkanlardan püsküren maddelerle şekillenen plato, şiddeti daha az küçük volkanların püskürmeleriyle sürekli değişime uğramıştır. Üst Pliosen’den başlayarak başta Kızılırmak olmak üzere akarsu ve göllerin bu tuf tabakasını aşındırmaları nedeniyle bölge bugünkü halini almıştır (Tuncel, 1999).

KAPADOKYA BÖLGESİ BAKI ANALİZİ HARİTASI Ö: 1/200.000

LEJAND

- ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- IRMAK
- KUZEY
- KUZEYDOĞU
- KUZEYBATI
- DOĞU
- GÜNEYDOĞU
- GÜNEYBATI
- GÜNEY
- BATI

Y.T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI

KAPADOKYA BÖLGESİ

DERSİN ADI	Y. LİSANS TEZİ		
YÜRÜTÜCÜ	PROF.DR. SEMRA ATABAY		
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI	BASRI MUTLU	ÖĞRENCİ NO	538001
PAFTA ADI	BAKİ ANALİZİ HARİTASI		
ÖLÇEK	1/200000	PAFTA NO	4.3

Nevşehir ili sahasında gözlenen en yaşlı jeolojik birimler eosen yaşlı flišler olup Mahmatlar-Kalaba arasında yer alır. Bu birimler batıya Hacıbektaş'a kadar uzanır. Eosen flišlerinde, gre-kumlu şist ve kumlu kalker bankları hakim durumdadır.

Oligisen veya oligomiyosen jipsli seri sahanın ortalarından Avanos'tan başlayarak Hacıbektaş'a doğru geniş alanda gözlenir. Bu birimler jipsli tuzlu ve kontinental fasieste gelişmiştir. Alt seviyelerinde kırmızı renkli alacalı konglomera ve greler, üst seviyelerinde ise renkli killer ve marnlarla jips ve tuzlar hakimdir. Hacıbektaş çevresinde oligisen rüsuplarının kalınlığı 1000-1500 m.'yi bulur. Oligisenin killi ve marnlı seviyeleri arasında linyit yatakları (Dadağı ve Arafa linyit ocakları) tezahür etmektedir (Nevşehir İlinin Arazi Varlığı, 1998).

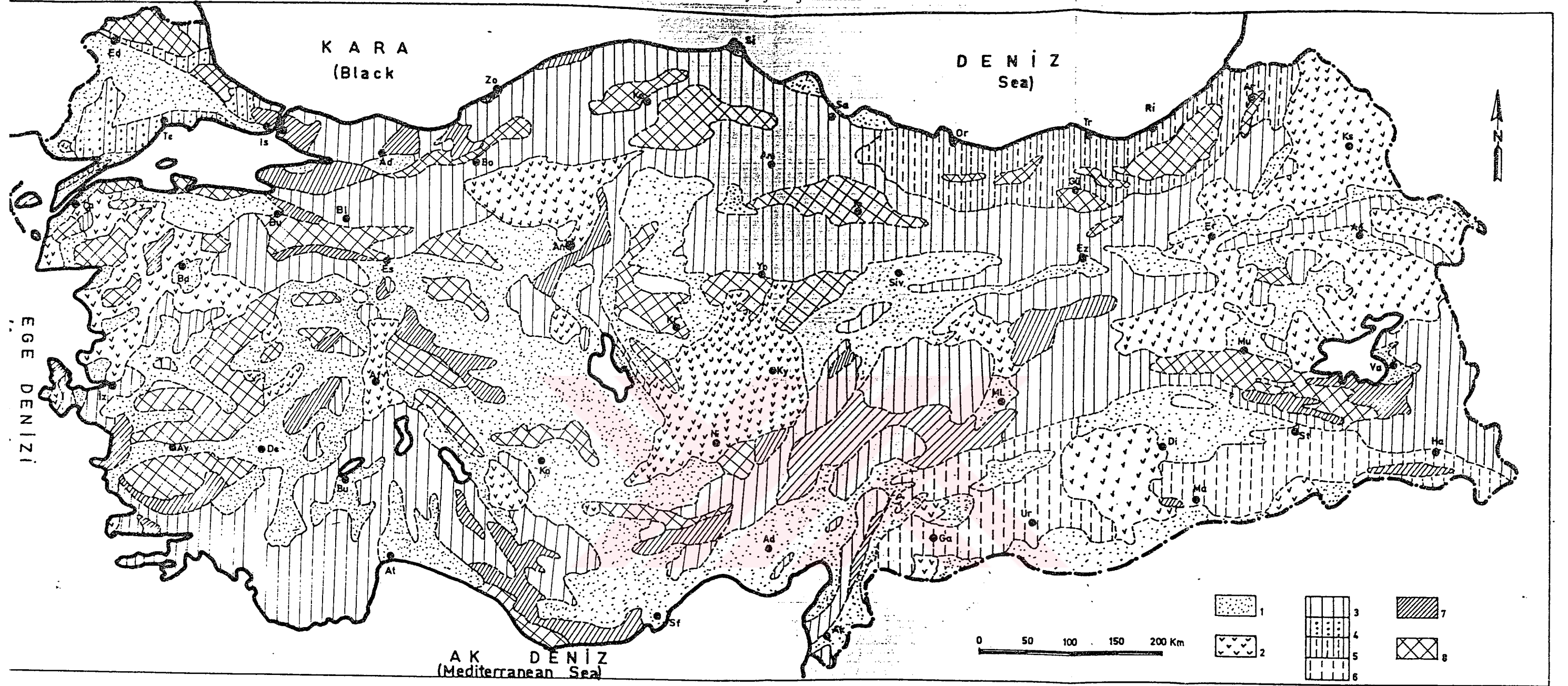
Nevşehir ilinde genellikle neojen yaşlı birimler hakimdir. Neojen kontinental göl ve volkanik fasies diye iki grupta ele alınmalıdır. Nevşehir ili kuzeyinde (Topaklı-Kozaklı arası) neojen gölsel fasies birimleri hakimdir. Bu birimler çakıl, kum, kil, marn ve beyaz göl kalkerleriyle temsil olunur (Nevşehir İlinin Arazi Varlığı, 1998).

İlin Kızılıрмаğın güneyinde kalan bölümlerin de ise Erciyes, Hasandağı ve Melendiz dağlarının volkanik faaliyetleri neticesinde oluşan volkanik fasies birimleri hakimdir. Bu volkanik oluşumlar bazalt akıntıları, andezit cürufları, aglomera, breş ve genellikle geniş sahalara yayılmış tüflerdir. Bu tüfler 100 km. kadar mesafelere uzanarak neojen gölleri içerisinde çökelmişlerdir. Acıgöl ilçesi ile güneydeki Menendiz dağları arasındaki geniş bölgede siyah bazalt lavları, Nevşehir'in doğu ve batısında beyaz tuf yığınları gözlenir. Kalınlıkları yüzlerce metreyi bulan bu tuf yığınları içinde eski kiliseler (Göreme) mağaralar ve yerleşimler inşaa edilmiştir. Avanos-Ürgüp arasındaki tüfler andezin-biotin parçalarını ihtiva eden kalker çimentolu rüsuplar halindedir. İçlerinde ayrıca sünger taşı parçaları plajioklas kırıntıları görülür (Nevşehir İlinin Arazi Varlığı, 1998).

Sahada en genç birim ise Kızılıрмаğın oluşturduğu kuarterner yaşlı eski ve yeni alüvyonlardır. Bu gün daralmış halde bulunan bu alüvyonlar Avanos civarında kum ve çakılla temsil olunur (Nevşehir İlinin Arazi Varlığı, 1998), (Harita 4.4).

Araştırma alanın Jeolojik yapısı analiz edildiğinde; araştırma alanının yaklaşık % 4'ü Karasal, ayrılmamış Kuaterner, % 3'ü Ayrılmamış Metamorfik seri, % 4'ü Granit, Grandiorit, Kuvarslı Diorit, % 12'si Oligo-Miosen Jipsli fasies, % 35'i Bazalt, Dolerit, % 40'ı Neojen volkanik seri, % 2'sinin Kırgıbayır ve peri bacası'ndan meydana geldiği tespit edilmiştir (Harita 4.5 Jeolojik Yapı haritası), (Şekil 4.2).

Harita 4.4 Türkiye jeoloji haritası

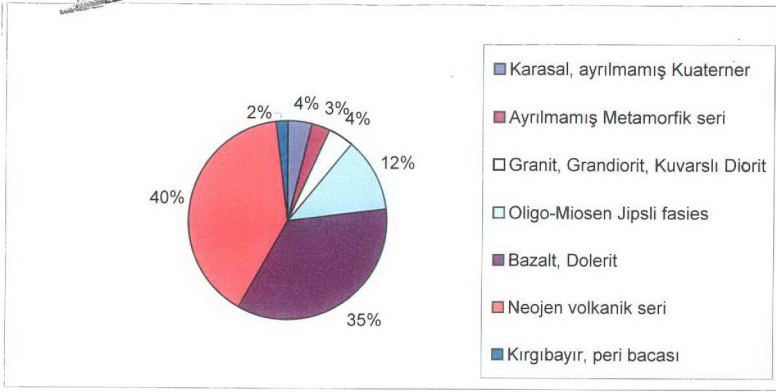

Kaynak: İLHAN, 1976

1:100.000 ölçekli Türkiye Jeolojik Haritası ve Erentöz 1965, 1966'dan faydalanarak hazırlanmıştır.

- 1 — Önemli Pleistosen - Neojen - Oligosen alan ve havzaları.
- 2 — Pleistosen ve Neojen volkanik örtüleri (kısmen görsel Neojen aratabakaları ile).
- 3 — Mesozoyik ve Eosen orojenik fasiyesleri.
- 4 — Trakya havzası Eosen'i.
- 5 — Kuzeydoğu Anadolu Kıvrımlarının Eosen ve Üst Kretase volkanik fasiyesleri.
- 6 — Mesozoyik ve Eosen öncukurluk ve kenar kıvrımları fasiyesleri.
- 7 — Paleozoyik (kısmen Alt Triyas dahil).
- 8 — Metamorfik ve Plütonik kayalar (yaş ayırımı yapılmamıştır).

Adana, Adp - Adapazarı, Af - Afyonkarahisar, Ağ - Ağrı, Ak - Antakya, As - Amasva, An - Ankara, Ar - Artvin, At - Antalya, Ay - Aydın, Ba - Balıkesir, Bi - Bilecik, Bo - Burdur, Bu - Bursa, Ca - Çanakkale, De - Denizli, Di - Diyarbakır, Ed - Edirne, Er - Erzurum, Es - Eskişehir, Ez - Erzincan, Ga - Gaziantep, Gü - Gümüşhane, Ha - Hakkâri, İ - İstanbul, İz - İzmir, Ka - Kastamonu, Ko - Konya, Kr - Kırşehir, Ks - Kars, Ky - Kayseri, Ri - Rize, Sa - Şamsun, Sf - Silişk, Si - Sinop, Sv - Sivas, St - Şırnak, Tekirdağ, Tr - Trabzon, To - Tokat, Ur - Urfa, Va - Van, Yo - Yozgat, Zo - Zonguldak.

Şekil 4.2 Jeolojik yapı analizi grafiği

4.4.1 Peri bacaları ve Kırgıbayır oluşumu

Devamlı ve bol yağışların egemen olduğu “pluviyal dönem” de geniş ölçüde aşınma biçimlerinin meydana çıkması ve aşınmayı kolaylaştırıcı coğrafya koşullarının bir araya gelmesiyle; Kızılırmak vadisi ile eski yayla yüzeyi arasındaki düzey farkı, yörede yaz-kış, gece-gündüz arasındaki sıcaklık farkının tüflü yüzeylerde meydana getirdiği ayrışma, ilkbahar ve “kırk ikindi yağmurları”nın sağnak halinde düşmesi ve doğal bitki örtüsünün step (bozkır), ormansız olması yörede çeşitli biçimler oluşturmuştur. Plato yüzeyinden Kızılırmak’a doğru eğimli yüzey üzerinden birbirine uzanan vadiler, önce aralarında birtakım keskin sırtlar, yanlardan gelen daha küçük yarıntılarla koniler, piramitler ve sütunlar biçiminde parçalanmaya uğramıştır (Tuncel, 1998).

Süpürülerek bu duruma gelen eski kütle üstünde sert, büyük kaya parçaları (bazalt ya da ignimbrit) mevcut olduğunda, her bir piramidin üstünde bir örtü veya bir baş gibi yer alarak altındaki sütunu su süpürmesine (denüdasyon) karşı korur. Ancak bu sütun biçimlerinin meydana gelmesi için bu sert taş parçalarının mutlaka bulunması da şart değildir. Üstleri bir kaya parçası ile korunmuş bu sütunlara “peribacası” adı verilir (Tuncel, 1998).

Bu biçimler daha çok Göreme-Ürgüp-Avanos üçgeni içinde yoğunluk gösterir. En ilginç peribacası oluşumu Göreme, Zelve, Kızıl Devrent (Pembe Vadi), Kılıçlar, Güllüdere, Bağlıdere, Killik (Kaya Harman), Güvercinlik, Görkündere, Zemideresi, Pancarlık, Hallaçdere vadilerindedir. Bu yerlerdeki peribacaları biçim, renk ve boyutlar açısından farklılıklar göstererek çok etkileyici görünümler oluşturur. Gövdeleri koni ya da silindirik, simetrik ya da asimetrik, tek ya da ikili-üçlü birleşik gövdeli, başlıklı ya da başlıksız çeşitleri

vardır. Birbirine benzeyen peribacaları aynı yerde toplanırken, farklı kesimlerde topoğrafya koşulları değiştiğinden biçimler de değişebilmektedir (Tuncel, 1998).

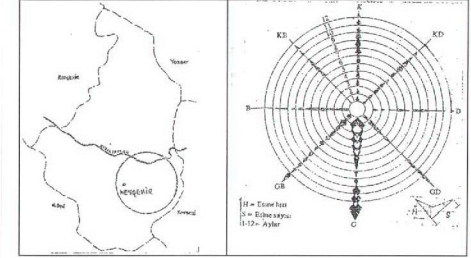
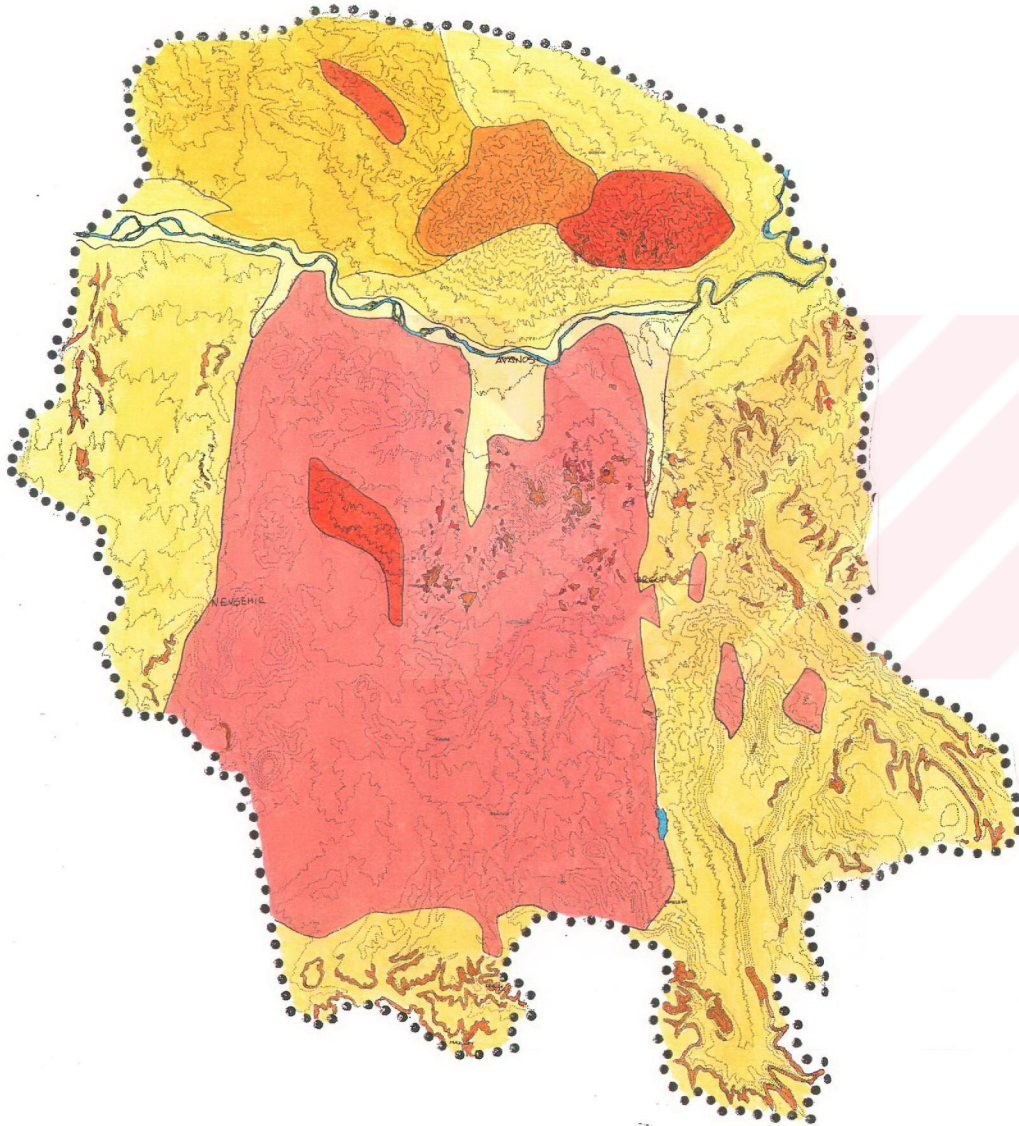
Biçim açısından peribacalarının gösterdiği farklılıklar, gövdeyi meydana getiren kayaç türüyle yakından ilgilidir. Gövde tek bir kayaç türünden oluşuyorsa, koni biçimini alır. Yatay tabakaların bulunduğu alanlarda peribacaları, genellikle, düzgün ve silindirik bir gövdeye sahiptir. Tabaka eğimiyle yamaç eğimi arasında belirli bir açı bulunuyorsa asimetrik gövdeli peribacaları gelişir. Tüfleri örten lav akıntılarının bulunduğu yerlerde de, aşınma sonucunda bu sert ve dirençli tabakanın çatlaklar boyunca incelenmesi ve sonra da ana tabakadan kopması sonucu peribacaları oluşmuştur. Bu tiplere örnek vermek gerekirse, Bağlıdere ve Görkündere vadilerindeki silindirik gövdeli başlıklı, Alibağı mevkiindeki asimetrik koni gövdeli, Paşabağı mevkiindeki Keşişler Vadisi adı verilen kesimde simetrik koni biçimli ve bitişik gövdeli ikili-üçlü başlıklı, Çatalkaya mevkiindeki ikisi bitişik, üç adet koni biçimli ve başlıklı peribacaları sayılabilir (Tuncel, 1999), (Şekil 4.3 ve 4.4).

Yöredeki Devrent Vadisi garip biçimli peribacalarının yoğunlaştığı bir alan olarak dikkati çeker. Burada insanların, hayal güçlerini de işin içine katarak, fok balığı, çömüş deve ya da çeşitli başka hayvanlara benzetmeye çalıştıkları doğa biçimleri görülür (Tuncel, 1999).

Nevşehir yöresinde renk çeşitliliği, biçim çeşitliliğinden geri kalmaz. Beyaz, sarı, pembe, gri, siyah, gibi açık-koyu renkleri, çevrede çok etkileyici bir renk yelpazesi oluştururlar. Bu renk farklılığına neden olan da yöredeki kayaç türlerinin kimyasal bileşimindeki farklılıklardır. Beyaz rilitik tüflerin yaygınlaştığı alanlarda, eğer yüzeyde dirençli tabakalar yoksa, “badlans topoğrafyası” (kırgıbayır) denilen keskin veya yuvarlak sırtlı biçimler, geniş sahalarda bembeyaz dalgalar halinde yayılırlar. Sarımsı-beyaz renkli peribacaları, ayrılmış riyolit tüflerin, kırmızı ve pembe renkli olanlar ise kırmızı riyolitik tüflerin yayılma alanlarında görülür. Devrent Vadisi’nde yaygın olan pembe renkli peribacaları, bu vadiye Pembe Vadi adının verilmesine neden olmuştur. Kırmızı renkli peribacalarının bulunduğu bir başka vadi ise Kızıl Çukur olarak adlandırılmıştır (Tuncel, 1999).

Yörede peribacaları kadar ilgi çeken bir başka yer biçimi “badlands” (kırgıbayır) topoğrafyası biçimleridir. Avanos’un güneyinde kil ve mamların üstünde çizgisel aşındırma ile beliren bu biçimler, koruyucu tabakası bulunmayan tüflerde, özellikle az eğimli yamaçlarda, yüzey aşındırmasının oluşturduğu, yuvarlak, yassı ya da keskin kenarlı oyuntu biçimleridir. Bunlar da beyaz dalgalar biçiminde geniş alanlar kaplayarak ilgi çekerler. En güzel örnekleri Üçhisar’ın kuzeyindeki Güvercinlik Vadisi ile Göreme’nin kuzeydoğusundaki Kılıçlar Vadisi’nde görülür.

KAPADOKYA BÖLGESİ JEOLJİK YAPI HARİTASI Ö: 1/200.000

LEJAND

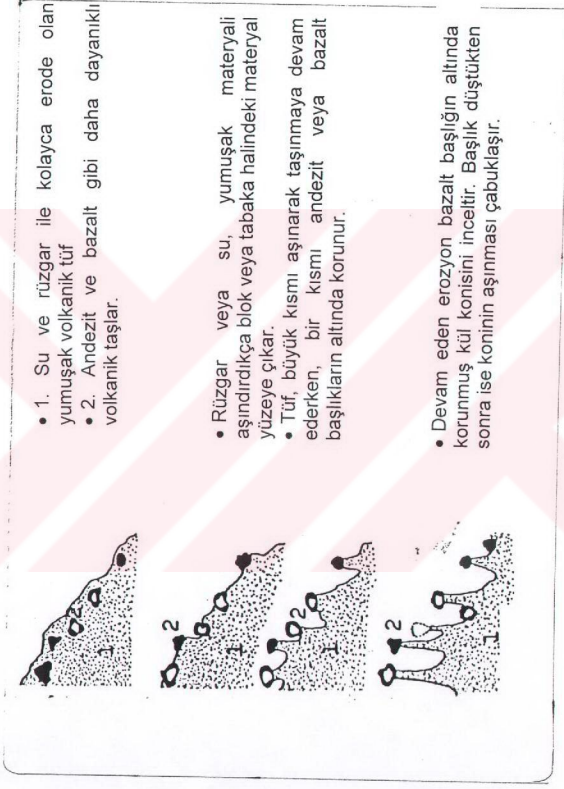
- ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- KUATERNER, KARASAL, AYRILMAMIŞ
- NEOJEN, VOLKANİK FASİES
- OLİGO-MİOSEN, JİPSLİ FASİES
- METAMORFİK SERİ, AYRILMAMIŞ
- GRANİT, GRANDİORİT, KUVARSLI DİORİT
- BAZALT, DOLERİT
- PERİBACASI OLUŞUMU
- KIRGIBAYIR OLUŞUMU

Y.T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI

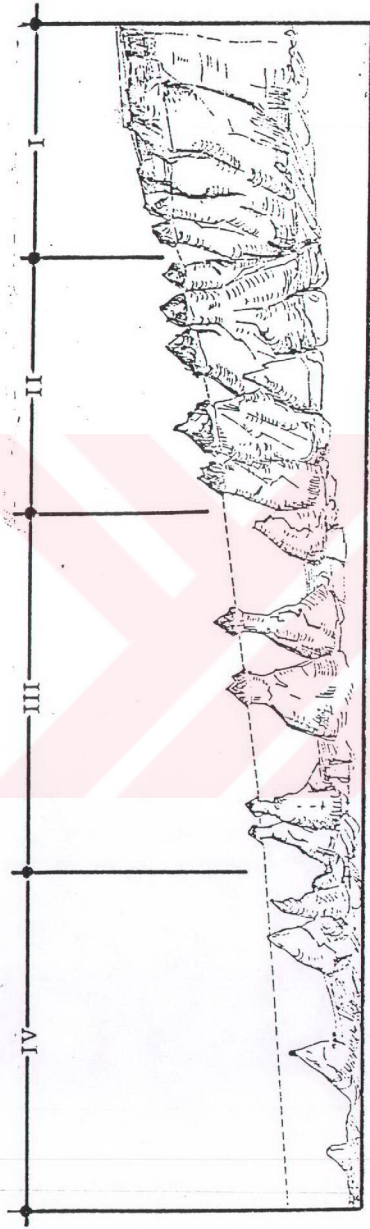
KAPADOKYA BÖLGESİ

DERSİN ADI	Y. LİSANS TEZİ		
YÜRÜTÜCÜ	PROF.DR. SEMRA ATABAY		
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI	BASRİ MUTLU	ÖĞRENCİ NO	538001
PAFTA ADI	JEOLJİK YAPI HARİTASI		
ÖLÇEK	1/200000	PAFTA NO	4.5

KAYNAK: M.T.A. ENSTİTÜSÜ, TÜRKİYE JEOLJİ HARİTASI, 1964

Şekil: 4.3 Peribacaları oluşumunun grafik olarak gösterilmesi (Göreme Tarihi Milli Parkı uzun devreli gelişme planı, 1972)

Şekil 4.4 Peribacaların oluşum süreci (Arte Della Cappadocia, 1967)

Peribacaların oluşum süreci

- I Düşey doğrultuda çatlamış bölge
- II Peribacaları grubu
- III Ayrılmış peribacaları
- IV Aşınmanın son aşaması

Yöredeki bazı vadiler, bazı tip ve renklerin egemen olduğu yer biçimleriyle tanınarak “manzara seyir yerleri” olarak ün yapmışlardır. Örneğin Devrent Vadisi (Ürgüp’ün kuzeyi), pembe rengin egemen olduğu hayvan biçimlerine benzeyen, Kızıl Vadi (Göreme’nin doğusu) kırmızımsı renkli, Bağlıdere Vadisi (Göreme’nin kuzeybatısı) ise sütun biçimli yüksek peribacaları ile ünlüdür. Beyazımsı kırğıbayırlar, Kılıçlar Vadisi’nde ilgi çekicidir. İkisi bitişik üçlü bir peribacasının yükseldiği Ürgüp’ün batısındaki Çataalkaya mevki ile yine ilginç bir peribacası grubunun bulunduğu Çavuşin-Avanaos arasındaki Alibağı, yüksek peribacalarının yer aldığı Göreme-Zelve arasındaki Paşabağı (Keşişler Vadisi) her zaman ilgi çeken manzara seyir yerleri olmuştur. Bu manzara seyir yerlerinin bazıları günün belirli saatlerinde, güneşin durumuna göre, çok değişik görünüm sergileyebilmekte ve seyredenlere kolay kolay unutamayacağı izlenimler sunmaktadır. Örneğin Kızıl Vadi’de güneş batarken renklerin oluşturduğu manzara, burayı akşam üzeri çok daha ilginç hale getirebilmektedir. Doğal görünümünün toplu olarak çok iyi izlendiği daha yüksek noktalar da vardır. Bunlar halkın “kale” adını yakıştırdığı, aslında aşınım sonucu ortaya çıkan ignimbrit’lerden oluşmuş, bulunduğu zeminden yaklaşık 50 m kadar yükselen Ürgüp-Göreme arasındaki Ortahisar ve Nevşehir-Göreme arasındaki Üçhisar tepeleridir (Tuncel, 1999), (Harita 4.5), (Şekil 4.5).

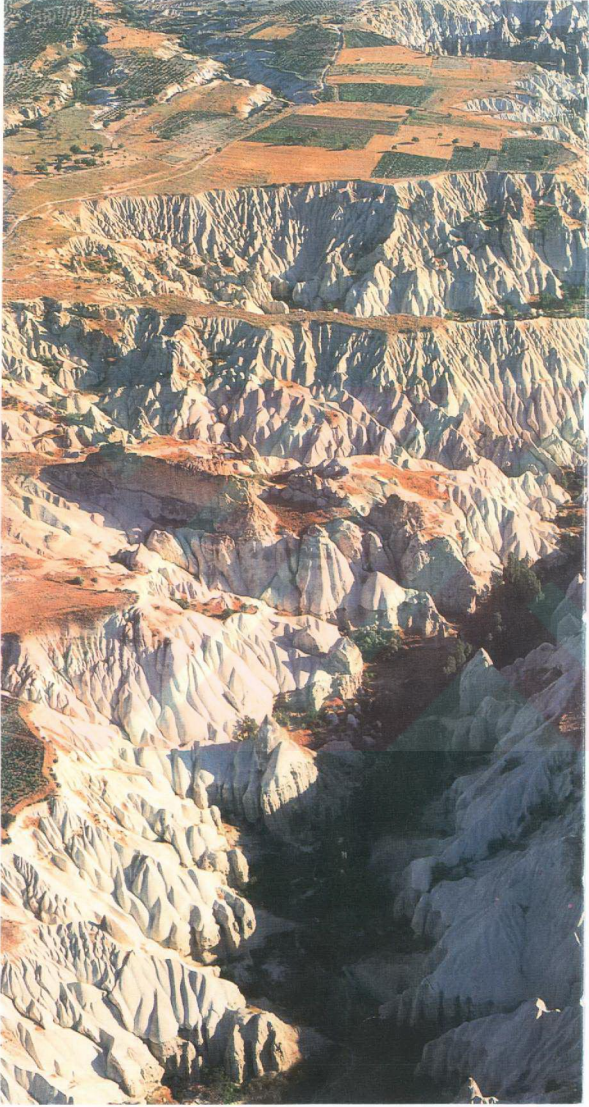
4.5 Toprak Yapı Analizi

Bölge toprakları volkanik tüflerden meydana gelmiştir. Dolayısıyla geçirgen bir nitelik taşımaktadır. Tarım topraklarının %85’i tınlı, %9’u killi-tınlı, %2’si killi ve %4’ü kumlu yapıya sahiptir.

Kapadokya bölgesi ile Nevşehir ili’nde bulunan önemli toprak türleri şunlardır;

Kahverengi topraklar; “Orta Anadolu’nun yaygın toprak türünü oluşturan kahverengi topraklar, Nevşehir’de de geniş alanları kaplamaktadır. Bu toprakların büyük bölümünde tahıl ekimi yapılmaktadır. Organik madde ihtiva eden bu topraklarda doğal vejetasyon, orta boylu çayır otlarıdır.”

Regosal topraklar; “Kahverengi topraklardan sonra Nevşehir’de en yaygın toprak grubudur. Volkanik karakter taşıyan bu topraklara özellikle Nevşehir-Ürgüp yöresinde rastlanmaktadır. Doğal vejetasyon çayır otları ve gevenler olmakla birlikte, eğimin uygun olduğu yerlerde sebze tarımı da yapılabilmektedir.”

Şekil 4.5 Kapadokya bölgesinde kırğıbayır oluşumu (Sağdıç, 1999)

Kırmızı kahverengi topraklar; “Genel özellikleri itibarı ile kahverengi topraklara benzemektedir. Sıcak iklimin yol açtığı oksitlenme nedeniyle kahverengi topraklar kırmızısı bir renk almaktadır. Bu toprakların büyük bölümünde bağcılık ve bahçecilik yapılmaktadır.”

Kireçsiz kahverengi topraklar; “Kahverengi topraklarda genel olarak üstte organik madde, altta ise kireç birikimi görülür. Kireçsiz kahverengi topraklar ise kalın bir üst tabaka ve kil birikimli bir alt tabakadan oluşur. Doğal vejetasyon seyrek çalılardır.”

Alüvyal topraklar; “Tarımsal açıdan çok önemli olan bu genç topraklar, yüzey sularının taşıdığı sedimentlerle oluşmuştur. Genellikle sorunsuz ve verimli topraklardır.”

Yukarıdaki toprak türleri dışında küçük alanları kaplayan podzolik topraklara, organik topraklara, çorak topraklara ve kahverengi orman topraklarına da rastlanılmaktadır (Görmez, 2001), (Nevşehir ili Arazi varlığı, 1998).

Araştırma alanında yukarıda yer alan önemli toprak türlerine rastlanmaktadır.

4.5.1 Toprak Sınıfları Analizi

Nevşehir ilinde arazi varlığının toprak sınıflarına göre dağılışı Çizelge 4.1’de verilmiştir.

Çizelge 4.1 Nevşehir ili arazi varlığının toprak sınıflarına göre dağılışı

Toprak sınıfları	Kapladığı alan (Ha)	Toplam alana oranı (%)
I. sınıf arazi varlığı	14.139	2,5
II. sınıf arazi varlığı	53.186	9,7
III. sınıf arazi varlığı	127.037	23,3
IV. sınıf arazi varlığı	100.224	18,33
V. sınıf arazi varlığı	193	0,11
VI. sınıf arazi varlığı	99.234	18,15
VII. sınıf arazi varlığı	139.930	25,59
VIII. sınıf arazi varlığı	12.717	2,32

Kaynak; Nevşehir İli Arazi Varlığı, 1998

Çizelge 4.1 incelendiğinde Nevşehir ilinin yüzölçümünün büyük kısmı (% 86 civarında) III., IV., VI. ve VII. sınıf arazilerden meydana gelmiştir.

Araştırma alanında ise ; I., II., III., IV., VI., VII., VIII. sınıf arazi varlığı tespit edilmiştir.

Araştırma alanında arazi varlığının yaklaşık dağılımı (%);

I. sınıf arazi varlığı; % 3

II. sınıf arazi varlığı; % 7

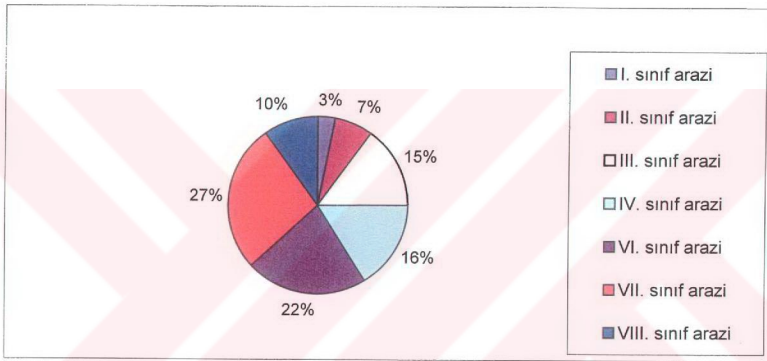
III. sınıf arazi varlığı; % 15

IV. sınıf arazi varlığı; % 16

VI. sınıf arazi varlığı; % 22

VII. sınıf arazi varlığı; % 27

VIII. sınıf arazi varlığı; % 10 olarak tespit edilmiştir (Harita 4.6 Toprak Sınıfları Haritası), (Şekil 4.6).

Şekil 4.6 Toprak sınıfları dağılım analiz grafiği

Araştırma alanının % 41'i I., II., III., IV. sınıf üzerinde tarımsal faaliyet yapılabilen topraklardan oluşmaktadır.

4.6 Hidrolojik Yapı Analizi

4.6.1 Akarsular

Kapadokya bölgesinde bulunan önemli akarsular şunlardır;

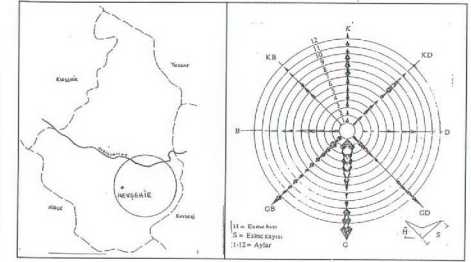
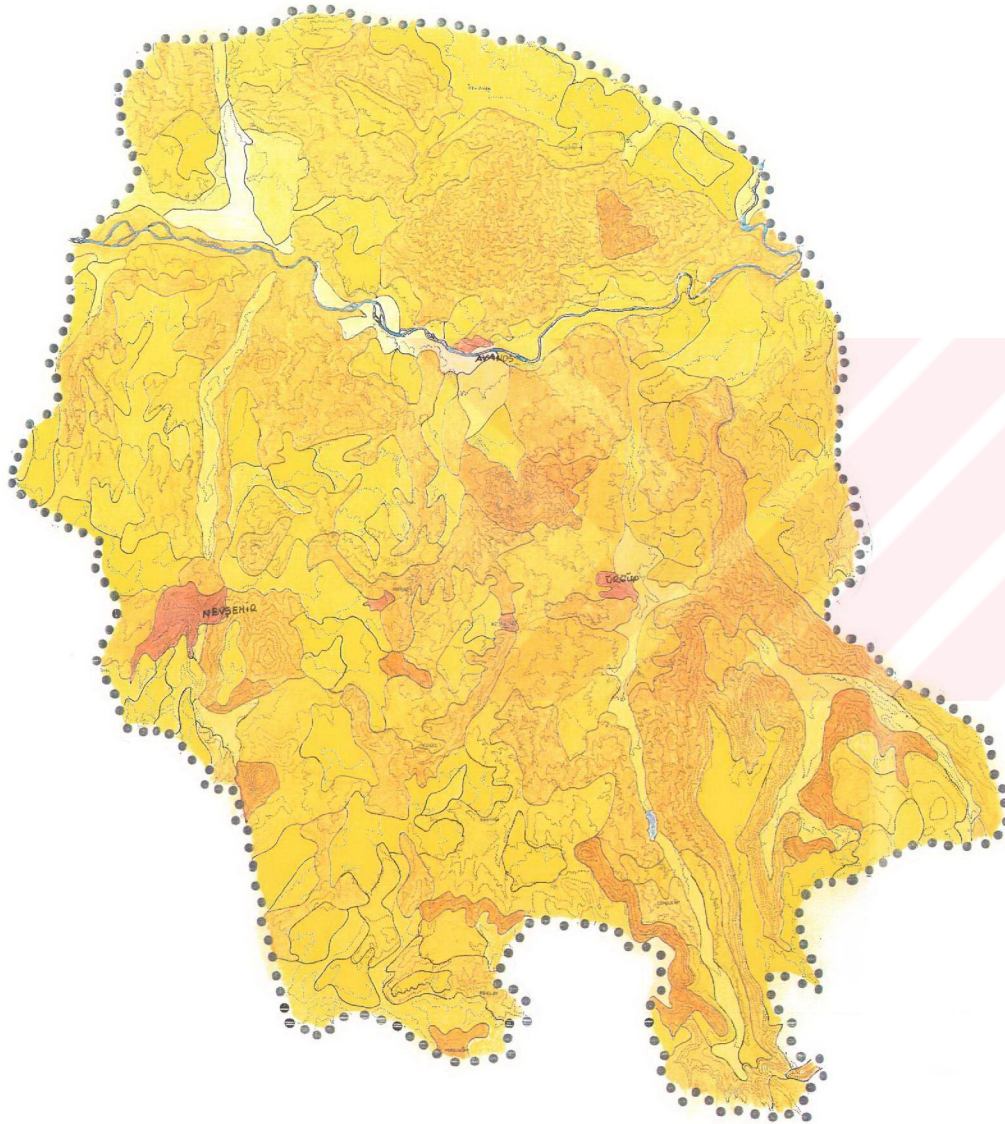
Volkanik Olmayan Yükseltiller Bölgesinde; Kızılırmak, Kırşehir Kılıçözü Deresi,

Göller ve Ovalar Bölgesinde; Melendiz Suyu (Aksaray)

Birincil Derecede Volkanik Yükseltiller Bölgesinde; Zamantı Irmağı ve Sultansazlığı (Kayseri)

Fırat havzasından sonra ülkemizin en büyük havzası olan Kızılırmak havzası daha çok dağlık

KAPADOKYA BÖLGESİ TOPRAK SINIFLARI HARİTASI Ö: 1/200.000

LEJAND

- ÇALIŞMA ALANI
- I. SINIF TARIM ARAZİSİ
- II. SINIF TARIM ARAZİSİ
- III. SINIF TARIM ARAZİSİ
- IV. SINIF TARIM ARAZİSİ
- VI. SINIF ARAZİ
- VII. SINIF ARAZİ
- VIII. SINIF ARAZİ
- YERLEŞME ALANI

Y.T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI

KAPADOKYA BÖLGESİ

DERSİN ADI	Y. LİSANS TEZİ		
YÜRÜTÜCÜ	PROF.DR. SEMRA ATABAY		
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI	BASRI MUTLU	ÖĞRENCİ NO	538001
PAFTA ADI	TOPRAK SINIFLARI HARİTASI		
ÖLÇEK	1/200000	PAFTA NO	4.6

KAYNAK: NEVŞEHİR TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ FAALİYET RAPORU 2000-2001

ve tepelik alanlardan oluşmaktadır. Kayseri’de dağlık alanlarda oluşan havza, Nevşehir il topraklarında yüksek eğimli bir plato görünümündedir. Genellikle bitki örtüsünden yoksun olduğu için, yağışlarla bu kesimde yüzey suları artmakta, yağışların kesilmesiyle toprak hemen hemen kuru kalmaktadır. Yüzey sularıyla düzenli olarak beslenen kaynaklar olmadığından, Kızılırmak ve kollarında yazın buharlaşma çok olur. Bu nedenle yazın, Kızılırmak’ın suyu azalır, kollarının bir bölümü ise tümüyle kurur.

4.6.2 Baraj, Göl ve Sazlıklar

Kapadokya bölgesinde bulunan barajlar şunlardır; Hırfanlı barajı, Mamasin barajı, Gebere barajı, Gümüşler barajı, Akköy barajı, Tatların barajı, Damsa barajı.

Çizelge 4.2’de Nevşehir ilinde baraj ve göletler verilmiştir.

Çizelge 4.2 Nevşehir’deki baraj ve göletler

İlçe	Adı	Su Kaynağı	Su Toplama Kapasitesi (m3)
Acıgöl	Tatların barajı	Derinöz-Acıöz	2.210.000
Ürgüp	Damsa barajı	Damsa çayı	7.120.000
Gülşehir	Bölükören göleti	Bölükören özü	1.338.000
Gülşehir	Yalıntaş göleti	Gökçetoprak çayı	10.000.000
Gülşehir	Tuzköy göleti	Derinöz deresi	2.152.000
Hacıbektaş	Kumtepe göleti	Kızılöz çayı	1.386.000
Hacıbektaş	Karaburna göleti	Akçataş deresi	1.490.000
Avanos	Ayhanlar barajı	Kızılöz deresi	39.500.000
Kozaklı	Doyduk barajı	Kalecik deresi	İnşaat halinde

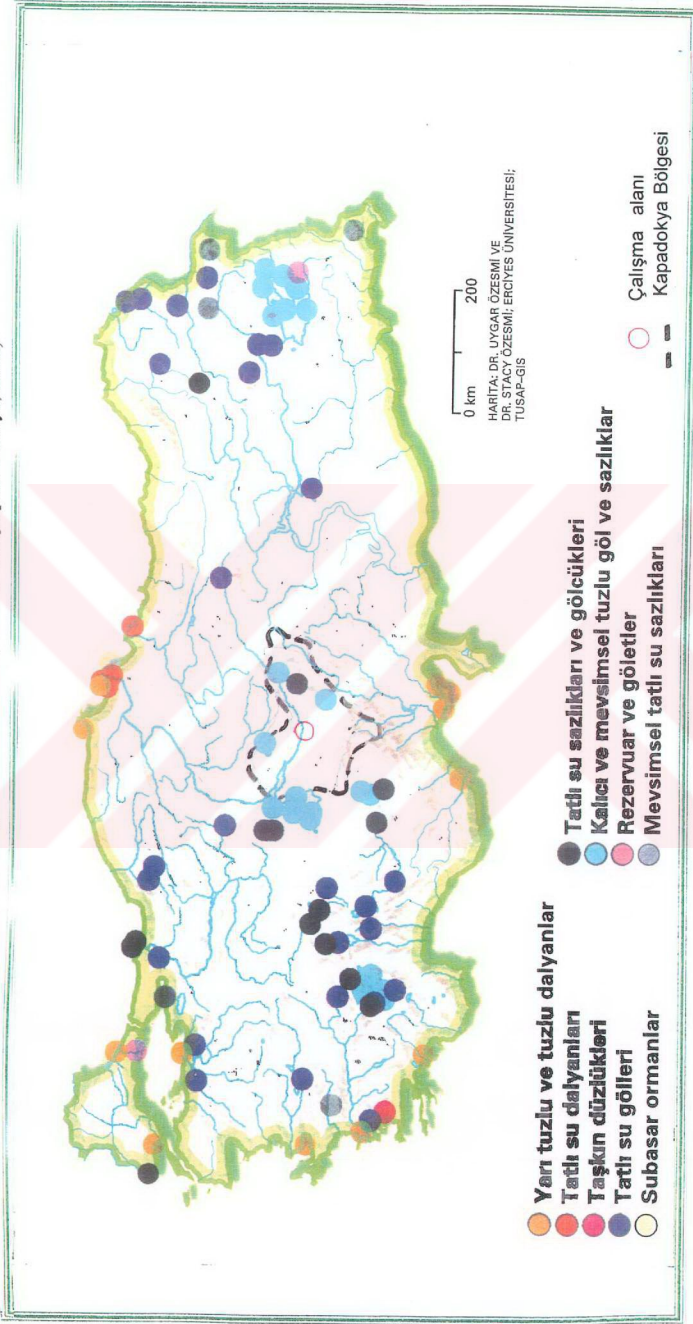
Kaynak: Nevşehir İl Yıllığı, 1998

Çizelge 4.2 incelendiğinde Nevşehir ilinde baraj ve göletler, Avanos, Gülşehir, Hacıbektaş ve Kozaklı ilçelerinde bulunmaktadır.

Kızılöz deresi üzerinde bulunan Ayhanlar barajı su toplama havzasıyla en büyük baraj, Gökçetoprak çayı üzerinde bulunan Yalıntaş göleti 10 milyon m³’lük su toplama havzasıyla en yüksek kapasiteli göldür. Damsa barajının su toplama kapasitesi 7.1 milyon m³’tür.

Kapadokya bölgesi sınırları içinde kalıcı ve mevsimel tuzlu göl ve sazlıkları ile tatlı su sazlığı ve gölü mevcut olup bunlardan Sultansazlığı Türkiye’nin dokuz Ramsar alanından biridir ve Tabiatı Koruma Alanı ve I. Derece Doğal Sit alanıdır (National Geographic, 2002), (Harita 4.7).

Harita 4.7 Türkiye'nin sulak alanları (National Geographic Türkiye, 2002)

4.6.3 Yeraltı suları

Yeraltı suyu yönünden çoğu kısımlar orta derecede verimli olmalarına rağmen oldukça derindedir.

Nevşehir, içme ve kaplıcalar açısından zengin bir ildir. Bunlar;

Kozaklı Kaplıcaları : Kozaklı ilçesinin güneyinde dere yatağı boyunca, çok sayıda sıcak su kaynağı vardır. Bu suların bir bölümü dereye karışmakta, bir bölümü de açıkta aktıktan sonra tekrar yer altına şekillenmektedir. Kozaklı'da yeni yapılan motellerde bu değerlendirilmektedir. Türkiye'nin radyoaktif olma özelliği en yüksek olan kaplıcaları kozaklıdır. Hamamın suları, klorobikarbonete, sülfatlı alkalik, toprak alkalik karışık sulardır. Bu sular ağırlı hastalıklar, romatizma ve iç salgı bezlerinin yetersizliğinde kullanılmaktadır.

Ürgüp İçmececi ve Kaplıcası : Ürgüp'ün 6 km. doğusundadır. 14 derece ısısı olan gazsız (tuzlu-kalevi-turabi) sular gurubuna girer. Sudan içme ve yarım banyo şeklinde faydalanılır. İçilince müshil etkisi yaşanabilir. Su banyosu ve kaynağın yakınındaki kükürtlü çamur deri hastalıklarının tedavisinde kullanılır.

Üzengi Çayı İçmececi : İçmece Ürgüp'ün 3 km. güneyinde Mustafapaşa yolu kesiminde yer almaktadır. Üzengi Çayı'nın iki yanında kaynamaktadır. Yüzeeye çıkarken pirit parçaları da sürükleyen bu içmecenin debisi saniyede 0.55 litredir. İçmece suyu kokusuz, gazoz tadında, gazlı, bikarbonatlıdır. Sudan sindirim bozukluklarında ve böbrek hastalıklarının tedavisinde yararlanılır.

Bahçeli İçmececi : Bahçeli Köyü'nün kuzey batısındadır. 18 derece ısısı olan suyu gazlı, kokusuz, bikarbonatlıdır. Hazmı kolaylaştıran ve böbrekleri temizleyen bu su aynı zamanda sofra suyu olarak da kullanılır.

Gümüşkent (Salanda) İçmececi : İçmece Gülşehir'in Gümüşkent kasabasının kuzeyindedir. Toprak alkali bikarbonat ve bol karbondioksitli bir maden suyudur. Karaciğer ve safra kesesi yetmezliğinde ve metabolizma hastalıklarında faydalı olmaktadır.

Çorak İçmececi : Çorak suyu şehir merkezinde 2000 evler Mahallesi'nde karakolun karşısındadır. Çorak maden suyu alkali, tuzlu ve bikarbonatlıdır.

Karakaya İçmececi : Nevşehir-Avanos karayolu üzerindeki içmece, 13 km.'dedir. Suyu sodyum bikarbonatlı ve alkali olan içmecedan mide ve bağırsak hastalıkları için faydalanılır. İçmecelerde konaklama tesisleri olmadığından günübirlik faydalanılmaktadır.

Sarıkkaya İçmececi : Sulusaray Kasabası sınırları dahilinde olup, şehir merkezinden 8 km. uzaklıkta bulunmaktadır. Aynı zamanda, Erciyes Üniversitesi Turizm Yüksek Okulu yoluyla ulaşılır. Suyu alkali, tuzlu, sodyum bikarbonatlıdır; mide ve bağırsak hastalıkları tedavisinde kullanılır (Planlama Stüdyosu 7, 2001-2002 Güz dönemi).

Araştırma alanının hidrolojik yapısı analiz edildiğinde; Araştırma alanını ikiye bölerek kuzeybatıya doğru yön değiştirerek akan Kızılırmak en önemli akarsudur. Kızılırmak nehrine, kuzey'den ve güneyden karışan büyüklü küçüklü çok sayıda dere vardır. Bu akarsuların en önemlileri; Damsa çayı, Matçan çayı deresi, Arslan dere, Karaağaç deresi, Acıgöl deresi, Göyntüközü deresi'dir. Alanda arazinin jeomorfolojik yapısına bağlı olarak erozyon sonucu oluşmuş çok sayıda kuru dere yer almaktadır. Bu dereler yaz aylarında kurumaktadır.

Damsa çayı üzerinde yer alan Damsa barajı ile birçok pınar çalışma alanı sınırları içerisinde (Harita 4.8 Hidrolojik yapı haritası).

4.7 İklim Analizi

Kapadokya bölgesinde karasal iklim egemendir. Mevsimler arasında sıcaklık farkları fazla, yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve serttir. iklimsel özellikler bakımından Kapadokya bölgesi kendi içinde farklılıklar göstermektedir. Örneğin Volkanik dağlar bölgesinde dağ iklimi (yazlar yüksek yayla düzlüklerinde ve dağ yamaçlarında nispeten serin), Tuz gölü ile Kızılırmak arasındaki bölgelerde ise karasal iklim görülür.

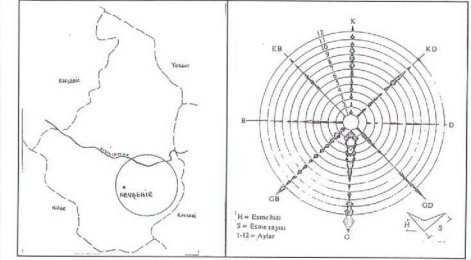
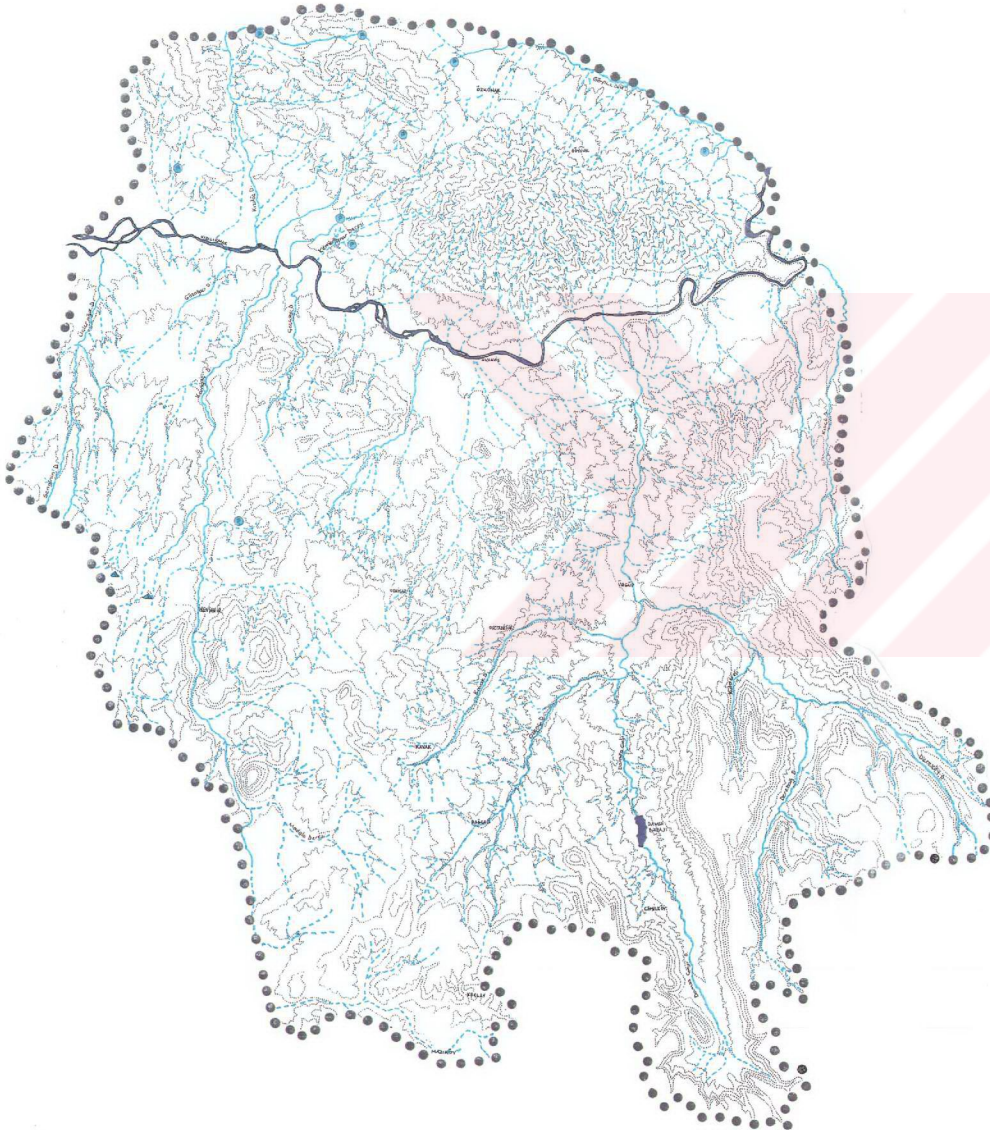
Ülkemizde ve Kapadokya Bölgesinde yer alan bazı illerin iklim verileri Çizelge 4.3'te verilmiştir.

Çizelge 4.3 Nevşehir İl merkezinin ayırıcı niteliklerinin seçilmiş illerle karşılaştırılması

	Nevşehir	Konya	Ankara	İstanbul	Hakkari
Ortalama sıcaklık (C)	10.7	11,5	12.1	14,6	7.7
En Yüksek Sıcaklık (C)	34.2	22.7	34.2	33.6	31.0
En Düşük sıcaklık (C)	-15.9	-16.2	-8.8	-1.5	-15.8
En Düşük Bağlı Nem (%)	16.0	20.0	20.0	36.0	8.0
Ortalama Bağlı Nem (%)	61.0	68.0	64.3	74.9	56.2
Günlük En çok Yağış Miktarı (mm)	27.0	56.1	62.6	68.2	58.2
Ortalama Yağış Miktarı (mm)	434.4	139.3	525.5	700.4	684.1
Yağışlı Günler Sayısı	117	17	100	130	76
Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı	18,2	11,0	13,9	7,6	13,9
Ortalama Rüzgar Hızı (m/sn)	3,2	2,1	3,2	3,0	3,2
En hızlı Rüzgar Yönü	B,GB	G,B	G	K	G

Kaynak:DİE, meteoroloji verileri, 1994-1995

KAPADOKYA BÖLGESİ HİDROLOJİK YAPI HARİTASI Ö: 1/200.000

LEJAND

- ÇALIŞMA ALANI
- IRMAK
- DERE
- KURU DERE
- BARAJ
- PINAR
- SU SARNICI

Y.T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI

KAPADOKYA BÖLGESİ

DERSİN ADI	Y. LİSANS TEZİ		
YÜRÜTÜCÜ	PROF.DR. SEMRA ATABAY		
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI	BASRI MUTLU	ÖĞRENCİ NO	538001
PAFTA ADI	HİDROLOJİK YAPI HARİTASI		
ÖLÇEK	1/200000	PAFTA NO	4.8

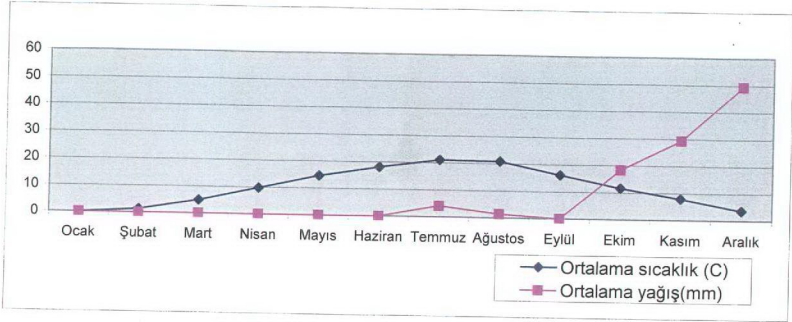
Çizelge 4.3 incelendiğinde ortalama sıcaklık İstanbul'da en yüksek, Hakkari'de en düşük değerdedir. En yüksek sıcaklık değerleri Nevşehir ve Ankara'da ölçülürken, en düşük sıcaklık değerleri sırasıyla Konya, Nevşehir ve Hakkari'de ölçülmüştür. Ortalama Yağış miktarı değerlerine bakıldığında İstanbul ön sırada gelmektedir. Konya'da ise Ortalama Yağış miktarı çok düşük düzeydedir. Nevşehir ili kar yağışlı gün sayısında diğer illerden önce gelmektedir.

Çizelge 4.4 ve Şekil 4.7'de Nevşehir ili iklim verileri verilmiştir.

Çizelge 4.4 Nevşehir ili iklim verileri

gözlem	Ortalama sıcaklık (C)	Ortalama yüksek sıcaklık (C)	En yüksek sıcaklık (C)	En düşük sıcaklık (C)	Ortalama yağış(mm)	Ortalama nisbi nem (%)	Yağış>10 mm olan gün sayısı	Günlük (max) yağış (mm)	Vejetasyon (>10 c) gün sayısı	Ortalama rüzgar hızı m/sn esme seyrine göre	En hızlı rüzgar yönü ve hızı
Ocak	0.3	4.3	14.7	-20.3	47.6	71	1.2	28.1	-	4.7	27.7 SWNW
Şubat	1.3	5.7	17.7	-23.6	42.0	70	0.8	19.3	-	3.9	27.7 S
Mart	4.9	9.9	24.4	-13.7	46.0	64	1.1	36.3	5.2	3.8	34.8 WSW
Nisan	9.8	15.5	28.8	-12.5	45.3	57	1.4	32.8	14.1	3.7	24.6 SSW
Mayıs	14.6	20.6	30.7	-0.3	55.2	52	1.6	34.4	27.5	2.8	21.6 WSW
Haziran	18.2	24.2	32.3	1.3	37.8	49	2.2	35.6	29.6	2.6	28.7 ESE
Temmuz	21.1	27.7	37.6	3.8	4.1	43	0.1	12.1	31.0	2.7	16.7 NE
Ağustos	20.9	28.0	36.4	3.2	1.4	42	-	9.6	31.0	2.6	22.2 W
Eylül	16.2	23.3	33.0	-1.2	12.0	47	0.4	17.4	28.7	2.2	21.6 SW
Ekim	11.6	17.9	29.4	-5.5	18.4	56	0.3	23.5	21.0	2.5	21.3 SE
Kasım	7.9	13.1	24.6	-10.0	29.4	62	0.9	19.1	10.3	2.7	18.5 S
Aralık	3.6	7.5	21.2	-19.5	49.4	70	1.3	37.7	-	3.9	32.6 S
Yıllık	10.9	16.5	37.6	-23.6	388.7	57	10.3	37.7	200.7	3.2	34.8 WSW
Gözlem yılı	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15

Kaynak : Nevşehir Meteoroloji İstasyonu, 1997

Şekil 4.7 Nevşehir ili iklim verileri grafiği

Çizelge 4.4 ve Şekil 4.7 incelendiğinde;

Sıcaklık : Nevşehir’de karasal iklimin bir özelliği olarak yazlar çok sıcak geçmektedir. Yıllık sıcaklık ortalaması 10,9 C’dir. Nevşehir’de en sıcak aylar temmuz ve ağustos, en soğuk aylar ocak-şubat aylarıdır.

Yağış : Nevşehir ili, Kuzey ve Güney Anadolu dağ sistemleri nedeniyle deniz etkilerine kapalı Orta Anadolu Bölgesi’nde yer aldığından yağışlar azdır. Ancak Kızılırmak vadisiyle bu vadiye eğimli kesimlerde yağışlar biraz daha boldur. İlde kışlar çok sert geçtiğinden yağışlar genellikle kar şeklinde düşmektedir. Türkiye ortalamalarına oranla bölgede yağış miktarı düşüktür.

Nevşehir’de yıllık ortalama yağış miktarı 388.7 mm.’dir ve en yağışlı geçen aylar “aralık ve mart”, en az yağışın düştüğü aylar ise “temmuz ve ağustos”tur.

Nisbi Nem : Nemlilik genelde orta derecededir. Kışın en yüksek, yazın ise en düşük seviyededir. Ocak ayında nemlilik % 75, Temmuz ayında ise % 44’tür.

Rüzgar : Nevşehir ilinde Kuzeydoğu ve Kuzeybatı rüzgarları hakimdir. Yüksek sürattteki kısa süreli rüzgarlar Güneybatı ve Güneydoğu’dan eser.

Araştırma alanı yazları sıcak ve kurak, kışları ise soğuk ve yağışlı geçen tipik bir karasal iklime sahiptir. Yağışlar daha çok ilkbahar ve sonbahar aylarında düşmektedir. İklim özellikleri, Kızılırmak vadisinden uzaklaştıkça sertleşmektedir.

4.8 Vejetasyon ve Yaban hayatı

4.8.1 Bitki örtüsü

Kapadokya bölgesinin içinde yer aldığı İç Anadolu bölgesinin bitki örtüsü tipik bozkır (Step) dir. Yüzyıllar süren olumsuz insan etkileri sonucu ormanlar yok edilmiş, bölge günümüzdeki görüntüsünü M.Ö. 1250'den sonra almaya başlamış ve geniş alanlar bozkıra dönüşmüştür (Yeşil atlas, 2001), (Sözen,1999).

Yapılan polen analizlerinde bölgenin geçmişte bitki örtüsünü oluşturan “menengiç, karaağaç, ıhlamur, fındık, meşe, söğüt, ığde, ceviz, kızılğaç, kavak, huş, çam, çitlenbik ve zeytin ile karışık ormanlı steplerle kaplı olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanında step örtüsünü oluşturan çeşitli tahıl polenleri, pelinotu ve ıspanakgillere ait polenler bulunmuştur (Sözen, 1999).

İç Anadolu bozkırı morfolojisi, fizyonomisi ve yetiştirme ortamına göre “Dağ Bozkır” ve “Ova bozkır” olarak ikiye ayrılmaktadır. Dağ bozkır daha ziyade sıg ve erozyona uğramış bir arazi yapısı gösterirken ova bozkır daha derin ve az taşınmış topraklar üzerinde bulunmaktadır (Akgüvercin, 2002), (Harita 4.9).

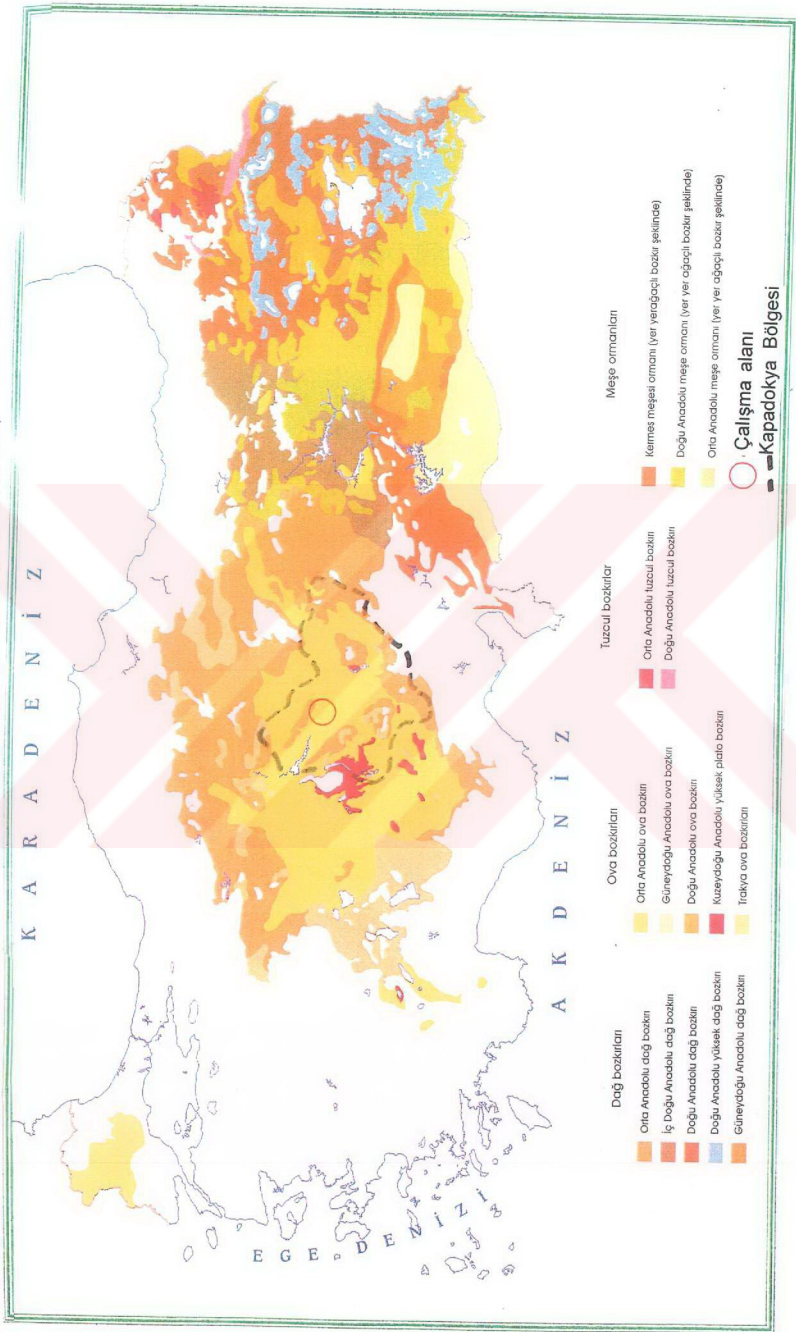
Dağ bozkır “Kekik-Geven (*Thyus – Asrtragalus*) birliğine dahil olup, birliğin başlıca elemanları; *Acantholimon* türleri, *Noaea mucronata*, *Phlomis capitata*, *Globularia orientalis*, *Festuca ovina*, *Stipa lagascae*, *Poa bulbosa*, *Teucrium polium* vb. dir.

Ova bozkır tipik bir Yavşan (*Artemisia fragans*) bozkırıdır. Bu bozkırın diğer elemanları; *Thymus squarrosus*, *Astragalus türleri*, *Eryngium campestre*, *Euphoria macroclada*, *Phlomis armeniaca*, *Resedaluatea*, *Teucrium polium*, *Hordeum bubosum*, *Poa bulbosa*, *Bromus tomentellus* vb.dir.

İç Anadolu bozkır değişik bitki kompozisyonundan meydana gelmiştir. Bozkırın floristik kompozisyonu yer yer seyrek arboreal elamanlarla doğal koşulların el verdiği ölçüde ağaç ve çalılar ile otsu, dikensi ve çoğunlukla Chamaephyt, Hemicryptophyte ve Therophyte karakterli bitkilerden oluşur.

İç Anadolu'nun en kurak kesimi olan Tuz gölü ve çevresinde tipik çorakcıl vejetasyon bulunmaktadır. Ağaçtan yoksun Yavşan bozkır (*Artemisia fragans*) olan alan Halophyt örnekleriyle temsil edilen ve çoğunlukla Chenopodiaceae familyasına bağlı “çorakcıl” karakterde bitkilerin yetiştirme muhitidir. Karakter türlerine göre;

Harita: 4.9 Türkiye'nin bozkır alanları (Yeşil atlas, 2001)

- a) *Salsola plantyheca*; çorakcıl bitkilerin en dış sınırında bulunur. Birliğin refakat türlerinden *Kochia prostrata* var. *argentea*, *Poa bulbosa*,
- b) *Frankenian hirsula* ssp. *Hispida-Satice iconia*; tuzluluğa doğru ilk kademeyi teşkil eden birliktir
- c) *Petrosimonia biradii* var. *subglabrum* ve *triandra*; taban suyunun pek derin olmadığı yerlerde ve çorakcıl koşulun belirli örneğini temsil eder.
- d) *Atropis distans* var. *convulata*-*Statice gmelini*
- e) *Juncus maritimus*- *Statice globulifera*
- f) *Holocnemum strobilaceum*
- g) *Salicornia herbacea* (Akgüvercin, 2002).

Kapadokya bölgesinde Ürgüp, Göreme ve Ihlara vadisinde yapılan vejetasyon analizinde;

Otsu Bitkiler; *Draba cappadocica**, *Alyssum pateri subs pateri**, *Ballota laredana** (Köpek otu), *Ballota nigra subsp. anatolica**, *Stachys cretica subsp. anatolica**, *Sisymbrium altissimum*, *İsatis floribunda** (Çivilotu), *Glaumcium corniculatum* (Boynuzlu gelincik), *Reseda lutea* var. *lutea* (Yemen safranı), *Lysimachia vulgaris*, *Onosma türleri*, *Onosma isauricum**, *Alkanna orientalis* var. *orientalis*, *Cerinthe minor subsp auriculata*, *Hyoscyamus pusillus*, *Verbascum mucronatum* (Sığırkuyruğu), *Silene türleri*, *S. otites*, *Hypericum pseudolaeye**, *Hypericum türleri*, *Bupleurum heldreichii**, *Bupleurum sulphureum**, *Malabaila pastinacifolia**, *Allium türleri*, *Allium nevsehirense**, *A. sieheanum**, *A. cappadocicum**, *A. brevicaule**, *Gagea bohémica*, *Crocus danfordiae** (Çiğdem), *Dactylorhiza osmanica* var. *osmanica*, *İris türleri*, *İris galatica** (Süsen), *Phlomis armeniaca**, *Salvia türleri*, *Salvia blepharochlaena**, *Salvia yosgadensis**, *Salvia recognita**, *Sideritis lanata*, *Bungea trifida*, *Linaria genistifolia** (Nevruz otu), *Medicago türleri*, *Lotononis genistoides*, *Astragalus oleifolius* (Geven), *Astragalus stenosemius**, *Onobrychis ornata**, *Onobrychis argyrea subsp. argyrea**, *Onobrychis armena**, *Hedysarum nitidum**, *Hedysarum cappadocicum**, *Centaurea kotschy* var. *kotschy** (Peygamber çiçeği), *Cnicus benedictus* var. *benedictus*, *Cousinia foliosa**, *Scorzonera eriopora**, *Hieracium lasiochaetum**, *Taraxacum serotinum* (Hindiba), *Lactuca serriola*, *Scariola viminea*, *Scrophularia seratifolia**, *Anthemis türleri*, *Bidens tripartita*, *Tanacetum türleri*, *Helichrysum arenarium subsp. aucheri** (Godama otu), *Artemisia türleri* (Yavşan), *Veronica türleri*, *Campanula argaea**, *Campanula stricta* var. *alidagensis* (Çan çiçeği), *Vinca herbacea*, *Alkanna pseudotinctoria**, *Anchusa leptophylla subsp. incana**, *Buglossoides türleri*, *Allium scabriflorum**, *Globularia trichosantha* (Küre çiçeği), *Echinops türleri*, *Gallium incanum*

*subsp. pseudocornigerum**, *Lepidium caespitosum**, *Alyssum sibiricum*, *Campanula stricta* var. *alidagensis**, *Phryna ortegioides**, *Dianthus anatolicus** (Yabani karanfil), *Silene muradic**, *Solanum dulmacara*, *Plumbago europaea*, *Linum hirsutum* subsp. *anatolicum* var. *anatolicum**, *Malva sylvestris* (Ebegümeçi), *Limonium lilacinum**, *Muscari türleri*, *Arenaria ledebouriana* var. *ledebouriana**, *Minuartia corymbulosa**, *Alcea helderichii*, *Nigella arvensis* var. *glauca* (Tarla çörekotu), *Andrachne telephioides*, *Zozisma absinthifolia*, *Falcaria vulgaris*, *Allium türleri*, *Allium myrianthum* (yabani soğan), *Allium scabriflorum**, *Asphodeline globifera* (Deli çiriş), *Lycopus europaeus*, *Marrubium parviflorum* subsp. *oligodon**, *Thymus sipyleus* subsp. *rosulans** (Kekik), *Trifolium arvense* var. *arvense*, *Anthemis türleri*, *Anthemis fumariifolia** (Papatya), *Anthemis wiedemanniana**, *Tripleurospermum türleri*, *Tanacetum parthenium*, *Achillea aleppica* subsp. *zederbaueri** (Yılan çiçeği), *Nonea türleri*, *Nonea stenosolen**, *Paracaryum calycinum**, *Paracaryum longipes**, *Paracaryum ancritanum**, *Lamium amplexicaule* (Ballıbaba), *Lamium macrodon*, *Teucrium türleri*, *Ballota nigra* subsp. *anatolica*, *Ziziphora taurica* subsp. *taurica*, *Thymus argaeus**, *Liaia iconia**, *Hedysarum cappadocicum**, *Vicia caesarea**, *Medicago x varia*, *Trifolium hirtum*, *Ebenus depressa**, *Astragalus macrocephus**, *A. Strigillosus**, *A. Karamasicus**, *Centaurea türleri*, *Centaurea bornmuelleri**, *Xeranthemum annuum*, *Papaver rhoeas* (Gelincik), *Plantago türleri*, *P. major* (Sinirli ot), *Atriplex hortensis* (Pazı), *Bupleurum heldreichii** türleri,

Çalılar; *Rhamnus oleides* subsp. *graecus* (Kördiken), *Rhamnus petiolaris* (Cehri), *Rhamnus hirtellus**, *Hippophae rhamnoides* subsp. *caucasica* (Kır iğdesi), *Rosa arvensis* (Kuşburnu), *Rosa hemispherica*, *Rubus sanctus*, *Colutea cilicica*, *Cotoneaster nummularia* (dağ muşmulası), *Ephedra major* (Dağ buruğu), *Tamarix symyrynensis* türleri,

Ağaçlar; *Crataegus monogyna* subsp. *monogyna* (Aliç), *Crataegus szovitsii*, *Hippophae rhamnoides** subsp. *caucasica*, *Eleagnus angustifolia* (İğde), *Pistacia vera* (Antep fıstığı), *Pistacia atlantica*, *Robinia pseudoacacia* (Y. Akasya), *Quercus robur* subsp. *robur* (Meşe), *Celtis tournefortii* (Çitlenbik), *Ulmus minor* subsp. *minor* (Karaağaç) türleri,

Tirmanıcılar; *Viscum album* (Ökse otu), *Cynanchum acutum* subsp. *acutum*, *Lonicera etrusca* var. *etrusca* (Hanımeli), *Cucubalus baccifer*, *Clematis orientalis*, türleri tespit edilmiş tir (Tanker, Koyuncu, Kurucu, 1989).

* Endemik türler

Kapadokya bölgesi orman varlığı açısından oldukça yetersizdir. Bölgede yer yer ağaçlı bozkır şeklinde “Orta Anadolu Meşe Ormanları” küçük parçalar halinde varlığını sürdürmektedir (Harita 4.10).

Nevşehir’de yağışların yetersiz ve yazın buharlaşmanın fazla olmasından dolayı geniş orman alanları yoktur. Dağ yamaçlarında ormana rastlanır. Fakat küçük lekeler şeklinde önemsiz miktarda (toplam 9200 ha civarında) yer alırlar. Ormanlık alanlara hakim olan ağaç türü meşedir. Bunu yanı sıra, ardıç türleri, alıç ve ahlat ile ağaçlandırma alanlarına dikilen karaçam, sedir, akasya, akçaağaç ve dişbudak diğer ağaç türleridir. Ormanlık alanlar, Nevşehir’in doğusundaki Oylu dağı, Karşı dağı ve Aşıklı dağında, batı ve güneybatıda kurugöl, Doğala, Topaç, Acıgöl, Tepeköy, Alacaşar, Basansarnıç, Tatların gibi yerleşim merkezleri etrafında, Ürgüp ilçesinin Topuz ve Hodul dağlarında, Gülşehir’in Hırka dağında ve Avanos’un Ziyaret dağında (Sedir-Meşe ormanı) yer almaktadır (Görmez ve Ark., 2001).

Araştırma alanında bitki örtüsü analiz edildiğinde;

Doğal bozkır alanlar (Bozkır vejetasyonu),

Tahrip edilmiş bozkır alanlar,

Meşe-sedir ormanı,

Karaçam ormanı,

Fundalık alanlar tespit edilmiştir (Harita 4.11 Kapadokya Bölgesi Bitki Örtüsü Haritası).

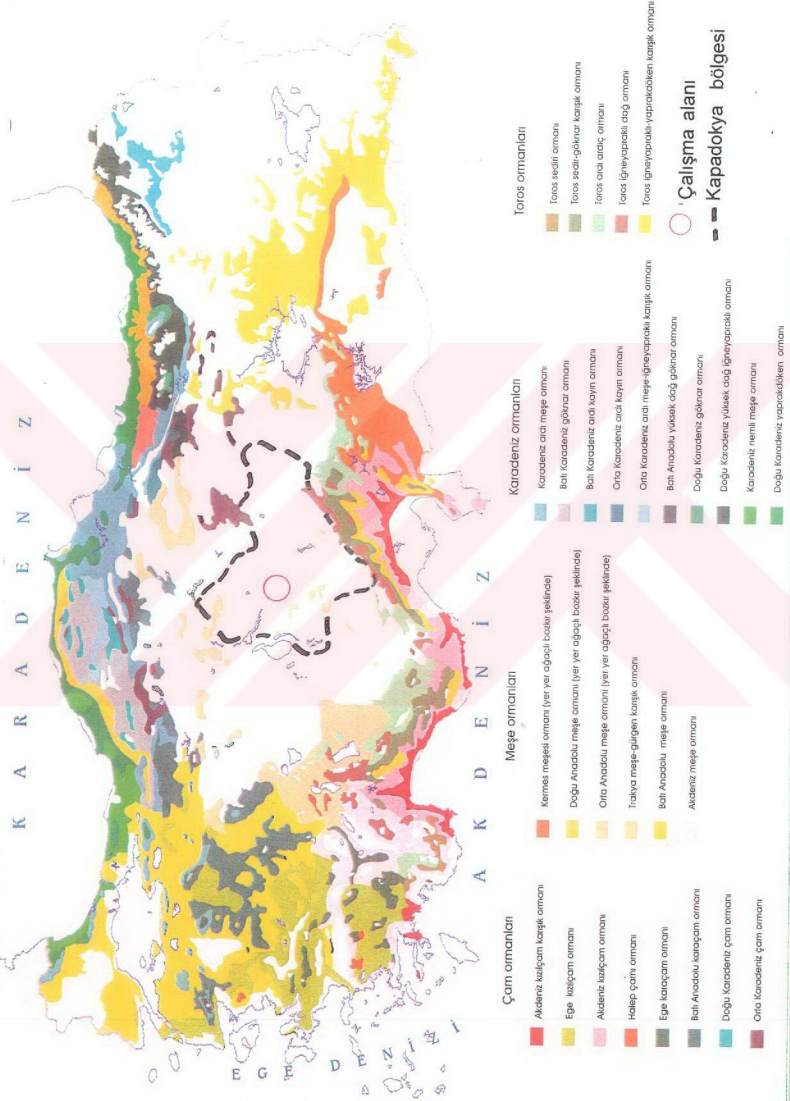
Bunların yanı sıra araştırma alanının doğal bitki örtüsüne, vadi boylarında görülen söğüt, kavak, ığde, ceviz gibi ağaç türleri ile geniş alanlara yayılmış badem eşlik etmektedir. Tüfün aşınmasıyla meydana gelen tarıma elverişli alanlarda ise üzüm ve meyve (Kayısı, Elma, Armut, Ayva) bahçeciliği yapılmaktadır.

4.8.2 Fauna

Kapadokya’nın merkezi olan Nevşehir’de yeşil ve sulak alanları ile çorak ve kurak alanlarda değişik hayvan türleri yaşamaktadır. Bunlar arasında en önemlileri Avrupa’nın ikinci büyük kertenkelesi olan *Agama stellio* ile gece hayvanı olarak tanınan ve çöllerde yaşayan Arap tavşanıdır.

Son yıllarda yaban domuzları Ürgüp-Kayseri arasında küçük koloniler oluşturmaya başlamıştır. Gökçetoprak baraj alanında balıkçıl, turna gibi göçmen kuş türleri yanında Kızılırmak ile diğer baraj ve göletlerde sazan, yayın, levrek, çapak gibi balıklar büyük popu-

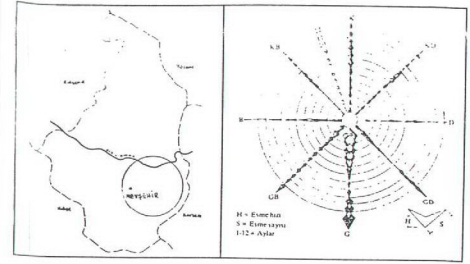
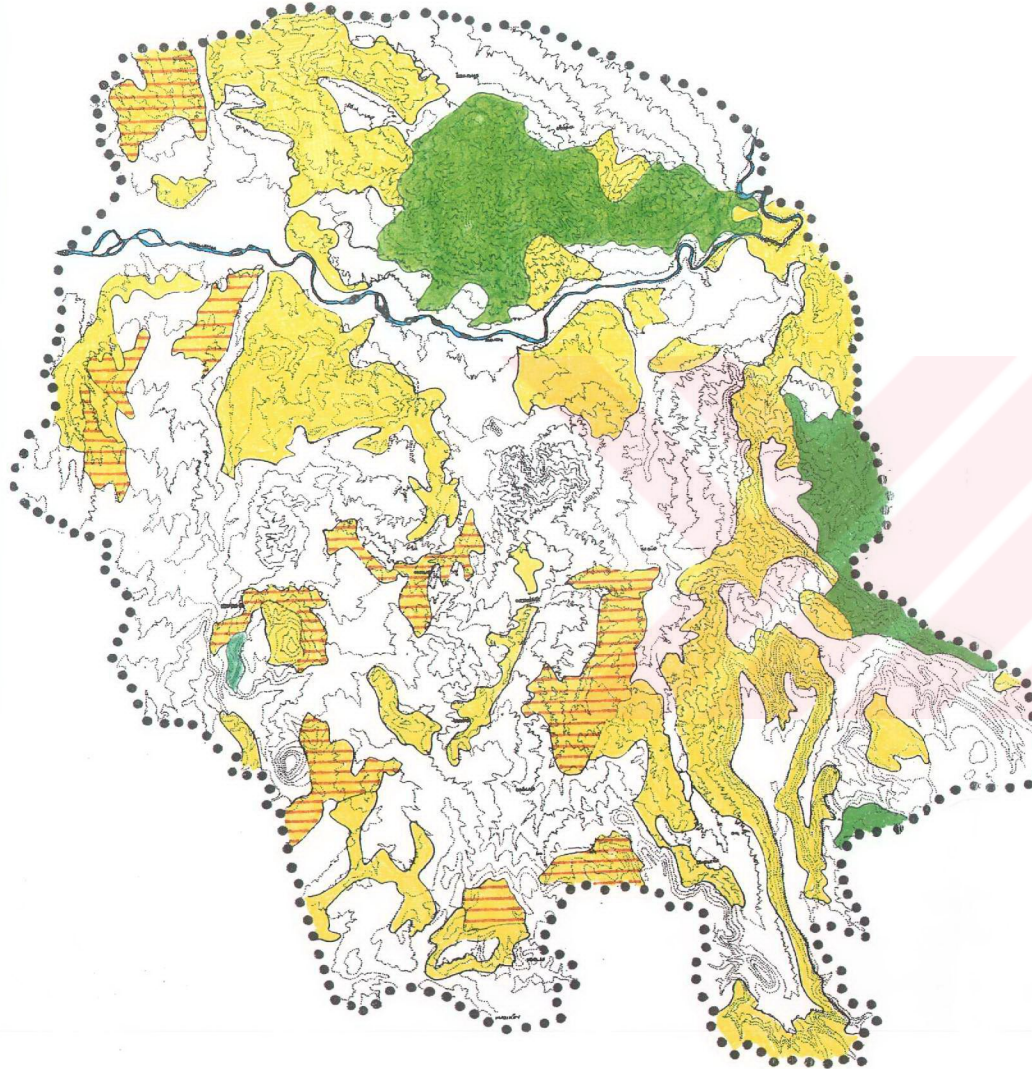
Harita 4.10 Türkiye'nin Orman alanları (Yeşil atlas, 2001)

KAPADOKYA BÖLGESİ

BİTKİ ÖRTÜSÜ

HARİTASI Ö: 1/200.000

LEJAND

- ÇALIŞMA ALANI SINIRI
- KIZILIRMAK
- BİTKİ ÖRTÜSÜ**
- BOZKIR
- TAHRİP EDİLMİŞ BOZKIR
- MEŞE-SEDİR AĞAÇLANDIRMA ALANI
- KARAÇAM ORMANI
- FUNDALIK

Otu Bitkileri: *Draba cappadocica**, *Alyssum pateri subsp. pateri**, *Ballota laredona** (Köpek otu), *Ballota nigra subsp. anatolica**, *Stachys cretica subsp. anatolica**, *Symbrium altissimum*, *Isatis floribunda** (Çivili), *Glaucomium corniculatum* (Boymazlı gelinlik), *Rosa lutea* (Yemen safran), *Lysimachia vulgaris*, *Onosma türleri*, *Onosma isauricum**, *Alkanna orientalis* var. *orientalis*, *Cerinthe minor subsp. auriculata*, *Hyoscyamus pusillus*, *Verbascum macronatum* (Sığırkıyığı), *Silene türleri*, *S. oites*, *Hypericum pseudolaevae**, *Hypericum türleri*, *Bupleurum heldreichii**, *Bupleurum sulphureum**, *Malabaila pinnatifida**, *Allium türleri*, *Allium nevshienense**, *A. sieheanum**, *A. cappadocicum**, *A. brevicule**, *Gagea bohemica*, *Crocus danfordiae** (Çiğdem), *Dactylorhiza amonica* var. *osmanica*, *Iris türleri*, *Iris galatica** (Süzen), *Phlox armeniaca**, *Salvia türleri*, *Salvia blepharochlana**, *Salvia yongadensis**, *Salvia recogita**, *Sideritis lanata*, *Bungea trifida*, *Linaria genisifolia** (Nevruz otu), *Medicago türleri*, *Lotonosis genisoides*, *Astragalus oleifolius* (Seven), *Astragalus stenosemius**, *Onobrychis arnata**, *Onobrychis argrea subsp. argrea**, *Onobrychis armena**, *Hedysarum nitidum**, *Hedysarum cappadocicum**, *Centaurea kotschy* var. *kotschy** (Peygamber çiçeği), *Cnicus benedictus* var. *benedictus*, *Cousinia foliosa**, *Scortechoria eriopora**, *Hieracium lattochaetum**, *Taraxacum serotinum* (Hindiba), *Lactuca seriola*, *Scoriotia viminea*, *Scrophularia serotifolia**, *Anthemis türleri*, *Bidens tripartita*, *Tanacetum türleri*, *Helichrysum arenarium subsp. aucheri** (Gödem otu), *Arenaria türleri* (Yavsan), *Veronica türleri*, *Campanula argaea**, *Campanula strica* var. *alidagensis* (Çan çiçeği), *Vinca herbacea*, *Alkanna pseudointectoria**, *Anchusa leptophylla subsp. incana**, *Buglossoides türleri*, *Allium scaberrimum**, *Globularia erichsonia* (Küre çiçeği), *Echinops türleri*, *Gallium incanum subsp. pseudocorymbosum**, *Lepidium caespitosum**, *Alyssum sibiricum*, *Campanula strica* var. *alidagensis**, *Phryna ortegoides**, *Dianthus anatolicus** (Yabani karanfil), *Silene muradici**, *Solanum dulcamara*, *Flumbago europaea*, *Linum hirsutum subsp. anatolicum* var. *anatolicum**, *Malva sylvestris* (Ebegmeci), *Linum lilacinum**, *Mastix türleri*, *Arenaria ledabouriana* var. *ledabouriana**, *Minuartia corymbulosa**, *Alcea heldreichii*, *Nigella arvensis* var. *glauca* (Türk gökoto), *Andrachne telephoides*, *Zostera obtusifolia*, *Falcaria vulgaris*, *Allium türleri*, *Allium myrianthum* (yabani soğan), *Allium scaberrimum**, *Asphodeline globifera* (Deli çirgi), *Lyceus europaeus*, *Marrubium parviflorum subsp. oligodon**, *Thymus zizyphus subsp. rosulans** (Kekik), *Trifolium arvense* var. *arvense*, *Anthemis türleri*, *Anthemis fumarifolia** (Papaya), *Anthemis wiedemanniana**, *Triplarispermum türleri*, *Tanacetum parthenium*, *Achillea oleopica subsp. zederbaueri** (Yılan çiçeği), *Nemesia türleri*, *Nemesia stenocaulis**, *Paracaryum calycinum**, *Paracaryum longipes**, *Paracaryum ancratum**, *Lamium amplexicaule* (Balıkkaba), *Lamium macrodon*, *Teucrium türleri*, *Ballota nigra subsp. anatolica*, *Ziziphora turica subsp. turica*, *Thymus argenteus**, *Liatris icona**, *Hedysarum cappadocicum**, *Vicia cassarea**, *Medicago x varia*, *Trifolium hirtum*, *Ebena depressa**, *Astragalus macrocephalus**, *A. strigillosus**, *A. Karameisicus**, *Centaurea türleri*, *Centaurea bornmuelleri**, *Xeranthemum annuum*, *Papaver rhoeas* (Gelinlik), *Plantago türleri*, *P. major* (Sırtı ot), *Atriplex hortensis* (Pazı), *Bupleurum heldreichii** türleri,

Çalıtlar: *Rhamnus oleoides subsp. graeca* (Kördiken), *Rhamnus pterialis* (Çalı), *Rhamnus hirtellus**, *Hippophae rhamnoides subsp. caucasia* (Kılgıl), *Rosa arvensis* (Kuşburnu), *Rosa kemipharica*, *Rubus sanctus*, *Coletea cilicica*, *Cotoneaster nannularis* (dağ süpürgeci), *Ephedra major* (Dağ buruşu), *Tamarix symyrensis* türleri,

Ağaçlar: *Crataegus monogyna subsp. monogyna* (Ağ), *Crataegus szeveitzi*, *Hippophae rhamnoides** subsp. *caucasia*, *Elaeagnus angustifolia* (İğde), *Pistacia vera* (Anzav fıstığı), *Pistacia atlantica*, *Robinia pseudoacacia* (Y. Akasya), *Quercus robur subsp. robur* (Meşe), *Celtis toreniformis* (Çitlenik), *Ulmus minor subsp. minor* (Karaağaç) türleri,

Tırmanıcılar: *Vitex alburn* (Ökse otu), *Gynochium acutum subsp. acutum*, *Lonicera etrusca* var. *etrusca* (Hamimel), *Cucubalus baccifer*, *Clematis orientalis*,

* Endemik türler

Kaynak: (Nevşehir ili Arazi varlığı, 1998
Tänker, Koyuncu, Kurucu, 1999

Y.T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI

KAPADOKYA BÖLGESİ

DERSİN ADI	Y. LİSANS TEZİ
YÜRÜTÜCÜ	PROF.DR. SEMRA ATABAY
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI	BASRI MUTLU
	ÖĞRENCİ NO
	538001
PAFTA ADI	BİTKİ ÖRTÜSÜ HARİTASI
ÖLÇEK	1/200000
	PAFTA NO

lasyona sahiptir. (Görmez ve ark., 2001) Böcek ve kelebek türleri bakımından Nevşehir Anadolu'nun en zengin yörelerinden biridir ve *Zygaena kapadokia* adlı kelebek türü oldukça ünlüdür (Görmez ve Ark., 2001).

Bölgede yapılan arazi çalışmaları sonucunda ise;

	<u>Bilimsel adı</u>	<u>Türkçe adı</u>
BALIKLAR	<i>Silurus glonis</i>	Yayın
	<i>Cyprinus</i>	Sazan
SÜRÜNGENLER	<i>Testudo graeca</i>	Kaplumbağa
	<i>Lucerta viridis</i>	Kertenkele
KUŞLAR	<i>Alectoris graeca</i>	Keklik
	<i>Coturnix coturnix</i>	Bıldırcın
	<i>Columba livia</i>	Güvercin
	<i>Falco sp.</i>	Doğan
MEMELİLER	<i>Canis lupus</i>	Kurt
	<i>Vulpes vulpes</i>	Tilki
	<i>Lutra lutra</i>	Su itti
	<i>Meles meles</i>	Porsuk
	<i>Martes foina</i>	Sansar
	<i>Lepus europeus</i>	Tavşan

Kaynak; Göreme Tarihi Milli Parkı Uzun devreli Gelişme planı, 1972

türleri tespit edilmiştir.

5. KÜLTÜREL YAPI ANALİZİ

5.1 Tarihsel Süreç

Pers dilinde “Güzel Atlar Ülkesi” anlamına gelen Kapadokya, Prehistorik Dönem (M.Ö.3 bin)’den itibaren insan yerleşmelerine ev sahipliği yapmıştır. Niğde, Aksaray ve Nevşehir’de bu yerleşmelere rastlanmaktadır. Hitit’lerin hakimiyeti ile başlayan süreç, bölgeye Frigler, Lidyalılar, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlılar’ın egemen olmasıyla devam etmiştir.

Kapadokya’nın en önemli özelliği erken devir Hristiyanlarının sığındıkları bir bölge olmasıdır. M.S. 53 yılında iken aziz Paulus’un misyonerlik gezisi sırasında Göreme vadisini kiliselerin kurulması için seçmesiyle başlamış ve bölgede Hristiyanlığın başlamasının temelleri atılmıştır. Roma imparatorluğunun baskısından kaçan hristiyanlar için erozyonların oluşturduğu engebeli vadiler sığınak olmuş ve yaşayış tarzlarını bu kayalara yansıtmışlardır. Yaşamlarını sürdürmek için ise verimli topraklardan faydalanılarak tarım ve hayvancılık yapmışlardır. Bu dönem içerisinde çok sayıda kilise kayalar oyularak inşaa edilmiştir.

M.S. 330 yılında Roma imparatorluğunun Hristiyanlığı kabullenmesiyle Kapadokya’da dini faaliyetler yoğunlaşmış ve 4. Yy. sonlarında bölgede manastır hayatı başlamıştır. Ancak 7. yy.’da Bizans imparatorluğu’nun başlayan baskılarından kurtulmak isteyen halk mağaralara ve yeraltında oydukları şehirlere sığınmak zorunda kalmışlardır.

Bölgede Hristiyanlar Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde bu devletlerin din konusundaki hoşgörülü tutumu paralelinde Türk’lerle iç içe yaşamaya devam etmiştir.

5.2 Demografik Yapı

5.2.1 Nüfus Gelişimi

Kapadokya Bölgesinin nüfus gelişimi bölgenin içinde yer aldığı İç Anadolu Bölgesi ve Nevşehir ilinin 1970-1997 yılları arasında nüfus verileri ele alınarak irdelenmiştir.

İç Anadolu Bölgesi’nde yer alan belli başlı iller ile Nevşehir ilinin nüfusu Çizelge 5.1’de verilmiştir.

Çizelge 5.1 İç Anadolu bölgesinde bazı illerin nüfus gelişimi

YIL	AKSARAY	ANKARA	KAYSERİ	KONYA	NEVŞEHİR	NİĞDE
1950	-	819.693	403.861	741.026	-	331.470
1960	-	1.321.380	480.387	982.422	187.398	322.917
1970	-	2.041.658	598.693	1.280.239	229.830	408.441
1980	-	2.854.689	778.383	1.562.129	256.933	512.071
1990	326.399	3.236.378	943.774	1.752.658	289.509	301.691
1997	347.163	3.693.390	974.035	1.931.773	287.734	315.925

Kaynak:Genel Nüfus Sayımı 1970-1980-1990-1997- DİE

Çizelge 5.1 incelendiğinde Ankara'dan sonra Konya ve Kayseri illerinin nüfusunda artış gözlenirken Niğde ili Aksaray'ın il olmasıyla nüfus kaybı yaşamıştır. 1954 yılında il olan Nevşehir ise, iller arasında nüfusu en düşük olan yerleşmedir ve nüfus gelişimine bakıldığında 1997 yılına kadar düşük oranlarda artış olduğu göze çarpmaktadır.

Nevşehir Merkez ilçe ile ilçelerin 1960-2000 yılları arasındaki nüfus gelişimi Çizelge 5.2'te verilmiştir.

Çizelge 5.2 Nevşehir ili nüfus gelişimi

İLÇE ADI	1960	1970	1980	1990	1997	2000
MERKEZ	54255	75019	90345	86800	93144	105965
ACIGÖL	-	-	-	26048	22295	24529
AVANOS	26226	33473	34614	39661	54730	43709
ERİNKUYU	13953	15148	18002	20043	19371	25149
GÜLŞEHİR	24940	30796	31593	34526	27998	33411
HACİBEKTAŞ	19617	19811	21922	20811	17587	20915
KOZAKLI	22257	25376	26607	25932	19389	24641
ÜRGÜP	26150	30207	33850	35688	33220	37953
TOPLAM	187398	229830	256933	280509	287734	316272

Kaynak:DİE, Genel Nüfus sayımı 1970-1980-1990-1997-2000

Çizelge 5.2 incelendiğinde; 1997 yılına kadar Kozaklı, Gülşehir, Acıgöl, H.bektaş, Derinkuyu ve Ürgüp'te nüfus kaybı yaşanırken, 2000 yılında Avanos ilçe nüfusu hariç diğer ilçelerin nüfusunda artış görülmesine karşın, Avanos ilçesinin nüfusu yaklaşık % 20 azalmıştır.

Nevşehir ilinin kırsal nüfusunda 1980'lerden sonra küçük gerilemeler görülmesine karşın merkez ilçe hariç tüm ilçeler kırsal nüfus ağırlıklıdır ve 1997 verilerine göre Nevşehir ilinin % 43'ü kent merkezlerinde, % 57'si ise kırsal kesimde yaşamaktadır (DİE, 1997).

Araştırma alanında yer alan yerleşim alanlarının nüfus sayısı Çizelge 5.3'te verilmiştir.

Çizelge 5.3 Araştırma alanında yer alan yerleşmelerin nüfus sayısı

Yerleşmeler	Nüfus	Yerleşme	Nüfus	Yerleşme	Nüfus	Yerleşme	Nüfus
M.İLÇE	67.968	AVANOS	11.983	Ayvalı	957	Karain	269
Çat	2.669	Açıksaray	-	Akçaviran	414	Karlık	318
Çardak	2.767	B.Ayhan	884	Aksalur	1.908	K.viran	295
Göre	2.940	K.Ayhan	510	Bahçeli	998	Mazı	2.800
Göreme	2.584	Çavuşin	787	Boyalı	182	Ortahisar	3.936
Güvercinlik	1.036	Göynük	2.207	Cemil	331	Sofular	679
Kavak	2.523	Özkonak	4.702	Çökek	391	Ş.Efendi	1.416
Nar	2.958	Zelve	-	Demirtaş	110	Sarıhıdır	682
Sulusaray	2.184	ÜRGÜP	14.502	İ.Paşa	1.066	T.Paşa	973
Uçhisar	3.896	M.Paşa	1.808	İltaş	178	Güneyce	825
Toplam	91.525	Toplam	37.383	Toplam	6.535	Toplam	12.193

Kaynak; DIE 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı geçici sonuçları

Çizelge 5.3 incelendiğinde araştırma alanında yer alan yerleşmelerin toplam nüfusu 147.636 olup, nüfus yoğunluğu merkez ilçe (Nevşehir) ile ilçe merkezlerinde yoğunlaşmıştır.

5.2.2 Net Göç Hızı

Kapadokya bölgesi ve bölgenin içinde yer aldığı İç Anadolu bölgesinin sosyo-ekonomik yapısı ile bağlantılı gelişen istihdamın yaratılamaması, sanayinin yeterli düzeyde gelişmemesi ve tarımsal aktivitelerin azalması gibi sorunlar nedeniyle bölgede “dış göç” olgusu meydana gelmiştir.

İç Anadolu bölgesi ve Nevşehir’de göç hızı Çizelge 5.4’te verilmiştir.

Çizelge 5.4 İç Anadolu bölgesi ve nevşehir ili göç hızı

	1975-1980	1980-1985	1985-1990
Nevşehir	-15	-6	-41
İç Anadolu Bölgesi	-7	-6	-19

Kaynak: DIE, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler-Nevşehir, 1998

Çizelge 5.4 incelendiğinde bölge 1975 yılından günümüze kadar sürekli göç vermektedir. 1980'li yıllarda göç hızı yavaşlamasına karşın 1990'lı yıllarda İç Anadolu bölgesinde 3 kat, Nevşehir ilinde ise göç hızı yaklaşık yedi kat artmıştır.

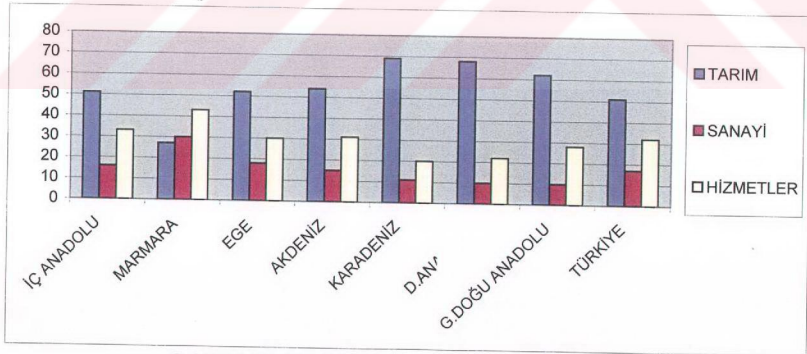
5.3 Kapadokya Bölgesinde Sektörel Dağılım

1990 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre Türkiye'de tarım sektörü % 51'lik oranla ilk sırada yer almakta ve bunu hizmetler sektörü % 32 ve sanayi sektörü % 17'lik oranla takip etmektedir (Çizelge 5.5).

Çizelge 5.5 Türkiye bölgelerinin sektörel dağılımı

BÖLGELER	TARIM		SANAYİ		HİZMETLER	
	NÜFUS	%	NÜFUS	%	NÜFUS	%
İÇ ANADOLU	1954586	51	617507	16	1285950	33
MARMARA	1529109	27	1652989	30	2432924	43
EGE	1897618	52	659643	18	1119211	30
AKDENİZ	1653444	54	440865	15	927974	31
KARADENİZ	2721234	69	425193	11	809331	20
D.ANADOLU	1581564	68	233804	10	525405	22
G.DOĞU ANADOLU	1210617	62	192119	10	553336	28
TÜRKİYE TOPLAMI	12547796	51	4177106	17	7780074	32

Kaynak : Genel Nüfus sayımı 1990, DİE

Şekil 5.1 Türkiye bölgelerinin Sektörel dağılım grafiği

Çizelge 5.5 ve Şekil 5.1 incelendiğinde Türkiye genelinde "Hizmetler sektörü" ile "Sanayi sektörü" nde ilk sırayı Marmara Bölgesi almaktadır. Tarım sektöründe ise ilk sırayı Karadeniz Bölgesi almaktadır. Kapadokya Bölgesinin içinde yer aldığı İç Anadolu Bölgesi Tarım ve

Hizmetler sektöründe Türkiye ortalamasını yakalarken, Sanayi sektöründe ise Türkiye ortalamasının altındadır.

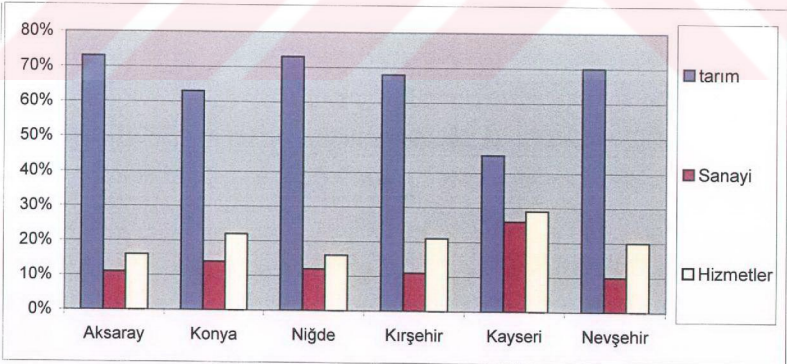
Kapadokya bölgesinde yer alan illerin sektörel dağılımları Çizelge 5.6'da gösterilmektedir.

Çizelge 5.6 Kapadokya Bölgesinde yer alan illerin sektörel dağılımları

	Aksaray	Konya	Niğde	Kırşehir	Kayseri	Nevşehir
Tarım	%73	%63	%73	%68	%45	%70
Sanayi	%11	%14	%12	%11	%26	%10
Hizmetler	%16	%22	%16	%21	%29	%20
Toplam	%100	%100	%100	%100	%100	%100

Kaynak: DİE bölgesel istatistikler

Çizelge 5.6 ve Şekil 5.2 incelendiğinde, bölge genelinde Kayseri ilinin sanayi sektöründe ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Nevşehir'in sanayisi sektörel dağılımda %10'luk bir orana sahip iken Kayseri sanayisi sektörel dağılımda %26'lık bir orana sahiptir. Diğer iller ise sektörel dağılımda Nevşehir ile paralellik göstermekte fakat Konya ili sanayi sektöründe (%14), Niğde ve Aksaray ise tarım sektöründe (%73), Nevşehir'den daha yüksek bir yüzdeye sahip olduğu görülmektedir. Buna karşın Nevşehir ili ülke ve bölge içinde yüksek tarım potansiyeli ile ön plana çıkmaktadır.

Şekil 5.2 Kapadokya bölgesinde yer alan illerin sektörel dağılım grafiği

5.3.1 Tarım Sektörü

5.3.1.1 Arazi Dağılımı ve Kullanımı

Bölgede yer alan illerin arazi dağılımı Çizelge 5.7’de verilmiştir.

Çizelge 5.7 Kapadokya bölgesindeki illerin arazi dağılımı

İller	Tarım Arazisi Miktarı (Ha)	Orman (Ha)
Nevşehir	546.660	26.140
Kayseri	670.584	107.575,5
Niğde	275.663	-
Aksaray	-	-

Kaynak; Nevşehir, Kayseri, Niğde valiliği İl yıllıkları, 2000

Çizelge 5.7 incelendiğinde tarım arazisi dağılımında Kayseri ili birinci sırada, Nevşehir ili ise ikinci sırada yer almaktadır.

Çizelge 5.8 Kapadokya bölgesinde ekilebilir arazi miktarının bitki türlerine ve ekim alanlarına dağılımını göstermektedir.

Çizelge 5.8 Kapadokya bölgesinde ekilebilir arazi miktarının ekim alanlarına dağılımı

	Nevşehir (Ha.)	Niğde (Ha.)	Aksaray (Ha.)	Kayseri (Ha.)
Tahıllar	207.445	-	-	322.744
Endüstri bitkileri	31.667	-	-	8.226
Bağ sahası	22.968	-	-	19.404
Baklagiller	11.665	-	-	20.672
Soğanlı bitkiler	749	-	-	1.750
Yem bitkileri	1.876	-	-	-
Sebze ekimi	3.351	-	-	3.846
Yağlı tohum	-	-	-	3.750
Nadas alanı	57.000	-	-	282.646
Meyve ağacı (1.068.064 adet)	1.490	-	-	7.546
Tarıma elverişli, kullanılmayan	3.382	-	-	-
Toplam	341.593	-	-	670.584

Kaynak: Nevşehir Tarım İl Müdürlüğü 2000-2001 Faaliyet Raporu, Kayseri İl yılığı 2000

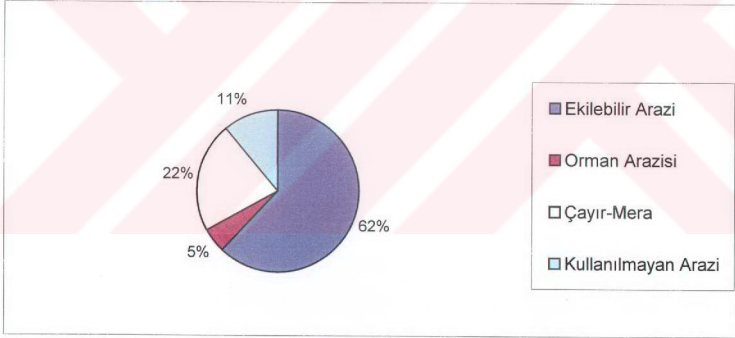
Çizelge 5.8 incelendiğinde bölgedeki illerde arazinin yarısından fazlası (% 60) tahıl üretimi için kullanılmaktadır. Bunu Nadas alanları izlemektedir. Geriye kalan arazi endüstri bitkisi, bağ, baklagil, sebze, yem bitkisi, meyve ve soğanlı bitki ekimi için kullanılmaktadır.

Nevşehir’de arazi varlığının dağılımı Çizelge 5.9’da verilmiştir.

Çizelge 5.9 Nevşehir ilinde arazi dağılımı

Arazi Varlığı	Alan (ha)	Oranı (%)
Ekilebilir Arazi	341.593	62
Orman Arazisi	26.140	5
Çayır-Mera	119.640	22
Kullanılmayan Arazi	59.287	11
Toplam	546.660	100

Kaynak: Nevşehir Valiliği Tarım İl Müdürlüğü 21 Ağustos 2001 tarihli raporu

Şekil 5.3 Nevşehir ilinde arazi dağılım grafiği

Çizelge 5.9 ve Şekil 5.3 incelendiğinde arazi varlığının yarısından fazlası (% 62) ekilebilir arazi olarak kullanılmaktadır. Hayvan yetiştiriciliği açısından büyük önem arz eden Çayır ve mera arazisi arazi varlığının beşte biri (% 22) kadardır. Ormanlık arazilerin varlığı ise oldukça küçük bir paya (% 5) sahiptir.

İlçeler itibariyle Nevşehir’de arazi dağılımı Çizelge 5.10’da verilmiştir.

Çizelge 5.10 incelendiğinde İlçeler itibarı ile arazinin dağılımında Kozaklı ve Avanos ilçeleri

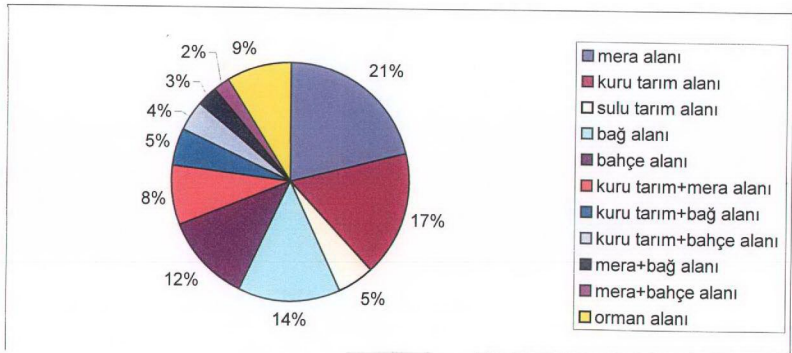
ekilebilir arazi açısından ön plana çıkmaktadır. Nevşehir ilinin ekilebilir arazisinin yaklaşık % 42'si bu ilçe sınırları içindedir. Ormanlık alanlar bakımından Acıgöl ve Ürgüp, çayır ve meralar bakımından da Avanos ve Ürgüp öne çıkmaktadır.

Çizelge 5.10 İlçeler itibariyle Nevşehir’de arazi dağılımı

İlçeler	Tarım Alanı (Ha)	Ormanlık Saha (Ha)	Su Yüzeyleri (Ha)	Tarım Dışı Alan (Ha)	Çayır Mera (Ha)	Toplam (Ha)
MERKEZ	42.084	4.175	-	2.826	6.580	55.665
ACIGÖL	19.547	8.400	21	9.056	7.011	44.035
AVANOS	71.530	1.782	-	902	26.266	100.480
D.KUYU	22.291	1.150	-	5.076	16.983	45.500
GÜLŞEHİR	42.460	2.483	32	25.235	19.930	90.140
H. BEKTAŞ	41.551	-	-	7.091	17.955	66.597
KOZAKLI	73.853	-	-	5.125	625	79.603
ÜRGÜP	28.277	8.150	84	3.839	24.290	64.640
TOPLAM	341.593	26.140	137	59.150	119.640	546.660

Kaynak: Nevşehir Tarım İl Müdürlüğü 2000-2001 Faaliyet Raporu

Araştırma alanı 1.102.000 ha.’dır. Alan genelinde yaklaşık olarak mera alanları; % 21, kuru tarım alanı; % 17, sulu tarım alanı; %5, bağ alanı; % 14, bahçe alanı; % 12, kuru tarım-mera kullanım alanı; % 8, kuru tarım-bağ alanı; % 5, kuru tarım-bahçe alanı; % 4, mera- bağ alanı; % 3, mera-bahçe alanı; % 2, orman alanı; % 9 olarak dağılım göstermektedir (Harita 5.1 Arazi Kullanış Haritası), (Şekil 5.4).

Şekil 5.4 Araştırma alanı arazi kullanış analizi grafiği

Şekil 5.4 incelendiğinde araştırma alanında mera alanı ile kuru tarım alanları geniş yer kaplamaktadır.

5.3.1.2 Tarımsal Ürün Deseni

Kayseri ilinde tahıl ürünleri, Niğde ilinde tahıl ürünleri, patates, şeker pancarı, lahana ürünleri öne çıkmaktadır.

Nevşehir ili tarımsal ürün deseni Çizelge 5.11'de verilmiştir.

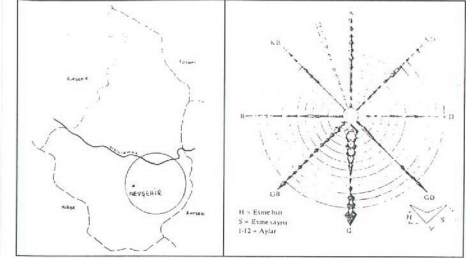
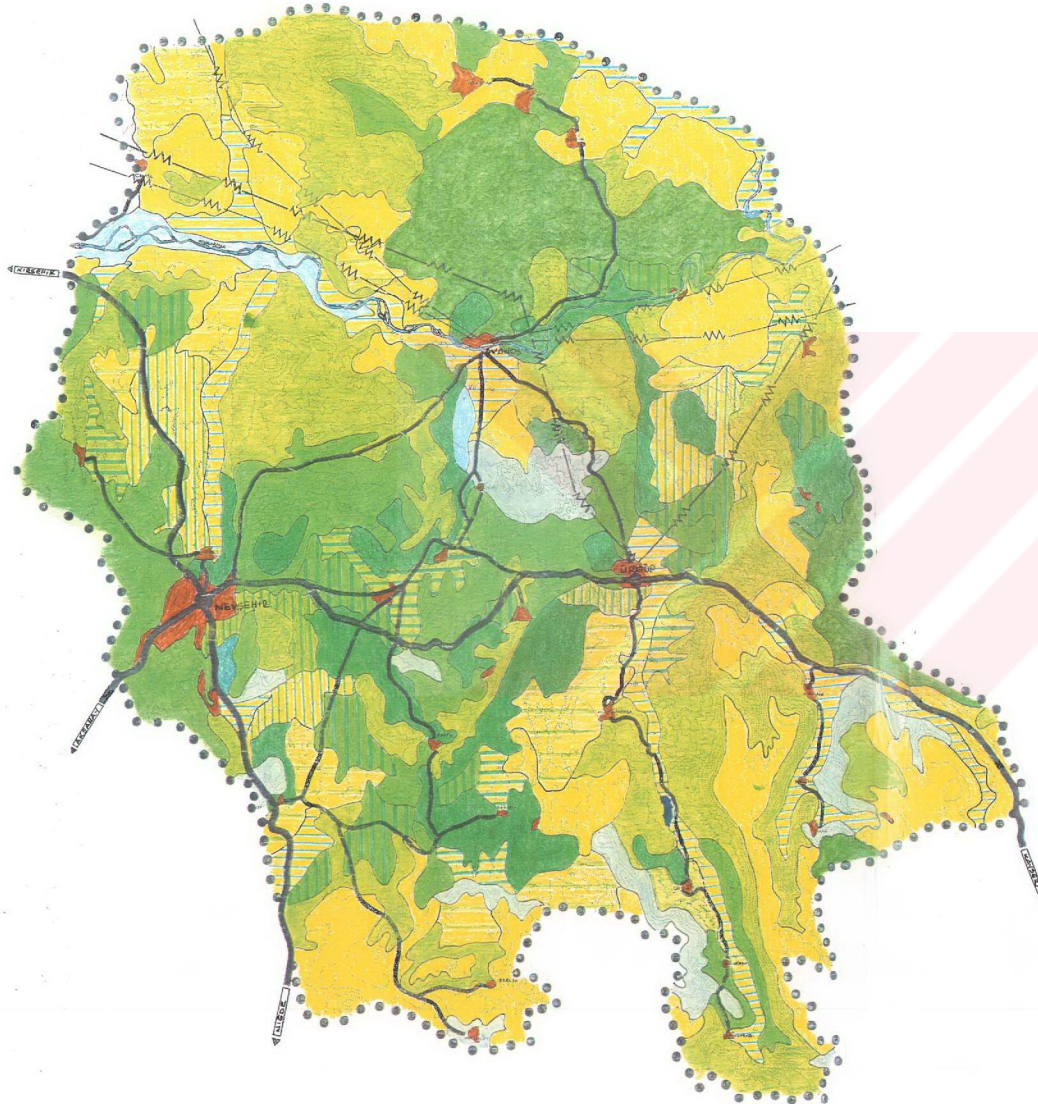
Çizelge 5.11 incelendiğinde; Nevşehir ilinde 1996 yılında tarımsal amaçlı olarak kullanılan toplam 277918.5 ha arazide üretimi yapılan türlerin kapladıkları alanların dağılımı; buğday (%54.71, 152052 ha), arpa (%12.44, 34585 ha), patates (%9.93, 27594 ha), bağ alanları (%8.37, 23262.2 ha) ve nohut (%3.91, 10868 ha) şeklinde ilk 5 sırayı oluşturmaktadır. Tahıllar toplam tarım alanlarının %71.07'sini (197532 ha), sebze alanları %1.89'unu (5240.7 ha) ve yörede üretimi yapılmakta olan tüm meyve türleri de %0.57'sini (1490 ha.) kaplamaktadır.

Nevşehir ilinde tahıllar, patates ve bağcılık ilk üretim kolunu oluşturmaktadır. Yörede sebze tarımı fazla gelişmemiştir.

Genellikle eğimli yamaç araziler üzerinde kurulu olan bağlık alanlar il genelinde çok sayıda aileyi ilgilendiren önemli bir tarımsal faaliyet olarak göze çarpmaktadır. Elde edilen yaş üzümün yaklaşık % 30'u kurutmalık, % 50'si şaraplık, %15'i sofralık olup, % 5'i pekmez olarak değerlendirilmektedir. İl'de bağ alanı 50 dekar kadardır.

Bölge patates ve çavdar üretiminde öne çıkmakta, Nevşehir ili Türkiye patates üretiminin % 20 sini ve tohumluk ihtiyacının da % 80 ini sağlamaktadır (Planlama Stüdyosu 7, 2001-2002 Güz dönemi).

KAPADOKYA BÖLGESİ ARAZİ KULLANIŞ YAPI HARİTASI Ö: 1/200.000

LEJAND

● ● ●	ÇALIŞMA ALANI		ORMAN
	SULU TARIM		FUNDALIK
	KURU TARIM		ZEYTİNLİK
	KURU TARIM + BAĞ		YERLEŞME ALANI
	KURU TARIM + MERA		KAYALIK ARAZİ
	BAHÇE		TAŞKIN ARAZİ
	BAHÇE + BAĞ		
	BAĞ		
	MERA		
	MERA + BAHÇE		
	KURU TARIM + BAHÇE		
	MERA + BAĞ		
—	ŞEHİRLERARASI KARAYOLU		
—	II. KADEME KARAYOLU		
—	ENERJİ NAKİL HATTI (186 KW)		
—	ENERJİ NAKİL HATTI (354 KW)		

Y.T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI

KAPADOKYA BÖLGESİ

DERSİN ADI	Y. LİSANS TEZİ		
YÜRÜTÜCÜ	PROF.DR. SEMRA ATABAY		
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI	BASRI MUTLU	ÖĞRENCİ NO	538001
PAFTA ADI	ARAZİ KULLANIŞ HARİTASI		
ÖLÇEK	1/200000	PAFTA NO	5.1

Kaynak: (Nevşehir ili Arazi varlığı, 1998)

Çizelge 5.11 Nevşehir ili tarımsal ürün deseni

Tarım ürünleri	Ekim alanı (Ha)	%	Üretim (t)	Verim (kg/da)
Buğday	152052	54,71	381535	250,9
Arpa	34585	16407	107159	309,8
Patates	27594	34213	1187540	4303,6
Üzüm Asması	23262,2	13728	193450	831,6
Nohut	10868	33298	11415	105
Cavdar	7905	30713	19605	248
Şekerpancarı	4342	20455	21500	495,2
Mercimek	3217	42370	3170	98,5
Yulaf	2990	37104	7663	256
Ayyıcegi	2748	0,99	2651	965,3
Taze + kuru fasulye	1544,5	0,56	2393,7	154,9
Sakız kabağı	1507	0,54	606	40,2
Yonca	813	0,29	4690	576,8
Elma	805	0,29	12667	1572,3
Karpuz	764,5	0,29	18410	2408,1
sogan	703	0,25	8015	1140,1
Domates	419,1	0,15	12064	2878,5
Kayısı+zerdali	368	0,13	3567,5	969,4
Armut	334	0,12	4201,8	1258
Fiğ(Yesilot)	304	0,11	2313	760,8
Sarımsak	244	0,09	1728	708,2
Korunga	93	0,03	400	430
Hıyar	83		1262	1520,5
Biter	77		1024	1329,9
Patlıcan	50,2		891	1954,2
Kavun	38,9		675	1735,2
Vişne	37038		417,8	1519,3
Ayva	29		625	2155,2
Lahana	36996		335	2175,3
Pirasa	37022		110	956,5
İğde	15		190	1266,7
Havuç	37018		90	1200
Ispanak	36958		73	879,5
Badem	11		151	1372,7
Ceviz	10		395	3950
Hayvan Pancarı	10		200	2000
Turp	37074		42	1555,6
Bamya	37104		37105	155,6
Mısır	9		315	3500
Erik	8		681,6	8520
Dut	6		130	2166,7
Kiraz	5		514	10280
Şeftali	36925		147,6	4612,5
Marul	36924		23	1045,5
Maydanoz	36893		11	523,8
Nane	2		1	50
Muşmula	2		5	250
Çilek	1		10	1000
Toplam	277918,5	100	2052168	

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü faaliyet raporu, 2001

5.3.1.3 Hayvansal Üretim

Bölge’de hayvan üretiminde küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık, kümes hayvanı ve arıcılık öne çıkmaktadır. Çizelge 5.12’de Kapadokya Bölgesinde yer alan illerin hayvan üretimleri verilmiştir.

Çizelge 5.12 Kapadokya bölgesinde hayvansal üretim

Cinsi	Kayseri	Nevşehir	Niğde	Aksaray
Büyükbaş hayvanlar	177.765	40.000	60.560	-
Küçükbaş hayvanlar	684.477	122.000	532.266	-
Tavuk	7.079.500	756.000	-	-
Hindi	14.080	28.000	-	-
Kovan	44.710	13.501	-	-

Kaynak: Nevşehir Tarım İl Müdürlüğü 2000-2001 Faaliyet Raporu

Çizelge 5.12 incelendiğinde bölgede Küçükbaş hayvan üretimi ile kümes hayvancılığı öne çıkmaktadır. Nevşehir ili büyük ve küçükbaş hayvan üretiminde bölge ortalamasının oldukça altında kalmaktadır.

Nevşehir’de 2000 yılı verilerine göre hayvansal üretim verileri çizelge 5.13’te verilmiştir.

Çizelge 5.13 incelendiğinde Küçükbaş hayvancılık öne çıkmaktadır. Ancak Nevşehir’de hayvancılık ülke ortalamasının çok altında gerçekleşmektedir. Hem hayvan sayısı bakımından hem de değer bakımından üretim talebi yeterince karşılayamamaktadır.

Çizelge 5.13 Nevşehir’de hayvansal üretim (2000 yılı)

	Cinsi	Adet	Üretim miktarı
Damızlık canlı hayvanlar	Büyükbaş hayvanlar	38.000	-
Toplam 119.200 baş	Küçükbaş hayvanlar	81.200	-
Kasaplık canlı hayvanlar	Büyükbaş hayvanlar	12.000	1.150
Toplam 28.600 baş	Küçükbaş hayvanlar	20.800	311
Kümes hayvanları	Tavuk	756.000	180.058.000 Yumurta
Toplam 784.000 adet	Hindi	28.000	2.500.000 Yumurta
Kovan sayıları	İlkel Kovan	1.336	166 ton bal
Toplam 13.501 adet	Fenni Kovan	12.165	

Kaynak: Nevşehir Tarım İl Müdürlüğü 2000-2001 Faaliyet Raporu

5.3.2 Sanayi Sektörü

Kapadokya bölgesinde Sanayi sektöründe en gelişmiş il Kayseri'dir. Kayseri ilinde 1989 yılında OSB'nin kurulması ve teşvik sistemi içerisinde ikinci derecede kalkınmada öncelikli yöre statüsü verilmesiyle işletme sayısı artmıştır.

Nevşehir sanayisi ise küçük ölçekten büyük ölçekli sanayi kuruluşlarına geçememiştir. İlin genelinde 500 kişi ve üzeri çalıştıran herhangi bir işletme mevcut değildir. İlde ortalama imalat sanayiinde çalışan sayısının %71'i 10-50 kişi çalıştıran fabrikalarda istihdam edilmektedir.

Nevşehir ili genelinde sanayi dağılımını şöyle sınıflayabiliriz.

Metal eşya ve makine imalat sanayi: İl içinde en çok birimi bulunan sektör imalat sanayidir. Motorlu kara taşıtları ve bakım onarımı uğraşan, tarım araç ve gereçleri üreten firma sayısı yüksektir

İmalat sanayiinde, çeşitli traktör yedek parçaları ile fiberglass oto yedek parçası ile karoser ekipmanları sanayi önemli yer tutmaktadır.

Gıda sanayisi: Nevşehir'in imalat sanayisinde en büyük kolundan biri olarak ortaya çıkmaktadır. İlde bulunan 54 un fabrikasının 45'i faaliyet halindedir.

En önemli tarım ürünleri olarak üzüm, buğday ve patates gösterilebilir. Patates üretiminde ilk sıralarda yer alan ilin bu konudaki sanayi çıktıları ihracata yönelik hammadde olarak ele alınmaktadır. Mamul madde elde edilemeden yurt dışına ihraç edilen patatesin il ekonomisinde de ülke ekonomisinde de zarar olduğu gözükmemektedir.

Diğer önemli tarımsal sanayi girdisi ise üzümdür. İl içinde üretilen üzümün (genel tanım olarak bağcılık) yaşı olarak şarap, pekmez, üzüm suyu ve sirke atölyelerinde, kullanılmaktadır.

Bu sektörde il sınırları içinde en önemli işletmeler şöyle sıralanabilir

- Tekel rakı fabrikası
- Taskobirlik şarap fabrikası
- Duyurgan şarap fabrikası

Hammaddeye Dayalı Sanayi: Hammaddeye dayalı sanayi olarak nitelendirilebilen tuğla-kiremit fabrikaları, briket fabrikaları ve imalathaneleri il sanayisinde yer etmiş bir sektör olarak ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik bakımdan önem taşıyan oniks ve pomza taşı bölgeye önemli girdiler sağlamaktadır.

Dokuma Sanayi: İl içinde dokuma fabrikası konusunda iki önemli imalathane vardır. Bunlardan birisi eski ismi ile Sümerbank olan Nesteks pamuklu dokuma fabrikası ve kalaba kasabasında bulunan Dursunoğulları iplik sanayidir.

İl içinde dokuma sanayiinde turistik amaçla küçük üretimler mevcuttur.

Genel olarak il sanayisi küçük ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. Toplam sanayi birimlerini büyük ölçekli sanayi kuruluşları ve küçük sanayi siteleri oluşturmaktadır. Büyük sanayi kuruluşlarının il içindeki toplam sayısı 69'dur ve bu 69 kuruluşta toplam 2647 çalışan istihdam etmektedir. Büyük ölçekli kuruluşların dağılımına bakıldığında üç önemli merkez ortaya çıkmaktadır. Bunlar,

- Nevşehir merkez
- Ürgüp
- Avanos

5.3.3 Hizmetler Sektörü

Kapadokya bölgesinde hizmetler sektörü özellikle turizmin etkisiyle gelişmektedir. Kayseri ili en önemli bölgesel hizmet merkezidir. Nevşehir ili hizmetler sektöründe Kırşehir'den sonra üçüncü sırada gelmektedir.

Nevşehir ilinde Hizmetler sektörünün dağılımına bakıldığında;

Ticaret; Ticaret alanında; Patates ticareti, oto alım-satım ticareti, turistik el sanatları ticareti, halı ticareti önemli yer tutmaktadır.

Patates, Kimya ve tekstil sektöründe hammadde olarak kullanılan "pomza taşı", depolarda bekletilen limon, Üzümden elde edilen ürünler ile makine ve oto yedek parçaları yanında tekstil ürünleri yurt dışına ihraç edilmesi ticari faaliyetlerin başında gelmektedir.

Ulaştırma; İlde Kamyon ve otobüs sahipliğinin Türkiye ortalamasının üstünde olması, taşımacılık sektörünün geliştiğini göstermektedir.

Eğitim; Nevşehir'de eğitim kurumlarının dağılımında ilk sırayı İlköğretim okulları almaktadır. Okul ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında Türkiye ortalamasının altındadır.

Sağlık; Nevşehir ilinde sağlık kuruluşlarının yaklaşık % 30'unu kamu kuruluşları oluşturmaktadır ve sağlık hizmetleri yetersizdir. İl bütününde toplam 4 tane hastahane bulunmaktadır.

Eğlence ve Kültür; İl genelinde 43 kütüphane, 5 müze, 1 sinema mevcuttur. İl sosyo-kültürel aktivitelerin yapıldığı diğer tesislerden yoksundur.

5.3.3.1 Turizm

Türkiye’de, 1990 yılında konaklayan kişi sayısı 7.5 milyon kişi iken 2000 yılında 15 milyon kişi olarak %100 artış göstermiştir.

2000 yılı itibarı ile Konaklama İstatistikleri bülteni verilerine dayanarak ülkenin ve Kapadokya bölgesi ile Nevşehir ili verileri Çizelge 5.14’te verilmiştir.

Çizelge 5.14 Türkiye ve bazı illerin konaklama istatistiklerinin kapadokya bölgesi ile karşılaştırılması

	Türkiye	Kapadokya	Nevşehir	İstanbul	Antalya
Konaklama	15.000.000	500.000	360.000	3.000.000	3.500.000
Geceleme	45.000.000	800.000	600.000	6.000.000	19.000.000
Ort. Kalış (Gün)	2.9	1.6	1.7	2	5.5
Doluluk oranı (%)	36	26	25	37	46

Kaynak: T.C. Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri Bülteni, 2000

Çizelge 5.14 incelendiğinde Kapadokya bölgesi ile Nevşehir ili, ülke ile diğer illerin gerisindedir. Tesislerin doluluk oranına baktığımızda ise Kapadokya bölgesi ile Nevşehir’in turizmden beklenen talebi alamadığı görülmektedir.

Çizelge 5.15 Kapadokya bölgesindeki illerde geceleme istatistiği

İller	Toplam
Kayseri	2.071
Nevşehir	18.772
Merkez ilçe	13.557
Avanos	894
Derinkuyu	-
Ürgüp	4.284
Kozaklı	18
Diğer	19
Niğde	273
Aksaray	2.441
Toplam	23.557

Kaynak; DİE, 1995

Çizelge 5.15 incelendiğinde 1995 yılı itibariyle Kapadokya bölgesini ziyaret eden turist sayısının % 80'i Nevşehir ilinde gecelemiştir.

Çizelge 5.14 ve 5.15 incelendiğinde Kapadokya'ya gelen turistlerin % 75'i Nevşehir'de konaklamakta ve gecelemektedir. Bu nedenle Kapadokya bölgesinin turizm ile ilgili istatistiklerinde Nevşehir ili baz alınmıştır.

Nevşehir ilinin 2000 yılı yerli ve yabancı ziyaretçi sayısının aylara dağılımı Çizelge 5.16'da verilmiştir.

Çizelge 5.16 Nevşehir ili yerli ve yabancı ziyaretçi sayısı

Aylar	Yerli Turist	Yabancı Turist	Tesislerin Doluluk Oranı
Ocak	11.000	5.500	11
Şubat	7.000	7.000	15
Mart	35.000	18.000	26
Nisan	29.000	44.000	39
Mayıs	110.000	72.000	45
Haziran	68.000	57.500	39
Temmuz	37.000	67.000	39
Ağustos	35.000	103.000	48
Eylül	22.000	100.000	53
Ekim	11.000	87.000	42
Kasım	17.000	37.500	26
Aralık	5.000	16.000	26
Toplam	39.000	620.000	34

Kaynak: T.C. Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri Bülteni, 2000

Çizelge 5.16 incelendiğinde genel olarak ziyaretçi sayısı Mayıs-Ağustos ayları arasında üst seviyelere çıkmaktadır. Yerli ziyaretçi sayısı Mayıs ve Haziran aylarında en yükseğe ulaşırken, yabancı ziyaretçi sayısı Ağustos, Eylül, Ekim aylarında en yükseğe çıkmaktadır. Nispeten daha soğuk olan aylarda ziyaretçi sayısında düşüş yaşanmaktadır.

Nevşehir ilçelerinin konaklama istatistikleri Çizelge 5.17'de verilmiştir.

Çizelge 5.17 Nevşehir ilçelerinin konaklama istatistiklerinin karşılaştırılması

	Merkez	Avanos	Gülşehir	H. Bektaş	Ürgüp	Toplam
Konaklama Sayısı	130.000	60.000	3.000	2.000	160.000	360.000
Geceleme	210.000	120.000	5.500	3.200	300.000	600.000
Tesislerin Doluluk oranı (%)	23	24	18	17	27	18
Ortalama Kalış Süresi	1.6	1.8	1.9	1.7	1.7	25

Kaynak: T.C. Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri Bülteni, 2000

Çizelge 5.17 incelendiğinde, Ürgüp'ün tüm İlçelerin önünde yer aldığı görülmektedir. Merkez ilçenin 2000 yılı itibarı ile konaklama sayısı 130 bin olarak ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu hemen hemen yarı yarıya yerli ve yabancı turist paylaşmaktadır. Diğer ilçelere yabancı ziyaretçi sayısı daha baskın çıkarken burada tam tersi olması merkezin turizm etkinliğinin azlığını göstermektedir. Merkez ilçede rakamların altını dolduran; merkez ilçeye bağlı olan öreme, Çavuşin ve Uçhisar gibi turistik yerleşmeleridir. İlçedeki ortalama kalış süresi 1,6 gün olup bu rakam ildeki en düşük rakamdır. Tesislerin doluluk oranı ise % 18 olup tesislerin % 80'i boştur.

Ürgüp, Merkez ilçe ve Avanos ilçeleri turistlerin ilgi gösterdiği yerlerin başında geldiği söylenebilir.

5.4 Teknik Alt Yapı

5.4.1 Ulaşım Sistemi

1970'lerde otomotiv endüstrisinin devreye girmesi ve ülkenin ekonomik gelişimiyle paralel şekilde sürekli artış gösteren taşıt sayısı karayolu ağının standartlarının yükseltilmesini kaçınılmaz kılmıştır.

1982 yılında hazırlanan Ulaştırma Ana planı mevcut yapının rasyonel biçimde kullanılmasının yanında karayolundaki ağırlığın denizyolu ve raylı sisteme kaydırılmasını hedefleri arasına koymasına rağmen bu gerçekleşmemiş ve Ulaştırma Ana Planında öngörülme, toplam uzunluğu 1726 km.'ye ulaşan otoyolların inşası ve işletmeye açılması gerçekleşmiştir (Planlama Stüdyosu 7, 2001-2002 Güz Yarıyılı).

Türkiye’de ulaştırma türlerine ayrılan kaynak Çizelge 5.18’de verilmiştir.

Çizelge 5.18 Türkiye’de ulaştırma türlerine ayrılan kaynak

Ulaştırma Türü	Ulaştırmaya ayrılan kaynaktan aldığı pay (%)				
	1983	1988	1994	1998	1999
Karayolu	54	60.4	72.5	73.66	68.5
Demiryolu	21.7	11.1	7.2	8.77	11.3
Havayolu	8.3	15.4	12.6	6.1	7.85
Denizyolu	14.6	5.8	1.8	2.7	3.05
Boru hattı	1.4	7.3	5.9	8.77	9.3
Toplam	100	100	100	100	100

Kaynak: KGM istatistikleri, 2000

Çizelge 5.18 incelendiğinde Türkiye genelinde ulaştırma türlerinin ayrılan kaynaktan aldığı paylarda karayolu ulaştırması her dönem ilk sırada yer almaktadır. Boru hattına ayrılan kaynakta genelde artış izlenirken, diğ er ulaştırma türlerinde dalgalı bir seyir izlenmektedir.

Karayolu Ulaşımı; Ülkede bulunan toplam devlet yolunun uzunluğunun % 25’i Orta Anadolu bölgesinde bulunmaktadır. Bunlar arasında her mevsim geç it vermeyen yollar, ülkenin toplam geç it vermeyen yol uzunluğunun % 20’sini kapsamaktadır.

Kapadokya bölgesinde Kayseri kavş ak noktasında bulunmaktadır. Ankara’dan gelen devlet yolu Kayseri üzerinden doğ u illerine uzanır.

Bölgenin diğ er bölgelerle bağlantısını sağı layan İstanbul-Ankara TEM otoyolunun devamı olan otoban bölgede I. Kademe araç yoludur. Otoyol Ankara’dan geçerek Kırşehir ve Nevşehir’in batısından geçerek Niğ de’ye ulaşmakta, Niğ de’den güneye devam ederek İç el ve Adana’ya doğ ru bağ lanmaktadır (Harita 5.2).

Kent merkezlerini birbirine bağ layan devlet yolları II. Kademe araç yolu, kent iç i ve ilçeler arasındaki bağlantıyı sağı layan il yolları ise III. Kademe araç yollarıdır (Planlama Stüdyosu 7, 2001-2002 Güz Yarıyılı).

İl yolları bölgenin sahip olduğı turizm potansiyeli nedeniyle yoğunluk kazanmaktadır.

Kapadokya Bölgesinde yer alan illerin birbirine olan uzaklığı Çizelge 5.19’da verilmiştir.

Çizelge 5.19 Kapadokya bölgesinde yer alan illerin birbirine olan uzaklığı

Nevşehir				
75	Aksaray			
104	179	Kayseri		
90	109	134	Kırşehir	
80	121	128	170	Niğde

Çizelge 5.19 incelendiğinde Nevşehir ili hemen hemen bütün illere eşit mesafe uzaklıktadır.

Araştırma alanında ulaşım karayollarıyla sağlanmaktadır ve doğu-batı ve kuzey-güney yönünde iki kara yolu ekseni bulunmaktadır. Bunlardan Ankara-Kayseri (doğu-batı) yönündeki devlet yolu ulaşım açısından önemlidir. Kozaklı ilçesi 24 km'lik bir yolla bu aksa bağlanır. Yol doğuda çatallanarak Sivas ve Malatya'ya uzanır. Batıda ise Kırşehir üzerinden Ankara'ya ulaşır. Yine bu yoldan çalışma alanı sınırları dışında ayrılarak güneye yönelen yol kuzey-güney yönünde Hacıbektaş, Gülşehir, Nevşehir merkez, Derinkuyu ilçelerini Kayseri-Adana yoluyla Niğde üzerinden Adana'ya bağlar.

Ankara-Nevşehir ulaşımını sağlayan karayolu, Nevşehir-Ürgüp, Nevşehir Avanos bağlantısıyla çalışma alanını iki ayrı koldan kat ederek Kayseri'ye uzanır (Harita 5.3).

Havayolu; Kapadokya bölgesinde Kayseri ve Nevşehir illerinde havaalanı mevcuttur.

Araştırma alanına en yakın havayolu Nevşehir'in Gülşehir ilçesinde bulunan ve 1998 yılında hizmete açılan Nevşehir-Kapadokya Uluslararası hava alanıdır. Hava alanı Gülşehir'e 11km., Nevşehir'e ise 30 km. uzaklıktadır.

Demiryolu; Cumhuriyetin ilk yıllarında demiryolu ağına büyük önem verilmiş fakat daha sonraları bu politikadan vazgeçilmiştir. 2000 yılı verilerine göre toplam demiryolu uzunluğu 10.922 km., toplam lokomotif sayısı ise 849 adettir.

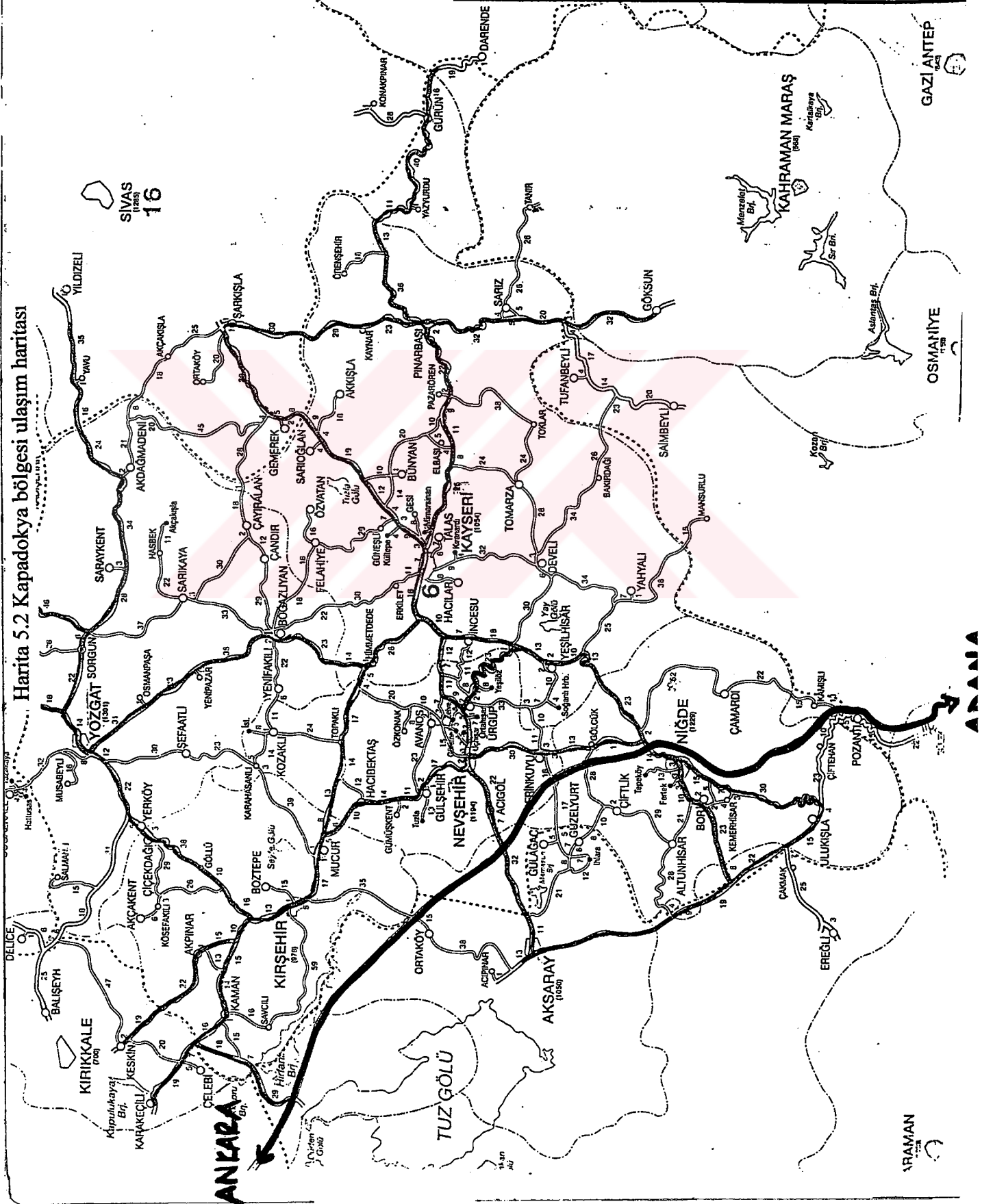
Demiryolu ulaşımı bakımından Kayseri ili bölgede kavşak noktasıdır. Güneyden ve doğudan gelen demiryolu Kayseri'de birleşerek kuzeye ve batıya uzanmaktadır.

Araştırma alanının diğer illerle demiryolu bağlantısı doğrudan bulunmamaktadır. En yakın demiryolu Ankara-Kayseri demiryolu üzerinde bulunan Kanlıca ve Kozaklı istasyonlarıdır.

5.4.2 Enerji Hattı

Araştırma alanını kat eden 354 KW'luk enerji nakil hattı ile 186'KW'lik iki hava enerji nakil hattı mevcuttur (Harita 5.3 Arazi Kullanış Haritası).

Harita 5.2 Kapadokya bölgesi ulaşım haritası

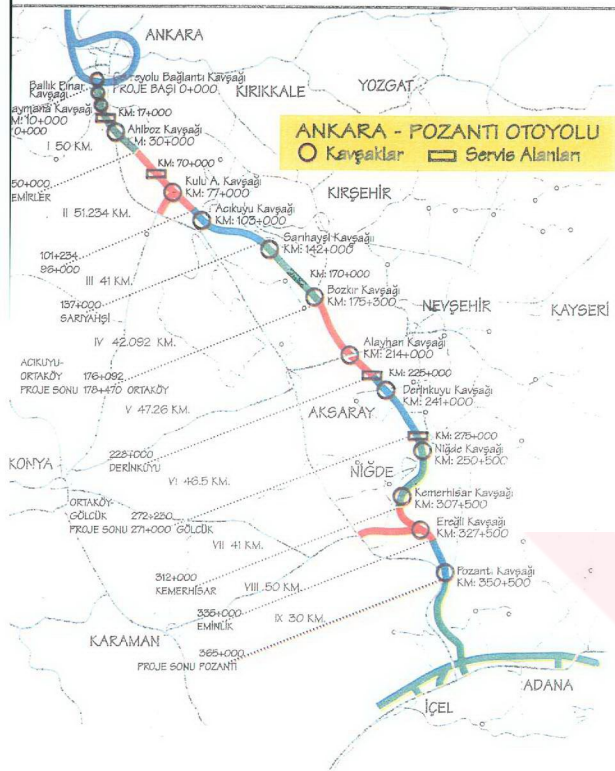
AÇIKLAMALAR

- il merkezi
ilçe merkezi
bucak merkezi
köy veya mevki
devlet sınırı
il sınırı
bölge sınırı
(otoyol)
(devlet yolu)
(bölünmüş devle
(il yolu)

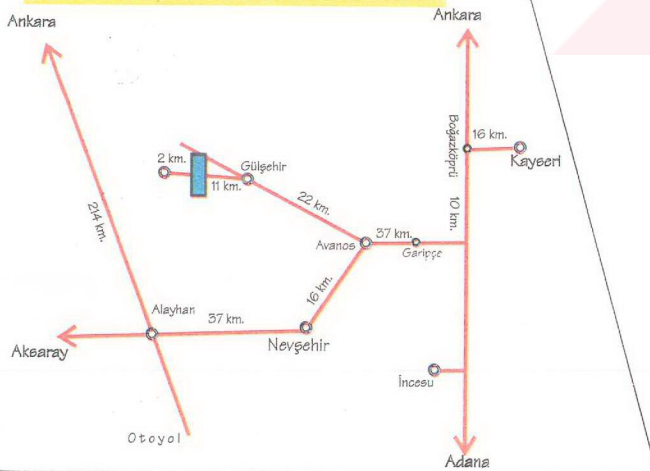
Harita 5.3

Nevşehir İli ve Çevresi

Ulaşım Sistemi

OTOYOL VE KAPADOKYA HAVAALANI BAĞLANTISI

	İl Merkezi
	İlçe Merkezi
	Asfalt Devlet Yolu
	Asfalt İl Yolu
	Parke Yol
	Stabilize İl Yolu
	Ham Yol
	Demiryolu
	Otoyol

5.5 Kapadokya Bölgesinde Turistik Değerler

5.5.1 İlk Çağ Medeniyetlerine ait Eserler

Kapadokya'nın Jeolojik özellikleri, tarih öncesi dönem uygarlıkları için çekicidir. Bölge, su kaynaklarına sahip olması yanında kolayca şekillendirilebilen kayalıkları ile İlkçağ insanların barınma ve korunma ihtiyaçlarını karşılamıştır. İlk Çağ medeniyetlerinden kalan en önemli eserlerin başında höyükler gelmektedir. Dünyada benzerine rastlanılmayan yeraltı şehirlerinin hangi dönemde yapıldığı bilinmemekte, ancak Hristiyanlığın yayılışında daha önceki dönemlere ait olduğu anlaşılmıştır. (Görmez vd., 2001)

Bunların dışında ilk Çağ medeniyetlerine ait diğer önemli eserler "tümülüsler, yazıtlar ve tabletlerdir" (Görmez vd., 2001).

5.5.1.1 Höyükler

Alacahhöyük: Alacahhöyük kazıları (1935-45) Anadolu'nun Bakır Çağı'nda ne kadar büyük bir sanat tekniğine ulaştığını gösterir (Günaltay, 1997).

Suluca Karahöyük: Hacıbektaş ilçesindeki höyükte 1967'de yapılan kazılarda Helenistik, Roma, Frig, Hitit ve Bronz çağlarına ait katmanlar tespit edilmiştir.

Acemhöyük: Aksaray'ın 18 km. Kuzey batısında yer alan höyükte İ.Ö. VII. yüzyıl sonu ile İ.S. IV. yüzyıl arasında farklı medeniyetlere ait çok sayıda yerleşim katı ortaya çıkarılmıştır.

Topaklı Höyük: Avanos ilçe sınırları içindeki höyükte İlk Bronz Çağ'dan Bizans Dönemi'ne uzanan 24 mimari kat ortaya çıkarılmıştır.

Çatalhöyük: İ.Ö. 5700'lere ait dünyanın en eski peyzaj resmi burada bulunmuştur. Ayrıca arkeolojik çalışmalar sonucunda Ürgüp ilçe sınırları içindeki Avla tepesi'nde paleolitik ve neolitik döneme ait eserler bulunmuştur. İğdeli, Çeşme, Acıgöl ve Tatların bölgelerinde neolitik dönem'den başlayan bir çok yerleşim ortaya çıkarılmıştır (Görmez vd., 2001).

5.5.1.2 Yeraltı Şehirler

Antik Kapadokya bölgesinde yer altı şehirlerinin ilk kez kimler tarafından inşa edilmiş olduğu henüz bilinmemektedir. Bazı araştırmalar, yeraltı şehirlerinin kullanım bakımından, özellikle ilk katlarda mekana giriş-çıkışların neolitik devrin ev tipine benzer olduğu biçimde damdan sağlandığına dikkati çekmektedir. Ayrıca, Derinkuyu yeraltı şehrinde Hititler'e ait kartal

heykeline, Mazi yeraltı şehrinin girişinde Frigler'e ait kare mekanlı bir tapınak ve Kibele'nin kutsal eşyalarına rastlanmıştır. Buradan yeraltı şehirlerinin bölgenin en eski yerleşimleri olduğu söylenebilir. Bölgede yaşayan her uygarlık tarafından kullanılan ve yeni mekanlar eklenerek genişletilen yeraltı şehirlerinin sürekli yaşanan mekanlar mı yoksa tehlike anında sığınma amacıyla kullanılan mekanlar olduğu kesin bilinmemektedir (Ateş,1996).

Bu kentlerin en karakteristik özellikleri savunma amacıyla oluşmuştur. Değirmen taşına benzeyen ve sadece içerden açılabilen Kilit taşları buna örnektir. Bunun dışında uzun ve tuzaklı koridorlar, mutfak, kiler ve Şaraphane gibi öğeler, su kuyuları ve havalandırma delikleri, haberleşme delikleri içerdeki halkın dışarı ile ilişkide olmadan uzun süre dayanmalarını sağlayan önlemlerin sonucudur. Ayrıca o dönem evlerinden bu kentlere ulaşan tüneller olduğu düşünülmektedir (Ateş,1996).

Kapadokya bölgesinde Konya Karapınar-Kayseri arasındaki bölgede 150-200 civarında irili ufaklı yer altı şehri bulunmaktadır. Bu şehirler girişleri belli olmayacak şekilde daha çok vadi ve plato yamaçlarında inşa edilmiştir. Bu kentlerden en çok bilinen ve turistik öneme sahip olanları şunlardır: Nevşehir'de Kaymaklı, Derinkuyu, Özkonak, Mazi, Aksaray'da Güzeyurt, Pınarbaşı, Kayseri'de Ağırnas ve Doğanlı'dır (Görmez vd., 2001).

5.5.2 Hristiyan Medeniyetlerine ait Eserler

Kapadokya İlkçağ medeniyetlerinden sonra Roma ve Bizans gibi Hristiyan medeniyetlerinin etkisi altına girmiştir.

Bölgede Hristiyanlık tarihine ışık tutan en önemli eserler, Kayalara oyulmuş kiliselerdir. Bu kilise manastırlar ve keşiş hücreleri ilk hristiyanlıktan ortaçağa uzanan bir aralıkta inşa edilmiştir. 300 ila 500 yılları arasındaki ilk evreden kalan kiliselerin sayısı çok azdır. 500-600 yılları arasında yapılan bazilikalardan bir kısmı Göreme ve Çavuşin'de görülebilir. 600-843 (ikonklazm öncesi) arasındaki dönemden ise Kızılçukur'daki İokhim, Anna, Niketas; Sinassos'ta Hogios Basilos kiliseleri kalmıştır. Bu döneme kadar olan bölüm sanat tarihçileri tarafından ilk, orta ve son döneme ayrılmış olan Bizans sanatının ilk dönem özelliklerini göstermektedir. İkonklastik dönemden kalan en önemli örnekler ise Üzümlü kilise ile Keşlik manastırıdır. İkonklazm akımı ile orta dönem sanatı başlar, Kapadokya 'daki eserlerin çok büyük bölümü bu döneme aittir.

Diğer ilginç bir durumda kiliselerin mezarlık veya en azından gömü yeri olarak kullanılmasıdır. Bu mezarların kilisenin yapımını üstlenen kişilere, kilisede yaşayan keşişlere ve din adamlarına ve kiliselerde himaye edilen yetim çocuklara ait olduğu bilinmektedir.

Kiliselerdeki diğer önemli eserler ise İncil ayetlerinin veya din büyüklerinin resimlendiği kiliselerdeki fresklerdir.

Bölgede ikiyüzelliden fazla kilise bulunmakta, her vadide kilise ve manastırlara rastlanmaktadır. Kiliselerin en yoğun bulunduğu alan III. Ve XIII. Yüzyıllar arasında manastır hayatının yoğun bir şekilde yaşandığı, dini merkez konumundaki Göreme'dir. Göreme vadisinde görülen kilise ve şapellerin mimarisinde ve dekorasyonunda Mezopotamya, Filistin, İlk Hristiyanlık, Bizans ve Ermeni sanat üslubunun etkileri görülmektedir (Ateş, 1997).

Göreme, Ürgüp, Mustafapaşa, Cemil köy, Soğanlı, Ortahisar, Özkonak, Çavuşin, Zelve Belisırma ve İhlara'da çok sayıda kilise, manastır ve şapel bulunmaktadır.

5.5.3 Müslüman-Türk Medeniyetlerine ait Eserler

9. yüzyılda Hristiyanlığın önemli merkezi olan Kapadokya'nın etnik ve dini yapısında değişim, Müslüman Türk topluluklarının Anadolu'ya yerleşmeye başlamasıyla yaşamaya başlamıştır.

Bölgede Müslüman Türk medeniyetlerinin eserleri şunlardır:

Anadolu Selçuklu Devleti ve Beylikler Dönemi; Bu dönemden günümüze kalan başlıca eserler Külliye, Kervansaraylar, Medreseler, Türbeler, Camiler ve Hamamlardır. Eserlerin yoğunlaştığı kentlerin en önemlisi Kayseri'dir. Kayseri'de 1238 yılından kalan Huand Hatun Külliyesi, Kölük Camisi ve medresesi, Hacı Kılıç Külliyesi, Avgunu Medresesi, Sahibiye Medresesi, Döner Kümbet, Hızır İlyas Sarayı ve benzeri birçok yapı selçuklu izlerini taşımaktadır. Bunun dışında Sultan Han, Ağzıkara Han, Öresin Han, Alay Han, Sarı han, Sultan Han başlıca kervansaraylardır. Bu kervansaraylar işlek bir ticaret yolunun konaklama mekanlarıdır (Sağdıç, 1999), (Stüdyo 7, 2001-2002 Güz dönemi).

Nevşehir'de ise Taşkınpaşa Külliyesi, Kadınlar kalesi, Altı Kapı ve Temenni türbesi (Ürgüp), Saruhan, Alaeddin camii (Avanos), Kızılıkaya camii, Taş camii (Gülşehir), Hacı Bektaş Veli Külliyesi bu dönemin eserlerindendir.

Nevşehir kalesi, Damat İbrahim Paşa külliyesi, Kaya camii, çeşmeler, Karavezir külliyesi, Aşçıbaşı camii (Gülşehir), Ulu camii (Avanos), Beylik hanı Osmalı dönemi eserlerinden bazılarıdır (Sağdıç, 1999), (Stüdyo 7, 2001-2002 Güz dönemi).

5.5.4 Doğal- Kültürel ve Tarihsel Ögeler

Kapadokya bölgesinde yer alan yerleşimler tarihsel, kültürel ve doğal güzellikleri barın-

dırmaktadır. Yerleşim alanlarına ve taşıdıkları potansiyellere kısaca göz atacak olursak;

Nevşehir İl Merkezi: Nevşehir ili, önemli potansiyel olarak; Külliye, hamam, türbe, şaraphane, kervansaray ve kentin yaslandığı tepenin üzerindeki 12. yy. Selçuklu yapısı olan bir kaledir. Kentin merkezindeki Damat İbrahim Paşa Külliyesindeki Kurşunlu Cami ile birlikte imarethane, kütüphane ve kervansaray da inşa edilmiştir.

Göreme: Göreme vadisi yanardağ tüflerinden oluşan toprakların yüzey suları ile aşınması sonucu oluşmuştur. İl merkezine 14 km. uzaklıktaki Göreme vadisi güneyden Kızılırmak'a doğru uzanır. Vadinin yamaçlarında bulunan peribacalarının bir kısmının içine oyularak yapılmış kiliseler mevcuttur (Sağdıç, 1999), (Şekil 5.5).

Göreme kasabası, içinde halen insanların yaşadığı, peribacaları, kuzeye doğru uzanan Uzdere ve Avcılar vadileri ile Göreme açık hava müzesinde bulunan kilise, manastır ve şapeller en çok ilgiyi çeken yerlerdendir (Sağdıç, 1999), (Şekil 5.6 ve Harita 5.4).

Göreme Tarihi Ulusal Parkı: Nevşehir- Avanos-Ürgüp arasında 9.572 hektarlık alan kaplayan ve peri bacalarının değişik oluşum dönemleri ve şekilleri ile Göreme, Çavuşin, Uçhisar, Ortahisar ve Zelve yerleşimlerini içine alan, Türkiye'nin orman rejimi dışında ilan edilmiş tek ulusal parkıdır (Görmez vd, 2001), (Şekil 5.7).

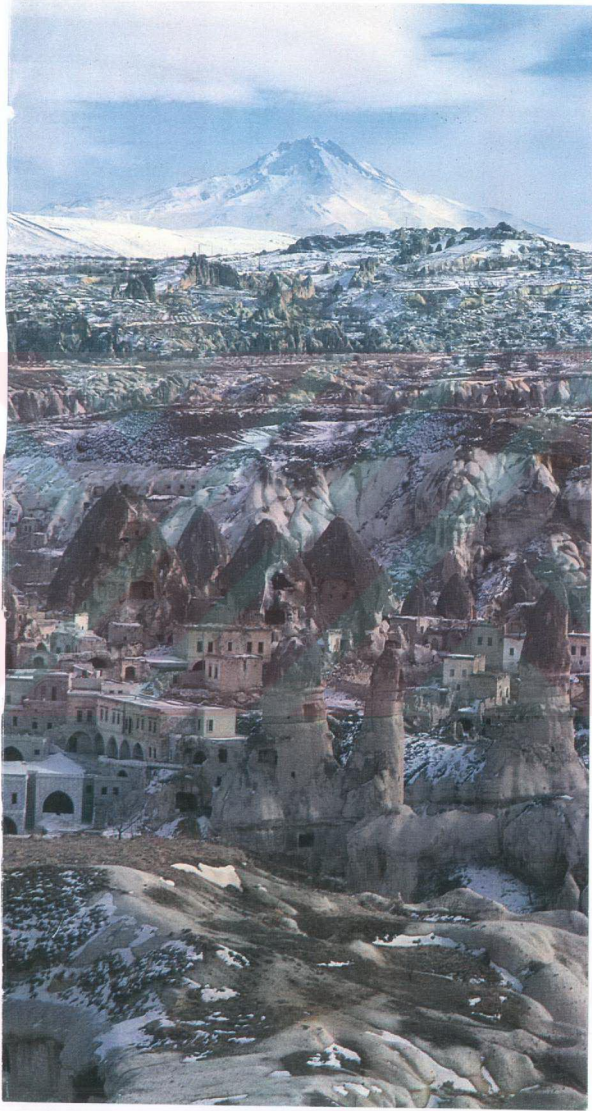
Çavuşin: Bölgedeki en eski yerleşimlerden biri olan yöre, Göreme-Avanos yolu üzerindedir. Bölgede iki önemli Bizans Kilisesi bulunur. Vaftizci Yahya Kilisesi ve İmparator Nicefor Fokas adına yaptırılmış olan büyük Güvercinlik kilisesidir (Sağdıç, 1999).

Uçhisar: Bölgenin en yüksek noktasında bulunan yöre, kale olarak Hititler döneminden itibaren yerleşmelere sahne olmuştur. Bizans döneminde korunaklı yapısı ile Arap akınlarına karşı kolayca savunma sağlamıştır. Doğal konumu nedeniyle bir hisar görünümündeki Uçhisar Kalesi, tüm Kapadokya manzarasına hakim olup alanın seyir noktasıdır (Sağdıç, 1999).

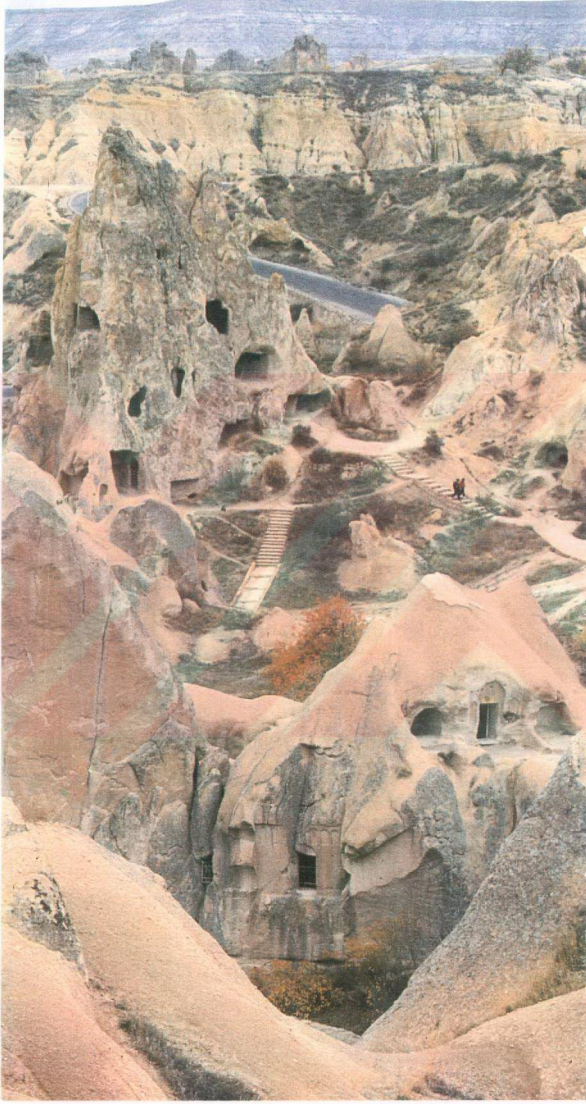
Uçhisar ve Avcılar Vadileri; Uçhisar ile Göreme kasabasına kadar uzanan yolun sağında kalan olağanüstü oluşumlar sergileyen ilginç vadilerdir (Sağdıç, 1999), (Şekil 5.8).

Nevşehir ilçesinde bulunan Nar ve Çat yöreleri de peri bacalarının bulunduğu alanlar olup şaraphane, kilise ve açık hava müzesi ile keşfedilmeyi bekleyen önemli potansiyellerdir.

Avanos; Nevşehir'in kuzeyinde olan Avanos, yöre el sanatlarının özellikle çömlekçiliğin yer aldığı bir alış veriş uğrak noktasıdır. Kaya kiliselerinin ve peri bacalarının yoğun olduğu Zelve, ilçenin sınırları içerisindedir. Alaattin Camii, Yeraltı Camii ve ilçe yakınlarındaki Sarıhan Kervansaray'ı önemli eserlerdir.

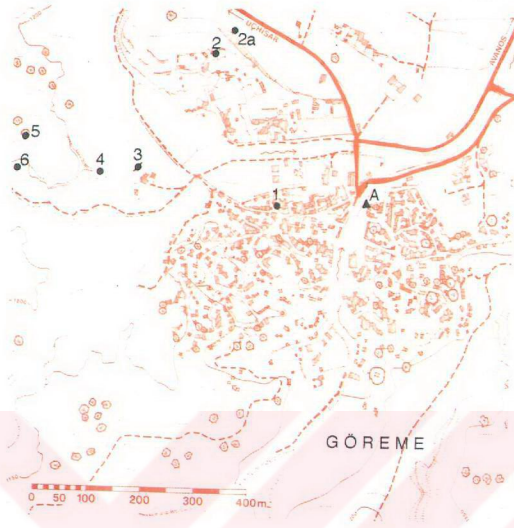

Şekil 5.5 Göreme'den Erciyes dağının görüntüsü (Sağdıç, 1999)

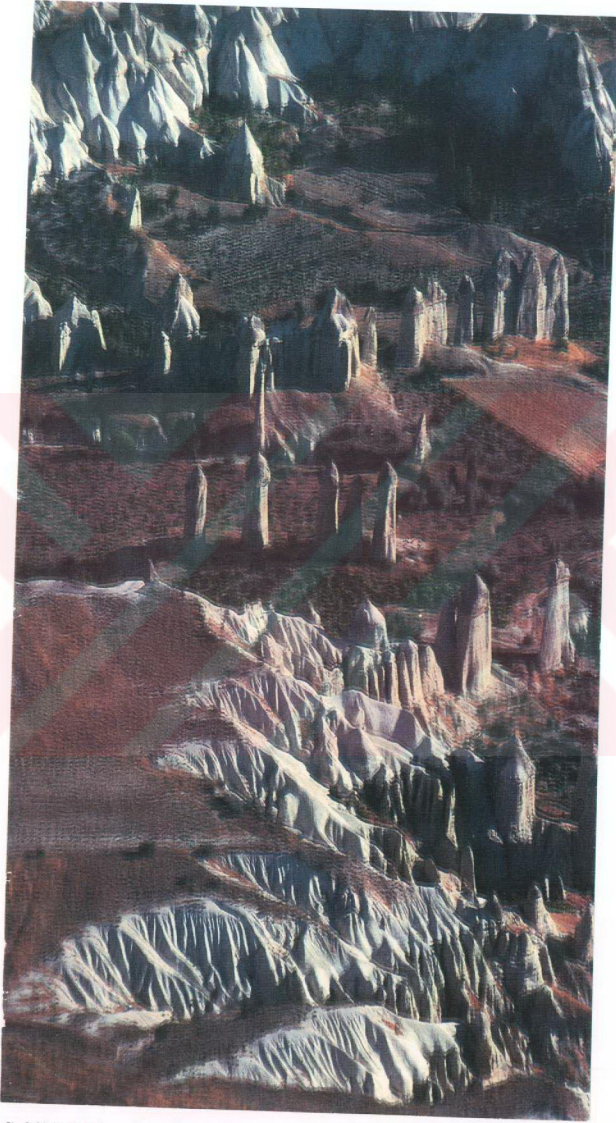

Şekil 5.6 Göreme açık hava müzesi (Sağdıç, 1999)

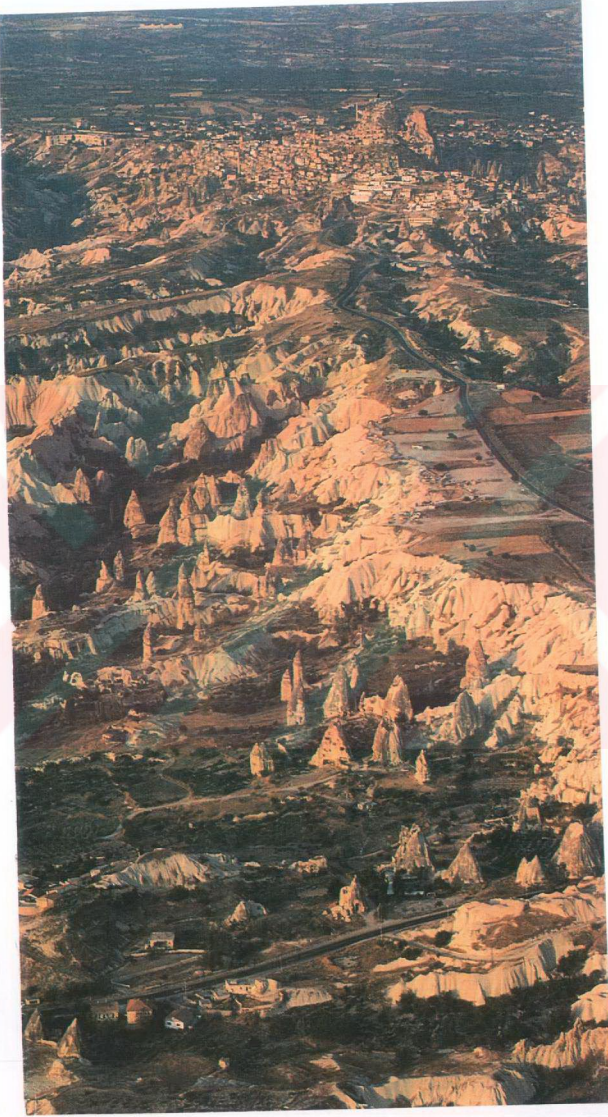
Harita 5.4 Göreme ve kılıçlar vadilerinde kaya kiliseleri (Sağdıç,1999)

1. Orta Mahalle
Kilisesi
2. Bezirhane
Kilisesi
- 2a. Hieron
(Kahraman Mezarı)
3. Karşı Bacak
Şapeli
4. Durmuş Kadir
Kilisesi
5. Yusuf Koç Kilisesi

Şekil 5.7 Ulusal park sınırları içinde bağlıdere vadisi (Sağdıç,1999)

Şekil 5.8 Avclar-Uchisar vadilerinin havadan görünüşü (Sağdıç, 1999)

Özkonak: Avanos merkezinin 14 km uzağında yer alan yerleşme; yumuşak tuf kayaları derinlemesine oymuş bir dere ile üç bölüme ayrılmaktadır. Dere boyunca kayalara oyulmuş pek çok eski yerleşim birimleri, mağaralar mevcuttur. Kasabada yeraltı kenti ve manastır ilgi çekicidir (Sağdıç, 1999).

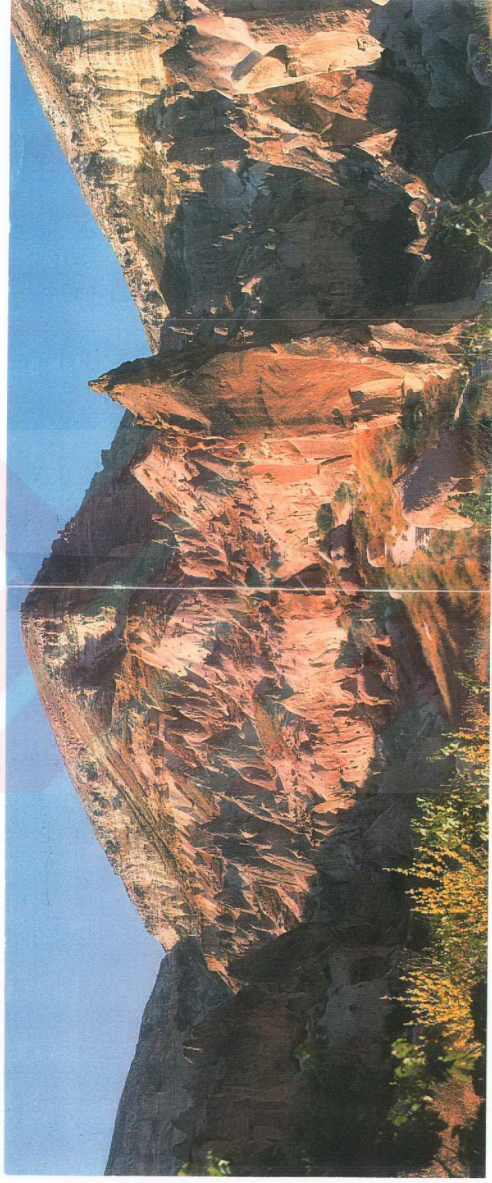
Zelve: Göreme-Avanos yolu üzerinde, Hristiyan nüfusun Müslümanlarla yakın yıllara kadar birlikte yaşadığı Zelve bulunur. Özellikle 9. ve 13. Yy.'larda Hristiyanlığın önemli dini merkezi olmuştur. Zelve son derece ilginç doğal formasyonların görülebileceği bir başka açık hava müzesidir. Kentte birbirine tünelle bağlanmış üç vadi boyunca bir çok kaya kilisesi manastır ve cami görülebilir. Eski yerleşim, vadinin duvarlarına oyulmuş kaya evlerinden oluşur. 1924 mübadelesi sırasında buradaki Rumlar göç etmiş, yerine Türkler yerleştirilmiştir. Ardından köy tamamen boşaltılmıştır. Bölgede 15 Kilise bulunur. En büyük olanları Üzümlü Kilise ve Geyikli Kilise'dir. Keşişler Vadisi denilen bölümde St.Simon'un inzivaya çekildiği söylenen üç başlı bir peribacası görülür (Sağdıç, 1999), (Şekil 5.9).

Hacıbektaş; Nevşehir – Kırşehir yolu üzerinde bulunan ilçeye adını veren Hacı Bektaş, Türkler'in Anadolu'da yerleşmelerini sağlamış ve Türk birliğini sağlamış düşünürdür. Çok büyük bir ziyaretçi kitlesine sahip olan ilçede anma törenleri önemli yer tutar. Diğer önemli potansiyelleri ise müze, arkeolojik kazı yerleri, höyükler, dergah ve kitabedir. Oniksçilik, el sanatları, mermer eşya satıcılığı da geçim kaynakları arasındadır.

Ürgüp; İlçe; kaynaklarda, 19.yy'da ilçede 70 Cami, 5 Kilise ve 11 kütüphane olduğu belirtilmektedir. Bizans Döneminde piskoposluk merkezi olan ilçenin sınırları içerisinde bulunan kiliseler, türbe, hamam önemli potansiyelleri olup bağbozumu festivali, oniksçilik, halıcılık dikkat çeken özellikleridir. En yüksek tepesinde Selçuklu Sultanı Kılıç Arslan'ın türbesi bulunur. Ürgüp-Kayseri yolu üzerinde güneye gidildiğinde ise Keşlik Vadisine ve Kervansarayı ile ünlü Sinasos'a 30 km.sonra da Soğanlı vadisi'ne varılır (Sağdıç, 1999).

Ortahisar: Ürgüp-Nevşehir yolu üzerinde olan yerleşmenin ortasında etrafı kayalarla oyulmuş evlerle çevrelenmiş doğal bir kale bulunur. Bu kale hem stratejik hem de yerleşim amaçlı kullanılmıştır. Bu nedenle kalenin eteklerinde Kapadokya'nın karakteristik sivil mimari örnekleri bulunmaktadır. Kolay oyulabilen bir toprak yapısına sahip olması nedeniyle bölgede, yerin altına oyulmuş doğal soğuk hava depoları ve yeraltı kentleri bulunur. Bu depolarda bugün de narenciyeler saklanmaktadır (Sağdıç, 1999).

Üzengi deresi: Ortahisar'ın güneyinden başlayan Ürgüp yakınlarında Damsa çayı vadisine kavuşan Üzengi deresi, çevresindeki bağ ve bahçelerle bir piknik yeri olma özelliği göstermektedir. Yükselen vadi yamaçlarına oyulmuş güvercinlikler, vadi tabanındaki bahçeler ve yer yer kaynayan maden suları ile bir dinlenme yeridir (Sağdıç, 1999).

Şekil 5.9 Zelve ören yeri (Sağdıç, 1999)

Mustafapaşa: Kiliseleri, medreseleri, taş işçiliği ve şaraphaneleri ile dikkat çekici özellikleri olan peri bacaları bu yöreye özgüdür.

Peribacaları Vadisi, Devrent ; Avanos-Ürgüp yolu üzerinde bulunan vadiye hiç yerleşim olmadığı için, peribacaları insanlar tarafından oyulmamış, olduğu gibi doğal kalmıştır (Sağdıç,1999), (Şekil 5.10).

Ayrıca Selçuklu Medresesi'nin olduğu Taşkınpaşa ve ören yerlerinin bulunduğu Şahinefendi görülmeye değer alanlardır.

Gülşehir; Nevşehir-Kırşehir yolu üzerinde Nevşehir'e 20 km.uzaklıkta, Kızılırmak'ın güney kenarında kurulmuştur. Tarihi oldukça eski olan ilçede bulunan cami ve medrese üzerindeki kitabelerden Camii ve çeşme'nin 18. Yy da yapıldığı anlaşılmaktadır.

Gülşehir'in Gümüşkent kasabasının kuzeyindeki Gümüşkent İçmecesesi bir maden suyudur ve karaciğer, safra kesesi yetmezliğinde ve metabolizma hastalıklarında faydalı olmaktadır.

Avanos ve Gülşehir ilçelerinin içinden geçen Kızılırmak kıyısındaki bahçe ve yeşillikler Nevşehirililerin hafta sonlarını geçirdikleri mesire yerleridir.

Açıksaray: Nevşehir- Gülşehir yolunun sonunda yer alır. Adımı tuf tepeciğinin yamacına oyulmuş sayısız mekanların açık bir sarayı andıran görünüşten almıştır. Diğer kiliselerden görünüm bakımından ve peri bacaları da ildeki diğerlerinden oldukça farklıdır (Sağdıç, 1999).

Acıgöl; Nevşehir ilinin Aksaray sınırında olan ilçede lav akıntıları, kaya şekilleri, volkanik şekiller ve kraterler belirgin özellikleridir.

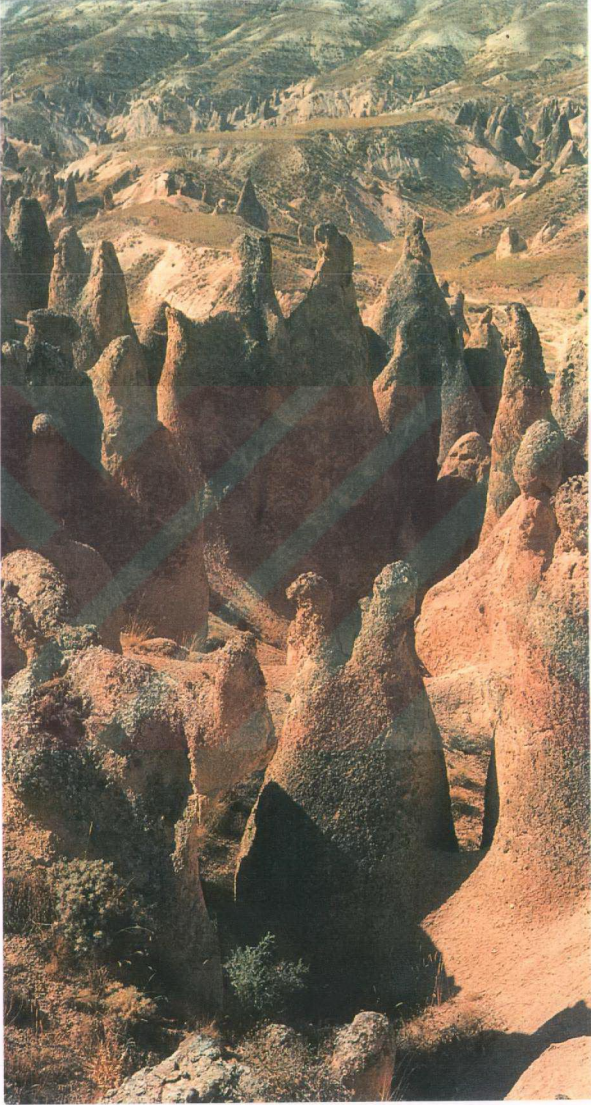
Tatların; ilçeye bağlı ilçenin 10 km uzağında bulunan kasabadır. Yeraltı kenti ve kiliseleri ve konut mimarisi ile ilginç yörelerdendir (Sağdıç, 1999).

Kozaklı; İçmece ve kaplıcalar yönünden zengin olan Nevşehir'de çok sayıdaki içmece ve kaplıcaların en ünlüsü Kozaklı kaplıcalarıdır.

Kozaklı Kaplıcaları Kozaklı ilçesinin güneyinde dere yatağı boyunca, çok sayıda sıcak su kaynağı vardır. Bu suların bir bölümü dereye karışmakta, bir bölümü de açıkta ağıttan sonra tekrar yer altına şekillenmektedir. Türkiye'nin radyoaktif olma özelliği en yüksek olan kaplıcaları kozaklıdır.

Derinkuyu; İlin güney sınırında bulunan ilçenin en önemli özelliği Kaymaklı yeraltı kenti ile bağlantısı olan yeraltı kentine sahip olmasıdır. Til'deki kervansaray da diğer önemli potansiyeldir.

İhlara Vadisi; Melendiz çayının 100-200 m. yüksekliğinde kanyon tarzında vadiyi oyarak, 14 km. uzunluğunda ve 26 kıvrımdan oluşturmuştur. Vadiye beş bine yakın yaşama yerinin

Şekil 5.10 Devrent vadisi (Sağdıç,1999)

yanında kayalara oyulmuş 105 adet dinsel yapıya rastlanmıştır (Sağdıç,1999), (. Şekil 5.11).

Sultan sazlığı; Erciyes dağının güneydoğusunda yer alan Yeşilhisar ile Develi arasındaki çukur alanda mevsimine göre büyüyüp küçülen Çöl gölü, Söbe ve Yay göllerini kuşatan sazlığa Sultan Sazlığı denilmektedir. Ulusal park olan sazlık, dünyanın en zengin su kuşu alanlarından biridir ve 150’den fazla kuş cinsi sayılmıştır (Sağdıç, 1999).

5.5.5 Geleneksel Mimari

Kapadokya’da doğal yapı, çevre koşulları, savaşlar sonucu bölgeye özgün konut mimarisi ortaya çıkmıştır. Mimari öğeler, doğal konumun uzantısı gibidir.

Bölgede taşın bol olması nedeniyle taş mimari gelişmiştir. Yeraltı şehirleri en özgün mimari unsurlardır. Bölgede tütün kolayca işlenmesinden dolayı dağ, tepe, yamaç, peri bacası oyularak ihtiyaca göre ev , güvercinlik vb. biçime sokulmuştur. Günümüzde eski mağaralar, kaya evlerinin önemli kısmı limonluk, şaraphane, kiler ya da turistik tesis (otel, lokanta, bar, disko) olarak kullanılmaktadır (Görmez vd, 2001), (Harita 5.5).

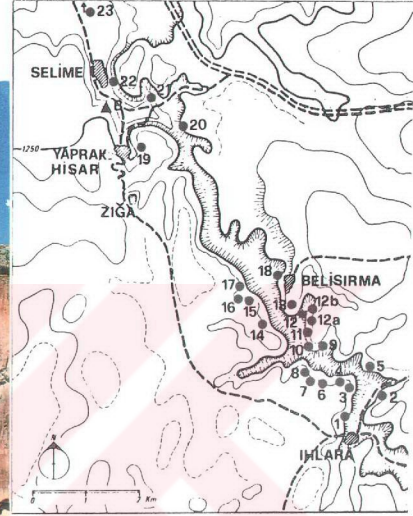
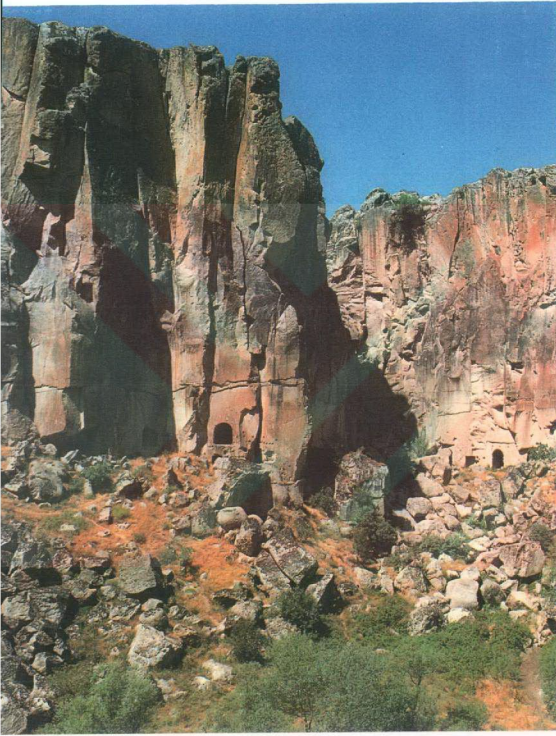
Kapadokya’nın özgün konut mimarisi örneklerine Ürgüp, Ortahisar, Uçhisar, Göreme, Çavuşin ve Avanos’ta rastlanmaktadır. Geleneksel konut türleri “oyma”, yarı oyma-yarı yığma” ve “yığma” olmak üzere çeşitlenir. (Görmez vd, 2001)

Güvercinlikler ise güvercin gübresine, bağcılığın yoğun olarak yapıldığı dönemde duyulan ihtiyaç sonucu inşa edilmiştir. Bu yapılar kaya içine oyulmuş ve dış yüzeyleri çeşitli figürlerle boyanmıştır .

5.6 Kapadokya Bölgesinde Çevre Sorunları

5.6.1 Yerleşim ve Altyapı Sorunları

Kapadokya Bölgesinde kırsal kesimlerden il ve ilçe merkezlerine doğru bir göç yaşanmaktadır. Göç alan yerleşimlerde, nüfus artışına paralel olarak konut sayısı artarken, kişi başına düşen yeşil alan miktarında azalma ve alt yapıda gerekli yatırımların yapılamamasından dolayı yetersizlikler ortaya çıkmaktadır.

Ihlara (Peritrama) vadisi kaya kiliseleri

1. Kuzey Ambar Kilisesi	12. Karagedik Kilisesi
2. Eğritaş Kilisesi	15. Bahattin Samanlığ
3. Kokar Kilise	16. Direkli Kilise
4. Pürenli Seki Kilisesi	17. Açıklı Kilisesi
5. Karanlık Kilise	18. Ala Kilise
6. Ağaç Altı Kilisesi	20. Davullu Kilise
7. Sümbüllü Kilise	21. Kounağılı Kilisesi
9. Yılanlı Kilise	22. Kara Kilise
10. Ballık Kilisesi	23. Doan Yuvası Kilise
11. Alçakkaya Altı Kilisesi	

Şekil 5.11 Ihlara vadisi ve kaya kiliseleri (Sağdıç, 1999)

5.6.2 Hava Kirliliği

Bölgede üç tür hava kirliliğinden bahsedilebilir (Görmez vd., 2001).

- Isınmadan kaynaklanan kirlilikler
- Sanayi tesislerinden kaynaklanan kirlilikler
- Motorlu araçlardan kaynaklanan kirlilikler

Bölgenin merkezinde yer alan Nevşehir ili, hava kirliliği bakımından, ikinci derece kirlilik oranına sahip bölgeler arasındadır.

Nevşehir ili 1995-96 kış sezonunda SO₂ ve duman ortalamaları Çizelge 5.20’de verilmiştir.

Çizelge 5.20 Nevşehir ili 1995-96 kış sezonu (ekim-mart) kükürtdioksit (SO₂) ve partiküler madde (duman) ortalamaları

Kükürtdioksit	Ortalama (mg/m ³)	107
	Değişim oranları (%)	-25
	Kısa vadeli sınır değerlerinin aşıldığı günler	-
Partiküler madde	Ortalama (mg/m ³)	84
	Değişim oranları (%)	91
	Kısa vadeli sınır değerlerinin aşıldığı günler	-

Kaynak: DİE, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Nevşehir, 1998

Çizelge 5.20’de görüldüğü gibi 1995-96 kış döneminde havada ortalama 107 mg/m³ SO₂, 84 mg/m³ partikül madde saptanmıştır. Kısa vadeli sınır değerlerinin aşıldığı günler ise belirlenmemiştir.

Çizelge 5.21’de Nevşehir ilinin hava kirliliği ölçüm durumu verilmiştir.

Çizelge 5.21 incelendiğinde 1997 ile 2000 yılları arasında hava kirliliğinin en yoğun olduğu aylar Ocak, Şubat ve Aralık aylarıdır. Yaz aylarında hava kirliliğinde bir azalış olmasına karşın Mayıs ve Eylül ayları arasındaki dönemde de partiküler madde artışı vardır.

Çizelge 5.21 Nevşehir ili 1997-2000 yılı hava kirliliği ölçüm durumu

Aylar	Ortalama Kükürtdioksit		Ortalama Duman	
	1997 yılı	2000 yılı	1997 yılı	2000 yılı
Ocak	117	73	72	23
Şubat	96	60	67	20
Mart	54	48	35	17
Nisan	16	26	24	10
Mayıs	16	15	20	10
Haziran	16	15	22	8
Temmuz	16	15	17	9
Ağustos	16	15	17	8
Eylül	17	15	22	10
Ekim	16	25	25	14
Kasım	51	39	35	22
Aralık	93	60	41	28
Ortalama	51	33	33	14

Kaynak: İl Sağlık Müdürlüğü'nün 22 Ağustos 2001 tarihli raporu

5.6.3 Su Kirliliği

Nevşehir'de içme ve kullanma suyu ihtiyacı yeraltı sularından karşılanmaktadır. Derin kuyu yöntemiyle yüzeye çıkarılan yeraltı suyu depolarda toplanarak belirli işlemlerden geçirildikten sonra şebeke kanalıyla kullanıma sunulmaktadır.

Ancak Nevşehir'de kanalizasyon sisteminin yetersiz olması nedeniyle yağın yağmur sularının birikintiler oluşturmaları, faaliyet yürüten fabrikaların bir çoğunun sıvı atıklarını arıtma tesisi olmaması nedeniyle alıcı ortama doğrudan deşarj etmesi bu atıkların yeraltı sularına ve Kızılırmak'a karışarak suların kirlenmesine neden olmaktadır (Görmez vd., 2001).

5.6.4 Katı Atık Kirliliği

Nevşehir ilinde hiçbir yerleşim yerinde düzenli çöp toplama alanları oluşturulmamıştır (İl Sağlık Müdürlüğü, 2001). Çöpler ilçe ve beldelerde belediyece tespit edilen alanlara dökülerek vahşi depolama yapılmaktadır (Görmez vd., 2001).

5.6.5 Gürültü Kirliliği

Bölgede en önemli gürültü kirliliği kaynağı tarihi sit bölgesi içinden geçen karayollarından kaynaklanmaktadır.

5.6.6 Toprak Erozyonu

İç Anadolu'nun bazı bölgelerinde şiddetli rüzgar erozyonu tarım yapılan II., III., IV. sınıf arazilerde toplam 330.358 ha. arazide, tarım dışı VI., VII. ve VIII. sınıf arazilerde de 132.679 ha. arazide etkili olmaktadır (Ürgenç, İ. S. 2000).

Nevşehir ilinde 132.493 ha. tarım alanı ile 64.737 ha. çayır-mera alanı su ve rüzgar erozyonundan, 4.409 ha. tarım alanı ile 3.592 ha. çayır-mera alanı ise toprak profilinde aşırı sudan zarar görmektedir (Nevşehir İli Arazi Varlığı, 1998).

Araştırma alanında su ve rüzgar erozyonun etkileri; şiddetli erozyona maruz kalan topraklar, orta şiddette erozyona maruz kalan topraklar, hafif şiddette erozyona maruz kalan topraklar ve taşkın arazi olarak dört kategori içinde analiz edilerek değerlendirilmiştir.

Erozyona maruz kalan toprakların yaklaşık dağılımı (%)

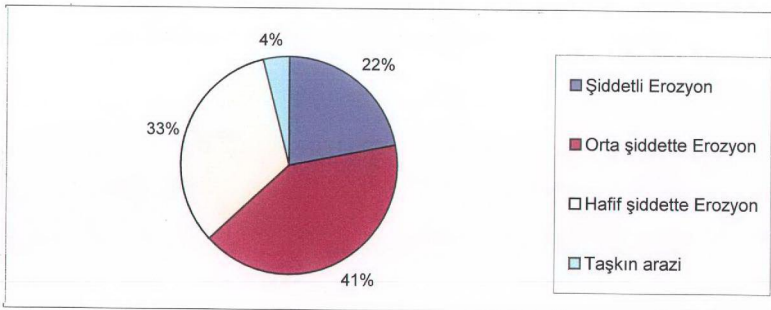
Şiddetli erozyona maruz kalan topraklar; %22

Orta şiddette erozyona maruz kalan topraklar; % 41

Hafif şiddette erozyona maruz kalan topraklar; % 33

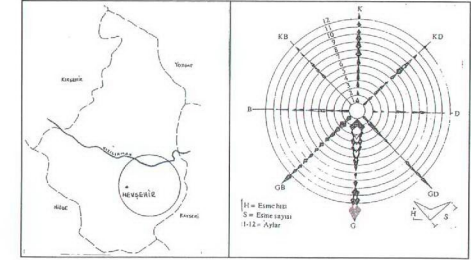
Taşkın arazi; % 4 ,

olarak tespit edilmiştir (Bk. Harita 5.6 Erozyon Analizi Haritası), (Şekil 5.12).

Şekil 5.12 Araştırma alanı erozyon analizi grafiği

KAPADOKYA BÖLGESİ EROZYON ANALİZİ HARİTASI Ö: 1/200.000

LEJAND

- ÇALIŞMA ALANI
- HAFİF ŞİDDETTE EROZYON
- ORTA ŞİDDETTE EROZYON
- ŞİDDETLİ EROZYON
- TAŞKIN ARAZI
- YERLEŞME ALANI

Y.T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI

KAPADOKYA BÖLGESİ

DERSİN ADI	Y. LİSANS TEZİ		
YÜRÜTÜCÜ	PROF.DR. SEMRA ATABAY		
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI	BASRI MUTLU	ÖĞRENCİ NO	538001
PAFTA ADI	EROZYON ANALİZİ HARİTASI		
ÖLÇEK	1/200000	PAFTA NO	

Kaynak: Nevşehir İli Arazi Varlığı, 1998

Şekil 5.12 incelendiğinde araştırma alanının % 63'ü Şiddetli ve Orta Şiddette erozyona, % 33'ü ise hafif şiddette erozyona maruz kalmaktadır. Kızılırmak nehrinin taşması sonucu alanının %4'ü taşkınlardan etkilenmektedir.

Erozyon çalışma alanında tümüyle etkili olmakta ve çevre sorunlarına neden olmaktadır.

5.7 Bölgeye İlişkin Planlar

5.7.1 Çevre Düzeni Planı

Kapadokya bölgesi 23.02. 1973 gün ve 7/5811 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Turizm sektörü açısından öncelikli yörelere arasına alınmış ve fiziksel planlarının hazırlanması öngörülmüştür.

Tarihi ve doğal özellikleri nedeniyle Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 10.07.1976 günlü ve A-69 sayılı kararıyla bölge hakkında geniş çaplı koruma ilkeleri ve fiziksel planlama çalışmalarına baz oluşturacak ana ilkeler oluşturulmuş ve bu ilkeler doğrultusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı adına T.C. Turizm Bankası A.Ş. tarafından 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 1981 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Koç, 1992).

Çevre Düzeni Planı ile mevcut yerleşmelerin bünyesinde geliştirilebilecek sınırlı sayıda turistik yatak kapasitesi yanında çekici kaynaklara yakınlık, ulaşılabilirlik, teknik altyapı durumu, doğal görünümün bozulmaması ve gelişmenin kontrol edilebilirliği kriterleri göz önünde tutularak Mustafapaşa ve Uçhisar'da turizm yerleşme alanı kararı getirilmiştir.

Mustafapaşa Turizm Yerleşme Alanı ve Uçhisar Turizm yerleşme Alanı, Kültür ve Turizm Bakanlığı adına T.C. Turizm Bankası A.Ş. tarafından 1/1.000 ölçekte planlanmış ve daha sonra planlama alanı Turizm Merkezi olarak ilan edilmiştir (Harita 5.7).

5.7.2 Göreme Tarihi Ulusal Park Gelişim Planı

Göreme Tarihi Ulusal Parkı 1986 yılında, 9.572 hektarlık bir alanda ilan edilmiştir. Park bilimsel, doğal ve kültürel kaynak değerleri yönünden olduğu kadar estetik yönden de öneme sahiptir ve UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası Listesine alınmıştır.

Tarihi ve Arkeolojik yönden miladi tarihin ilk yıllarından günümüze kadar sürekli yerleşim alanı olan ulusal park; Hasan Dağı volkanik bölgesinin içindedir ve en önemli özelliğini peri

bacaları oluşturmaktadır. Peribacaları içerisinde çok sayıda oda, manastır, yemekhane, depo, güvercinlik, şarap yapma bölmeleri ve kiliseler inşa edilmiştir.

Göreme'nin manzara yapısının görsel değeri, parkın asıl zenginliğini meydana getirir. Göremedeki harabelerin fiziksel yönden en önemli özelliği, Bizans kilise ve resim sanatını yansıtmasıdır. Mevcut yapıların çoğu 10. Yy. başlarından 13. yy. sonlarına kadar geçen devrede yapılmışlardır (Yücel, 1999).

Göreme Ulusal parkında, doğal değerler yanında yerli halkın park kaynaklarına destek ve parkın önemli bir unsuru olması ilkesi benimsenmiş ve tüm sahanın devlet mülkiyetinden olmasından vazgeçilerek, park bütünlüğü ve denetimi içinde, şimdiki sahiplerinin mülkiyetinin devamı uygun görülmüştür. Ancak, korunması gereken doğal ve tarihsel değerlerin bulunduğu alanlar ile, kamu gereksinimleri için gerekli tesislerin kurulacağı ve korunacağı alanların devlet mülkiyetinde olacağı belirlenmiştir (Göreme Tarihi Ulusal Park Uzun Devreli Gelişim Planı, 1992).

Koruma eylemi kiliseleri, duvar resimlerini, park içindeki Selçuklu ve sonraki dönemlerden kalan tarihsel yapıları ve köyleri kapsamaktadır.

Köylerle ilgili Koruma ilkeleri şunlardır. 1. zonda yer alan Göreme ve Çavuşini köyleri parkın görünümünde önemli bir unsur olup, yörenin kültürel geçmişi ile ilginç bir bağıntı kurmaktadır. Bu açıdan köy sakinleri geleneksel evlerinde yaşamaya, tarlalarını sürmeye ve dükkanlarında çalışmaya devam edeceklerdir. Park ve trustik etkinlikler bu günlük yaşayışla kaynaşacak şekilde planlanmalıdır. Köylerin normal genişleme ve düzenlenmesi, ana kültürel birikim ve var olan görünümle uyum sağlayacak şekilde planlanmalıdır.

Park içinde, ilgi çekici unsurlardan biri olan yapılar ve köylerin çevresi çekiciliğini bozacak modernleştirme yönelimlerinden kesinlikle korunmalıdır.

Gelişimdeki esas ölçek, köylerdeki karakteristik değerleri korumak ve bu yerleşme merkezlerinin, park amaçlarına uygun olarak gelişmesine rehberlik etmek olmalıdır.

Eski sosyal ve mimari geleneklerin devamı, kesin ve düzenleyici önlemlerle sağlanacaktır.

Park sınırları içinde belirlenen değerlerin kurulması ve korunması, alanın zon yönetimiyle gerçekleştirilmiştir.

İdari yönden park sahası iki zona ayrılmıştır. Birinci zon; parkın ana kaynak değerlerinden olan ve parka üstünlük kazandıran jeomorfolojik elemanları ve kültürel değerleri içerir. Bu zon mutlak koruma zonudur. Göreme ve Çavuşini köyleri bu zon içerisindedir (Yücel, 1999).

İkinci zon; birinci zonun tümüyle çevreler ve tampon özelliği taşır. İkinci zon içerisinde tarımsal etkinlik aynen devam edecek ve diğer bütün arazi kullanma faaliyetleri yürürlükteki yasalara göre düzenlenecektir. Bu düzenleme ve sınırlamalarla, görsel bozukluk yaratan ticari

ve yol kenarı reklamlarının kaldırılması, elektrik ve telefon hatlarının uygun güzergahlara taşınması sağlanacak, park estetik değerleri ve turizme dönük park amaçları ile çelişki yaratan ticari, endüstriyel ve benzeri etkinliklerin denetimi ve gerekli ölçüde yasaklanması gereklidir (Göreme Tarihi Ulusal Park Uzun Devreli Gelişim Planı, 1992).

Gelişim analizi ise şöyledir:

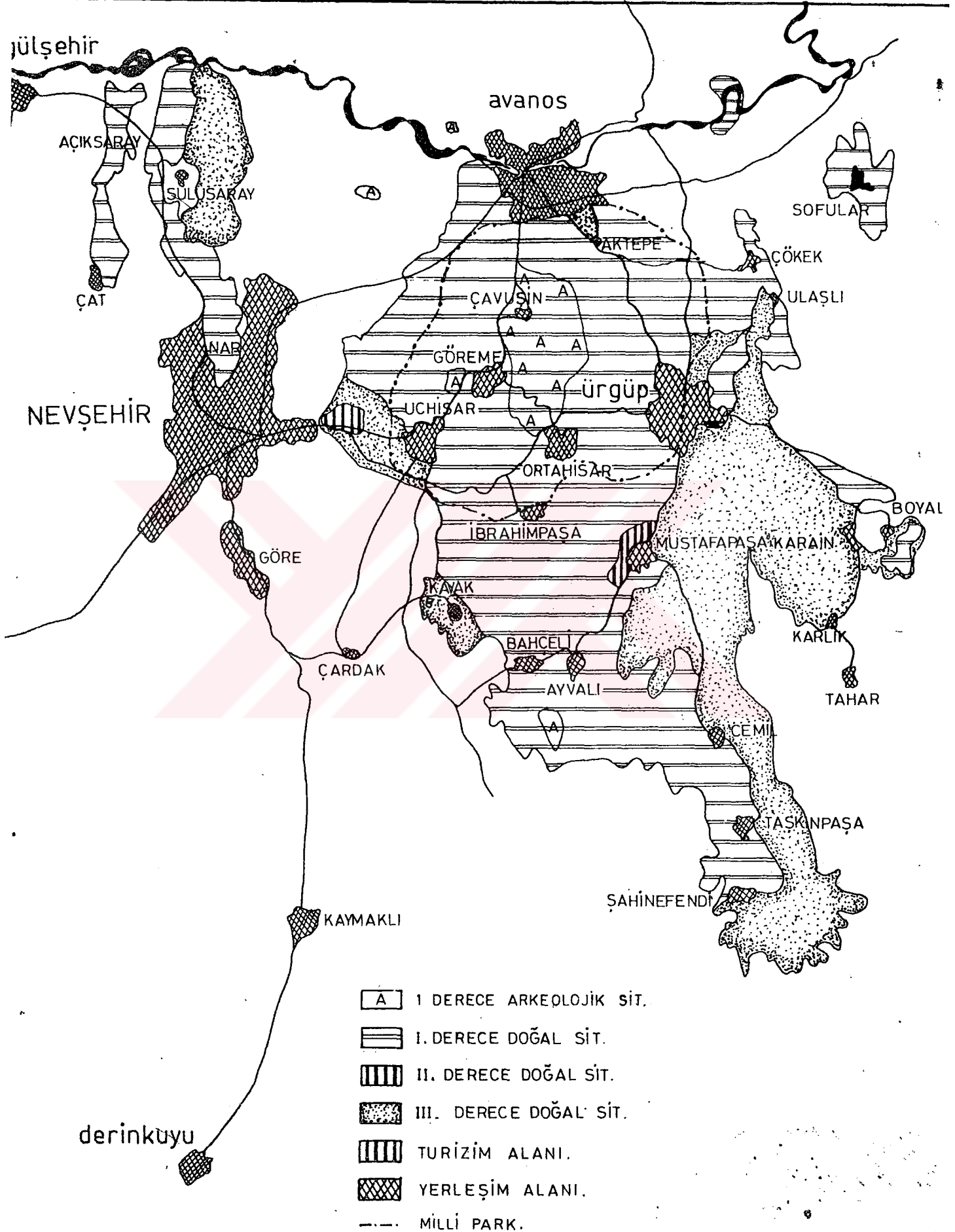
Ziyaretçi merkezi: Ziyaretçilerin göreme vadisine girmeden önce ilk temas edecekleri nokta ziyaretçi merkezi yapıları olacaktır. Bu nedenle bu merkez Göreme'ye giden yolların kesiştiği noktada yer almalıdır. Yapıların mimari tarzı, fonksiyon ve çevreye uygunluk bakımından etüd edilmelidir. Bu yapılar; Danışma, audio-visual oryantasyon mekanları, tanıtıcı sergileme yerleri, wc grupları, kütüphane, konferans salonu, gerekli yönetim büroları, ilk yardım odası ve depolardan oluşacaktır.

Kamp alanı: Kamp alanının, ziyaretçi merkezinin yakınında Avanos'a giden yol üzerinde olması planca öngörülmektedir.

Otel zonu: Birinci zondaki geceleme tesisleri, yer ve sayı bakımından sınırlı olacaktır. Göremenin doğusunda yer alan ve kamulaştırılması gereken alan otel zonu olarak ayrılmıştır. Yapının ve servis elemanlarının çevreye uygunluğu, yöresel malzemeyle yapılması, estetik ve ekonomik açıdan esas olarak ele alınmalıdır. Ayrıca motel ve kamping zonu önerisi vardır (Göreme Tarihi Ulusal Park Uzun Devreli Gelişim Planı, 1992).

Yardımcı Tesisler: Göreme'de bakım ve onarım tesisleri, parkta görevli personel için konutlar yapılabilmesi için batı yönünde bir bölge belirlenmiştir (Göreme Tarihi Ulusal Park Uzun Devreli Gelişim Planı, 1992).

Harita 5.7 Çevre düzeni planı

6. BULGULAR

6.1 Kapadokya Bölgesine Ait Bulgular

6.1.1 Doğal Yapı ile ilgili Bulgular

Araştırma alanı Topoğrafik Yapı özellikleriyle Kapadokya bölgesinin ‘Birincil Derecede Volkanik Yükselti Bölgesi’ ile ‘Antik Plato Bölgesi’ sınırları içerisinde kalmaktadır. Araştırma alanının en düşük kotlu yeri 940 m. ile Kızılırmak vadisi, en yüksek kotlu yeri ise 1650 m. ile Aşıklıdağ tepesi olup, kot farkı 710 m.’dir.

Araştırma alanının yaklaşık % 40’ı düz ve düze yakın alanlardan meydana gelmesine karşın Kızılırmak nehri ile derelerin açtığı vadilerle sık şekilde parçalanmıştır. Düz ve düze yakın alanlar tarım amaçlı kullanılmaktadır. Az eğimli alanlarda ise bağ-bahçe tarımı yapılmaktadır.

Alanın yaklaşık % 65’i gölgeli bakılardan meydana gelmiştir. Yerleşim alanları ile mera alanları genellikle gölgeli bakılarda, tarım alanları ise genellikle güneşli bakılardadır.

Kapadokya bölgesindeki jeolojik oluşumlar yoğun olarak akarsuların derin oluklar sonucu oluşturduğu vadilerde görülmektedir. Peribacası oluşumları özellikle Uçhisar, Çavuşin, Göreme, Zelve ve Ürgüp çevresinde yoğunlaşırken, Kırgıbayır oluşumu ise Çat, Mazıköy, Kerlah, Sofular, Ağcaşar, Ulaşlı, Çökek Başköy, Boyalı, Taşkınpaşa, Şahinefendi ve peribacalarının yoğunlaştığı alanlarda görülmektedir.

Jeolojik oluşumlar yoğun olarak Ulusal park ve I. Derece Doğal Sit alanları sınırları içinde kalmaktadır. Ancak bu alanlar dışında da jeolojik oluşumlara rastlanmaktadır. Söz konusu jeolojik oluşumlar (Peribacaları ve kırgıbayırlar) yerleşim yerleri ile üzerinde tarımsal faaliyetlerin sürdüğü tarla, bağ ve bahçe gibi alanlarla iç içe girmiştir.

Jeolojik oluşumlar su ve rüzgar erozyonun tüm etkilerine maruz kalmaktadır ve oluşumlar bir yandan erirken diğer yandan farklı alanlarda yeni jeolojik oluşumlar ortaya çıkmaktadır.

Araştırma alanının yaklaşık % 40’ı I., II., III. ve IV. sınıf tarım arazilerinden meydana gelmiştir. I., II., III. ve IV. sınıf tarım arazileri yoğun olarak akarsu boylarında ve çevresinde bulunmakta ve üzerinde tarla tarımı ve bağ-bahçe tarımı yapılmaktadır. Söz konusu arazilerin yaklaşık % 10’unu şiddetli ve orta şiddette erozyondan etkilenmektedir.

VI. ve VII. sınıf araziler üzerinde mera ve orman alanları yanında kuru tarım, bağ-bahçe tarımı yapılmaktadır. Söz konusu arazilerin % 90'ı şiddetli ve orta şiddette erozyondan etkilenmektedir.

VIII. sınıf araziler ise kayalık alan olup bitki örtüsünden yoksundur ve arazilerin tümü şiddetli erozyondan etkilenmektedir.

Araştırma alanında tarım alanları verimsiz VI. ve VII. sınıf arazilere doğru kayarak özellikle mera alanlarını tahrip ederek doğal bitki türleri ile bu bitkilerden yararlanarak yaşayan birçok canlı türü hızla yok olma noktasına gelmesine ve bölgenin ekolojik dengesinin bozulmasına neden olmaktadır.

Ülkemizin en uzun ırmağı olan Kızılırmak ırmağı, araştırma alanını doğu-batı doğrultusunda ikiye bölmektedir. Kızılıрмаğa akan Üçlarağa, Karaağaç, Çeçen çayı, Damsa çayı, Kızılöz ve Göylüközü dereleri bölgedeki belli başlı derelerdir.

Kızılırmak ve Kızılıрмаğa akan dereler bölge iklimi yanında diğer canlılar için önemli yaşam kaynağıdır. Yağışla beraber Kızılıрмаğa akan kuru dereler hem yüzeysel drenajı sağlamakta hem de toprak nemini olumlu yönde etkilemektedir.

Damsa barajı sulama amaçlı yapılmasına karşın tarım topraklarını sulamaktan uzaktır.

Kızılırmak nehri ile Damsa barajını korumak amaçlı koruma zonları oluşturulmamıştır.

Yarı Kurak iklim bölgesinde yer alan araştırma alanında karasal iklim bölgenin bitki örtüsünün bozkır olması üzerinde etkili olmuştur. İklim özellikleri, Kızılırmak vadisinden uzaklaştıkça sertleşmekte, bölgede etkili olan Kuzeydoğu ve kuzeybatı rüzgarları erozyonun şiddetini artırmaktadır.

Araştırma alanının bitki örtüsü bozkır (step) dır. Geniş alanlarda yayılış gösteren meraların doğal vejetasyonu yanlış arazi kullanımı sonucu meraların tarım alanlarına dönüştürülmesiyle ve akarsu vadilerinin bağ-bahçe tarımına açılmasıyla önemli bir ölçüde tahrip olmuş bu nedenle mera arazileri ve vadiler su ve rüzgar erozyonunun etkilerine açık hale gelmiştir.

Bölgede yayılış gösteren birçok endemik tür yanlış arazi kullanımı, erozyon vb. gibi nedenlerle yok olma noktasına gelmiştir.

Doğal orman alanları yüzyıllar süren olumsuz insan etkileri sonucu yok edilmiştir. Ağaçlandırma yoluyla Ziyaret tepesinde tesis edilen Meşe-sedir orman ağaçlandırma sahasında istenen başarı sağlanamamıştır.

Ürgüp dolaylarında bulunan Karaçam ormanı ise tarihi bir geçmişe sahip olmasına karşın insan müdahaleleri sonucu varlığını zor sürdürür bir noktaya gelmiştir.

Özellikle yanlış arazi kullanımı sonucu doğal bitki örtüsünün tahrip olmasıyla erozyon daha da şiddetlenmekte ve bütün alanda etkili olmaktadır (Bk. Harita 6.1 Eşik Analizi Haritası).

6.1.2 Kültürel Yapı İle ilgili bulgular

Kapadokya bölgesi geçmişten günümüze birçok uygarlığı barındıran yerleşim alanı olmuştur. Her uygarlık bölgeyi farklı düzeyde etkilemiş ve günümüze kadar ulaşan zengin bir miras bırakmışlardır.

Araştırma alanının nüfusu 147.636 olup, nüfus çoğunluğu Nevşehir ilçe merkezi, Avanos ve Ürgüp ilçelerinde yoğunlaşmaktadır. Nüfusun % 64'ü kentsel mekanlarda toplanmıştır. İstihdamın yaratılamamasından dolayı iç ve dış göç olgusu sürekli yaşanmaktadır.

Bölge sanayi ve hizmetler sektöründe Türkiye ortalamasının gerisinde kalmaktadır. Bu sektörlerin yoğunlaştığı Nevşehir merkez ilçesi, Ürgüp ve Avanos yerleşmesi araştırma alanının sınırları içinde kalmaktadır.

Kapadokya bölgesi tarım sektöründe Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bölgede Niğde, Aksaray ve Nevşehir tarım sektöründe öne çıkmakta ve yüksek tarım potansiyeli göze çarpmaktadır.

Araştırma alanında mevcut arazi kullanış biçimine bakıldığında tarımsal faaliyetler (kuru tarım, bağ ve bahçe tarımı) öne çıkmaktadır. Kızılırmak nehri faydalanılmaya imkan vermeyecek ölçüde düşük kotta akması ve bölgenin bitki örtüsünden yoksun arazi yapısı nedeniyle çok su kaybetmesi ve yüzey suları ile düzenli olarak beslenen kollarının olmaması sulı tarımın gelişmesini önlemiştir.

Mera alanları (doğal bozkır alanlar) geçmişte daha geniş yer kaplamasına karşın günümüzde çayır ve mera alanları ya tarım, bağ-bahçe alanlarına dönüştürülmüş veya tarla, bağ ve bahçelerle kuşatılmış hale gelmiştir. Meralar geniş yer tutmasına karşılık hayvancılık gelişmemiştir.

Ayrıca tarım alanlarının VI., VII. sınıf arazilere kaymış/kaymakta olması nedeniyle başta erozyon olmak üzere çeşitli çevre sorunları ortaya çıkmıştır.

Araştırma alanında orman varlığı Nevşehir ilinin genelinden daha büyük bir paya sahiptir. Fundalık alan ise ancak % 1'lik bir orana sahiptir.

Yerleşimler ekseriye gölgeli bakılardadır. Avanos ilçesi güneşli bakıda yer almasına karşın kısmen alüvyonal zemin üzerinde gelişmiştir.

Turizm bölgenin temel ekonomik faaliyetini belirlemiştir ve bölgenin dış dünyaya açılmasını sağlamıştır. Ancak turizm odağı olmasına karşın Kapadokya bölgesi ile Nevşehir ili turizmden beklenen talebi alamamıştır.

Kapadokya bölgesinin ulaşımı karayolu ağırlıklı olmasına karşın yetersizdir ve bölgenin jeolojik yapısı dikkate alınarak alternatif ulaşım türlerine yer verilmemiştir. Bölgede turistik aktivitenin arttığı dönemlerde karayolu ulaşımı egzoz zararlarının artmasına neden olmaktadır. Jeolojik oluşumların arasından geçen karayolu hava, görsel ve gürültü kirliliğine neden olmaktadır.

Araştırma alanında elektrik enerji hatları jeolojik oluşumların üzerinde geçmekte ve görsel kirliliğe neden olmaktadır.

Araştırma alanında; bölgenin çekim merkezi olan jeolojik oluşumların olduğu vadiler de doğal-kültürel ve tarihsel öğeler geniş yer kaplamaktadır. Kapadokya'nın özgün konut mimarisi örneklerine Ürgüp, Ortahisar, Uçhisar, Göreme, Çavuşin ve Avanos'ta rastlanmaktadır. Güvercinlikler kaya içine oyulmuş ve dış yüzeyleri çeşitli figürlerle boyanmıştır. Mazıköy ve Özkonak yer altı şehirleri ve çok sayıda kilise bulunmaktadır.

Kırdan kente doğru yaşanan göç, nüfus artışı gibi nedenler başta olmak üzere bölgede yanlış arazi kullanımı, erozyon, yetersiz alt yapı vb. ciddi çevre sorunlarına neden olmaktadır. Özellikle Kızılırmak nehri çıkış noktasından başlayarak geçtiği güzergahlarda ve Kapadokya bölgesi içinde arıtma tesisleri olmamasından dolayı sürekli kirlenmektedir.

Bölgenin doğal ve kültürel kimliğinin korumak amacı ile parçalı planlama anlayışı doğrultusunda Araştırma alanının sınırları içinde Çevre düzeni planı hazırlanarak Sit alanları (Kentsel sit alanı, I. Derece Doğal sit alanı, Arkeolojik sit alanı, tarihi sit alanı), Turizm alanı

ve Göreme Tarihi Ulusal parkı ilan edilmiştir. Sit alanlarını sınırları ile Ulusal park sınırları çakışmaktadır.

Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanunda taşınmaz kültür varlıkları arasında sayılan “Su Sarnıçları” ile ilgili hiçbir koruma önlemi alınmamıştır (Bk. Harita 6.1 Eşik Analizi Haritası).

Kent dokularını korumada da ciddi problemler yaşanmaktadır. Bölgede Koruma İmar Planı bir-iki yerleşme dışında yapılmamıştır.

6.2 Göreme Tarihi Ulusal Parkına Ait Bulgular

Göreme Tarihi Ulusal Parkı 1986 yılında, 9.572 hektarlık bir alanda ilan edilmiştir. Park bilimsel, doğal ve kültürel kaynak değerleri yönünden olduğu kadar estetik yönden de öneme sahiptir ve UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası Listesine alınmıştır.

Göreme Tarihi Ulusal Parkı Gelişme planı; bölgenin tarihi, jeolojik ve yapısal değerlerini özellikle turizm açısından ortaya koymuş ve bölgenin sahip olduğu değerler ile gelecekte turizm aktivitesindeki yeri belirlenmiş olmasına rağmen bölge ile ilgili kararlar çok genelde kalmış ve yerli halkın zaman içerisinde sosyal, kültürel ve ekonomik gelişiminin bölgede nasıl bir değişikliklere yol açabileceği kestirilememiş dolayısıyla bu değişimi denetleyip, düzenleyebilecek kurumlar oluşturulamamıştır (Koç,1992).

Tarihi doğal vadilerde oluşan mekanlarda reklam tabelaları, enerji nakil hatları, tefon direkleri vs. yanında manzara seyir alanı gibi turizmin yoğun olarak yaşandığı mevkilerde plansız satış alanları görsel kirliliğe neden olmaktadır.

Çavuşin köyü kaya düşme tehlikesi karşısında afet bölgesi ilan edilerek boşaltılmış ve yapısal doku ile bağdaşmayan mekansal görüntü ortaya çıkmıştır. Eski sosyal ve mimari geleneklerin devamının sağlanması Ulusal Park Gelişme Planında yer almasına karşın Mutlak Koruma zonunda yer alan Çavuşini köyünde eski köy yıkık, harabe görünümünü almıştır (Bk. Şekil 6.1 ve 6.2).

Ulusal Park Gelişim planında Mutlak koruma zonu içinde yer alan Göreme'nin Ziyaretçi merkezi seçilmesi yanında turistik tesislerin de mutlak koruma zonu içerisinde tesis edilmesi

mutlak koruma zonunun işlevini ortadan kaldıracak bir yaklaşımdır.

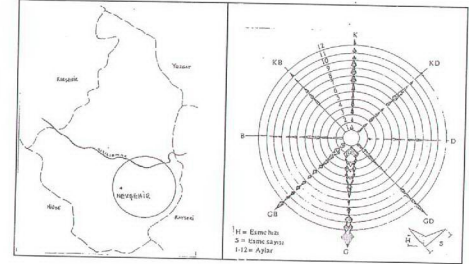
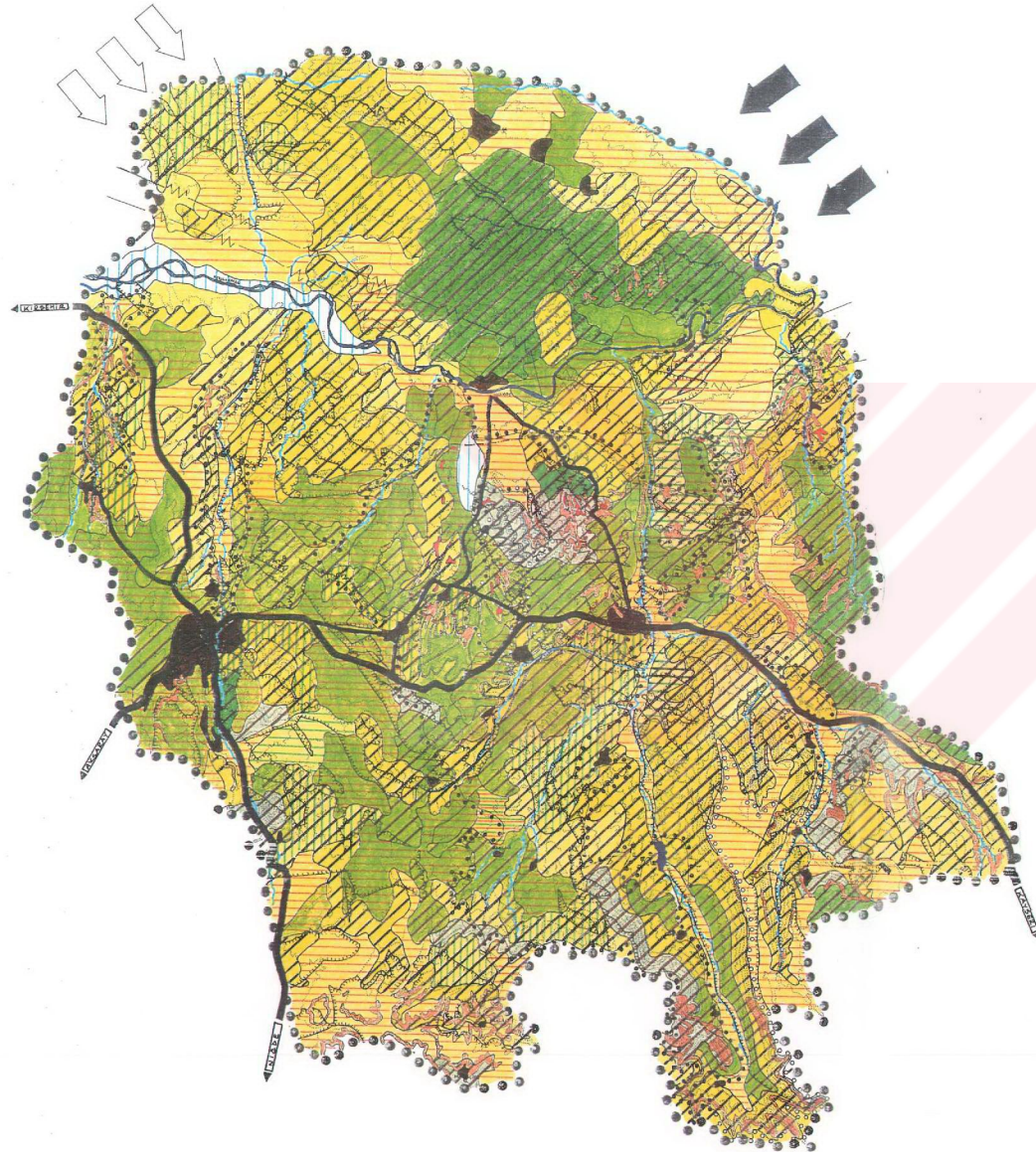
Aynı planda “park içinde, ilgi çekici unsurlardan biri olan yapılar ile köylerin çevresinin çekiciliğini bozacak modernleştirme yönelimlerinden kesinlikle korunması ilkesi yer alırken köyler bu karakteristik değerlerini hızla yitirme sürecine girmiş, tarihi-doğal mekanlar terkedilmiştir.

Park sahasının aynı zamanda I. Derece Doğal Sit içerisinde yer almasından ve taşıdığı özelliğinden dolayı tabiat ve kültür varlıklarımız arasına girmesi ile Çevre Kanunu, Ulusal Parklar Kanunu, Kültür ve Tabiatı Koruma kanunu gibi kanunların aynı konulara ilişkin tanımlamaları yetki karmaşasına yol açmaktadır.

Yöredeki kaya kiliselerinin tahribini engellemek amacıyla UNESCO tarafından Göreme’deki bazı kiliselerin fresklerini onarmak üzere ortak bir program uygulanmaya başlanmıştır.

KAPADOKYA BÖLGESİ EŞİK ANALİZİ HARİTASI Ö: 1/200.000

LEJAND

SINIRLAR I. DERECEDE DOĞAL SİT II. DERECEDE DOĞAL SİT III. DERECEDE DOĞAL SİT ULUSAL PARK SINIRI BAKİ GÖNEŞLİ BAKILAR GÖLGE BAKILAR YÜZEYSEL SULAR KIZILIRMAK DERE DAMSA BARAJI SU SARNICI PINAR ULAŞIM ŞEHİRLERARASI KARAYOLU II. KADEME KARAYOLU TOPRAK I., II., III., IV. SINIF TOPRAKLAR ORTA Ş. VE ŞİDDETLİ EROZYON	ARAZİ KULLANIŞ ŞEKLİ TARIM TARIM + BAĞ + BAHÇE TARIM + MERA MERA BAĞ + BAHÇE MERA + BAĞ + BAHÇE ORMAN FUNDALIK ZEYTLİLİK TAŞKIN ARAZİ KAYALIK ARAZİ YERLEŞMELER JEOLOJİK OLUŞUMLAR PERİ BACASI KIRGIBAYIR ENERJİ NAKİL HATTI 186 KW'LIK E. HATTI 354 KW'LIK E. HATTI İKLİM HAKİM RÜZGAR YÖNÜ II. DERECE HAKİM RÜZGAR Y.

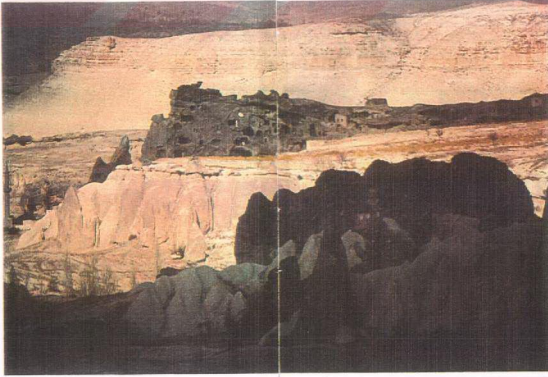
Y.T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI

KAPADOKYA BÖLGESİ

DERSİN ADI	Y. LİSANS TEZİ		
YÜRÜTÜCÜ	PROF.DR. SEMRA ATABAY		
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI	BASRI MUTLU	ÖĞRENCİ NO	538001
PAFTA ADI	EŞİK ANALİZİ HARİTASI		
ÖLÇEK	1/200000	PAFTA NO	6.1

Şekil 6.1 Çavuşin ve çevresinin havadan görüntüsü (Sky-life, 2001)

Şekil 6.2 Harabe olarak terkedilmiş eski çavuşin (Sağdıç, 1999)

7. ARAŞTIRMA ALANIN PLANLANMASI

7.1 Araştırma Alanının Ekolojik Master Planı

Araştırma alanında; Eşik Analizi Haritasında doğal ve kültürel eşikler Peyzaj Planlama kriterleri ve Uluslararası Sözleşmeler, Anayasa ve diğer ilgili yasalar ışığında değerlendirilerek Ekolojik Master Plan oluşturularak, “Mutlak Korunacak Alanlar”, “Mutlak Korunacak ve Kullanılacak Alanlar” ve “Biyolojik Onarım Görececek Alanlar” olarak belirlenmiştir.

23.05.1982 tarih 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmi gazetede yayınlanan “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” nin;

5. maddesinde “Bu sözleşmeye taraf olan her devlet topraklarındaki kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri amacıyla etkili ve faal olan önlemlerin alınmasını sağlamak için,

Doğal ve Kültürel mirasın korunmasını kapsamlı planlama programlarına dahil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimsemek, kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri için, bir veya daha fazla hizmet kurumunu, işlevlerini ifaya yeterli olacak görevli ve araçlarla kurmak, devletin kültürel ve doğal mirasını tehdit eden tehlikelere karşı harekete geçmesine olanak sağlayacak müdahale yöntemlerini mükemmelleştirmek, bu mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri, yenileştirilmesi için gerekli olan uygun yasal, bilimsel, teknik, idari ve mali önlemleri alması gerekmektedir. (Türk Çevre Mevzuatı,1997).

Anayasa’nın 63. maddesinde Devlet, tarih, kültür tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.

Araştırma alanında doğal ve kültürel mirasın korunması için 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planı yapılmış ve bölgede sit alanları ilan edilmiş olmasına karşın plan hayata geçirilememiş, doğal ve kültürel mirası tehdit eden tehlikelere karşı yeterince önlem alınamadığı gibi bölgenin korunması, muhafazası ve teşhiri için kurulan hizmet kurumları arasında yetki karmaşası yasal, bilimsel, teknik, idari ve mali önlemlerin alınmasında engellemektedir.

“Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” ve Anayasanın ilgili maddesi gereği; Doğal ve Kültürel mirası içine alan Sit alanlarının “Mutlak Korunacak Alanlar” ,

21.07.1983 tarihinde kabul edilen ve 23.07.1983 tarih ve 18113 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”nun

6. maddesinde; Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

- a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19. yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,
- b) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller, kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve istihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler; köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar, tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallar, namazgahlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, şimşekhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliye, eski anıt ve duvar kalıntıları, freskler ve kabartmalar, mozaikler ve benzeri taşınmazlar; taşınmaz kültür varlığı örneklerindendir.

Tarihi mağaralar, kaya sığınaklar; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir (Türk Çevre Mevzuatı,1997).

09.08.1983 tarihinde kabul edilen ve 11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Milli Parklar Kanunu” nun

5. maddesinde; Ulusal, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanı sınırları içinde kalan yerlerdeki gerçek ve tüzel kişilere ait taşınmaz mallar ile her türlü tesislerin, hazırlanacak planların gerçekleştirilmesi için gerekli görüldüğünde, 6930 sayılı İstimlak kanunu hükümlerine göre Orman Bakanlığınca kamulaştırılacağı,

12. maddesinde; Kamu kurum ve kuruluşlarına ve gerçek ve tüzel kişilere verilecek izinler hariç ulusal parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları ve tabiatı koruma alanlarındaki planların gerektirdiği her türlü hizmet ve faaliyetler ile koruma, yönetim, işletme, tanıtım, sportif, eğlenme ve dinlenme hizmetleri için gerekli her türlü alt yapı, üst yapı ve diğer tesisler, Orman Bakanlığınca yapılır veya yaptırılır, yönetilir veya işletilir.

14. maddesinde; Kanun kapsamına giren yerlerde; aşağıdaki faaliyetlerde bulunmak yasaktır:

- a) Bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz.

b) Onaylanmış planlarda belirtilen yapı ve tesisler ve Genelkurmay Başkanlığınca ihtiyaç duyulacak savunma sistemi için gerekli tesis dışında her ne surette olursa olsun hiçbir yapı ve tesis kurulamaz ve işletilemez veya bu alanlarda var olan yerleşim sahaları dışında iskan yapılmaz. (Türk Çevre Mevzuatı,1997)

Göreme Tarihi Ulusal parkında milli parklar kanunun 5. maddesinde yer alan tüm alanın devlet mülkiyetinde olması uygulanmamıştır. 12. maddenin aksine park yönetim sahasında orman bakanlığı dışında birkaç kurum söz sahibidir. Ayrıca 14. maddenin aksine alanın özelliğini kaybedecek yapılaşmalar söz konusudur. Park alanı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 6. maddesinde yer alan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarından olan "Kaya kiliseleri, Tarihi mağaralar, Su sarnıcı vs." ve Jeomorfolojik oluşumlar (Peribacaları, Kırğıbayırlar) Göreme Ulusal Parkının zenginliğini oluşturmaktadır ve "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, Milli Parklar Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Anayasanın ilgili maddesi gereği,

Ayrıca Göreme Ulusal parkında yapılan çalışmalar sonucunda tür ve tür altı düzeyinde 674 takson tespit edilmiş, bu türlerin 200'ü İran-Turan, 35'i Akdeniz ve 24 tanesi Avrupa-Sibirya Fitocoğrafi bölgesine aittir. Toplam türün 116'sı ise Türkiye'ye özgü (endemiktir), (Vural vd.,1996). Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi gereğince; "Mutlak Korunacak Alan",

18.01.1956 yılında kabul edilen ve 20.02.1984 tarih ve 18318 sayılı Resmi Gazete yayınlanan Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi'nin;

1. maddesinde "Yabani flora ve faunayı ve bunların yaşama ortamlarını muhafaza edilmesi, nesli tehlikeye düşmüş ve düşebilecek türlere, özellikle göçmen olanlarına özel önem verilmesi",

2. maddesinde "Yerel olarak risk altında bulunan alt türler, varyeteler veya formların isteklerini dikkate alırken, yabani flora ve faunanın, özellikle ekolojik, bilimsel ve kültürel gereksinimlerini de karşılayacak düzeyde, populasyonların devamı veya bu düzeye ulaştırılmaları için gerekli önlemlerin alınması, planlama ve kalkınma politikalarını saptarken ve kirlenme ile mücadele önlemleri alırken, yabani flora ve faunanın muhafazasına özen gösterilmesi,

4. maddesinde "Yabani flora ve türlerinin yaşama ortamlarının, özellikle yok olma tehlikesi altında bulunan doğal yaşama ortamlarının muhafazasını güvence altına almak üzere, uygun ve gerekli yasal ve idari önlemlerin alınması,

Planlama ve kalkınma politikaları saptanırken, önceki paragraf uyarınca korunan sahaların muhafaza gereksinimlerine, bu gibi yerlerin her türlü tahribattan uzak veya tahribatin mümkün olan en alt düzeyde tutulmasına özen gösterilmesi (Türk Çevre Mevzuatı, 1997).

21.10.1996 tarihinde kabul edilen ve 27.12.1996 tarih ve 22860 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin;

6. maddesinde; Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı için, uygun olan tedbirleri yansıtacak ulusal stratejiler, planlar ve programların geliştirilmesi, veya mevcut strateji, plan veya programların bu amaca uyarlanması,

10. maddesinde; Biyolojik Çeşitlilik Unsurlarının Sürdürülebilir Kullanım için mümkün olduğu ölçüde ve uygun biçimde; ulusal karar alma süreci ile bütünleştirecek, Biyolojik çeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerin önlenmesi, veya en aza indirgenmesi için biyolojik kaynakların kullanımı ile ilgili tedbirlerin alınması, biyolojik kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı gereksinimiyle bağdaşan geleneksel kültürel uygulamalara uygun biçimde, bu kaynakların alışlagelmiş kullanım biçimlerinin korunması ve teşvik edilmesi (Türk Çevre Mevzuatı,1997).

169. maddesinde Ormanların korunması ve geliştirilmesi ile ilgili tedbirlerin alınması (T.C. 1982 Anayasası),

Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Anayasanın ilgili maddesi gereğince "Orman ve Fundalık" alanlar "Mutlak Korunacak Alanlar",

25.02.1998 tarihinde kabul edilen ve 28.02.1998 tarih ve 23272 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Mera Kanunu" nun

4. maddesinde "Mera, yaylak ve kışlakların kullanma hakkı bir veya birden çok köy veya belediyeye aittir ve Devletin hüküm ve tasarrufu altında, mera, yaylak ve kışlaklar; özel mülkiyete geçirilemez, amacı dışında kullanılamaz, zaman aşımı uygulanamaz, sınırları daraltılamayacağı, Amaç dışı kullanılmak suretiyle vasıfları bozulan mera, yaylak ve kışlakları tekrar eski konuma getirileceği,

14. maddesinde Tahsis amacı değiştirilmedikçe mera, yaylak ve kışlaktan bu kanunda gösterilenden başka hiçbir şekilde yararlanılamayacağı, ancak

c) İmar planın hazırlanması, toprak muhafazası, gen kaynaklarının korunması, milli park veya muhafaza ormanı kurulması, doğal, tarihi ve kültürel varlıkların korunması, sel

kontrolü, akarsular ve kaynakların düzenlenmesi için ihtiyaç duyulan yerler, gerekli izinler alınmak suretiyle tahsis amacı değiştirilebilir (Türk Çevre Mevzuatı,1997).

Meralar “Bozkır” bitki örtüsüyle kaplıdır. Ancak meralar tarım arazilerine dönüştürülmekte, erozyon etkisiyle doğal bitki örtüsü yok olmaktadır. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Mera Kanunun ilgili maddeleri gereğince Mera alanlarının Korunması, mera alanlarında hayvansal faaliyetlerin sürmesi için, mera alanları ve tarımsal aktivitelerin devam etmesi için “Mera+Bağ, Mera+Bahçe” alanları “ Mutlak Korunacak Alanlar”,

07.12.1993 tarihinde kabul edilen ve 06.03.1994 tarih ve 21869 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Karadeniz’in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesinde;

“Nehirlerden, kanallardan, yer altı su yollarını da içeren diğer su yollarından dolayı olarak meydana gelen kirlenmelere karşı gerekli programları ve önlemleri hazırlamayı ve uygulamanın üstlenmesi amaçlanmıştır” (Türk Çevre Mevzuatı,1997).

Anayasanın 56. maddesinde Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesinin önlenmesinin Devletin ve vatandaşların ödevi olduğu,

21.07.1983 tarihinde kabul edilen ve 23.07.1983 tarih ve 18113 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Çevre Kanunu” nun;

3. maddesi; Çevre korunmasına ve çevre kirliliğinin önlenmesinde;

a) Çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi gerçek ve tüzel kişilerle vatandaşların görevi olup, bunlar bu konuda alınacak tedbirlere ve bütün esaslara uymakla yükümlüdürler.

8. maddesinde; Her türlü atık ve artığı, çevreye zarar verecek şekilde, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde alıcı ortama vermek, depolamak, taşımak, uzaklaştırmak ve benzeri faaliyetlerde bulunmak yasaktır.

Kirlenme ihtimalinin bulunduğu durumlarda ilgililer kirlenmeyi önlemekle; kirlenmenin meydana geldiği hallerde kirliten, kirlenmeyi durdurmak, kirlenmenin etkilerini gidermek veya azaltmak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler.

04.09.1988 tarih ve 19919 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliğinin;

17. maddesinde; İçme ve kullanma suyu rezervuarlarının maksimum su seviyesinden itibaren 300 m. genişlikteki şerit, mutlak koruma alanıdır. Söz konusu alanın sınırının su toplama havzası sınırını aşması halinde, mutlak koruma alanı havza sınırında son bulacağı,

18. maddesinde; İçme ve kullanma suyu rezervuarlarının mutlak koruma alanı sınırından itibaren 700 m. genişliğindeki şerit Kısa Mesafeli Koruma alanıdır. Söz konusu alan sınırının, su toplama havzası sınırını aşması halinde, kısa mesafeli koruma alanı havza sınırında son bulacağı,

19. maddesinde; İçme ve kullanma suyu rezervuarlarının kısa mesafeli koruma alanı sınırından itibaren 1 km. genişliğindeki şerit Orta Mesafeli Koruma Alanı olduğu,

20. maddesinde; Uzun Mesafeli Koruma Alanın 1-2 km. genişliğindeki şerit olduğu (Türk Çevre Mevzuatı,1997).

14.03.1991 tarih ve 20814 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinin 5. maddesinde; Bu yönetmelik kapsamına giren katı atıkların bertarafı sırasında belediyeler ve yetkilerini devrettiği kişi ve kuruluşlar işlettikleri katı atık tesislerinin planlamasında ve işletilmesinde; insanların ruh ve beden sağlığına, hayvan sağlığına, doğal bitki örtüsüne, yeşil alanlara ve binalara, toplumun düzenine ve emniyetine, yer altı ve yüzeysel su alanları ile su rezerv sahalarına zarar vermeyecek, hava ve gürültü yönünden çevre kirlenmesini önleyecek uygun tedbirleri almak zorundadırlar (Türk Çevre Mevzuatı, 1997).

Kızılırmak ve Kızılıрмаğa akan derelerin bölge iklimi yanında diğer canlılar için yaşam kaynağıdır. Ancak Kızılırmak sürekli kirlenmektedir. Bazı yerleşmelerde ev ve sanayi kaynaklı atık sular kanalizasyon şebekesiyle toplandıktan sonra doğrudan Kızılırmak'a deşarj edilmektedir. Kayseri'de kirlenerek gelen Kızılırmak'ın suları arıtma tesisleri olmamasından dolayı iyice kirlenmektedir.

Ayrıca bölgede yerleşimlerin çoğunda kanalizasyon sisteminin olmaması, atıkların açığa bırakılarak yer altı sularına karışmasından dolayı çeşitli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Araştırma alanındaki yüzeysel sular Kızılırmak, dereler, pınarlar ve Damsa barajı Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi, Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği, Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, Çevre Kanunu ve Anayasanın ilgili maddesi gereğince Mutlak Korunacak Alanlar",

Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (RAMSAR)

3. madde 1. fıkrasında; Akit tarafların, planlamalarını, listeye dahil ettirdikleri sulak alanların korunmasının geliştirilmesi

4. madde 1. fıkrasında; listeye dahil olsun veya olmasın, sulak alanlarında tabiatı koruma alanları ayırarak sulak alanlarının ve su kuşlarının korunmasını geliştirecek ve yeterli inzibati tedbirlerin alınması,

4. fıkrasında; Sulak alanların yönetimi yoluyla su kuşları populasyonlarının artırılması için çaba gösterilmesi, (Türk Çevre Mevzuatı,1997).

21.04.1988 yılında 295 çeşit kuşu barındıran ve 8-13 ha. alan kaplayan “Sultan Sazlığı” Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiş ve önemli sulak alan olarak RAMSAR sözleşmesi kapsamına alınmıştır.

44. maddesinde Devletin toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirlerin alınması,

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu; ülke çıkarları açısından yapılmasında zorunluluk olduğu ilgili bakanlıkça belirlenmek koşuluyla I., II. ve III. derece Doğal Sit Alanlarında mevcut tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülmesinin yanısıra koruma kurulunda izin almak koşuluyla yeni tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılabileceği,

Anayasanın ilgili maddesi ve Yüksek Kurul kararı ile bölgeye ekonomik girdi sağlayan; I., II., III., IV. sınıf topraklar üzerinde yapılan tarım alanları, Bağ, Bahçe, Zeytinlik alanlar “Mutlak Korunacak Alanlar”, doğal-tarihi doku ile bütünleşmiş yerleşmeler ve yerleşilebilir alanlar “Mutlak Korunacak-Kullanılacak Alanlar”,

Kızılırmak nehrinin neden olduğu Taşkın araziler; taşkınların geliş yerine göre, tarım arazileri çevirme hendekleri veya setlerle korunacak şekilde ve ağaçlandırılarak,,

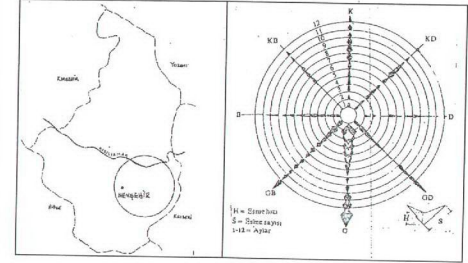
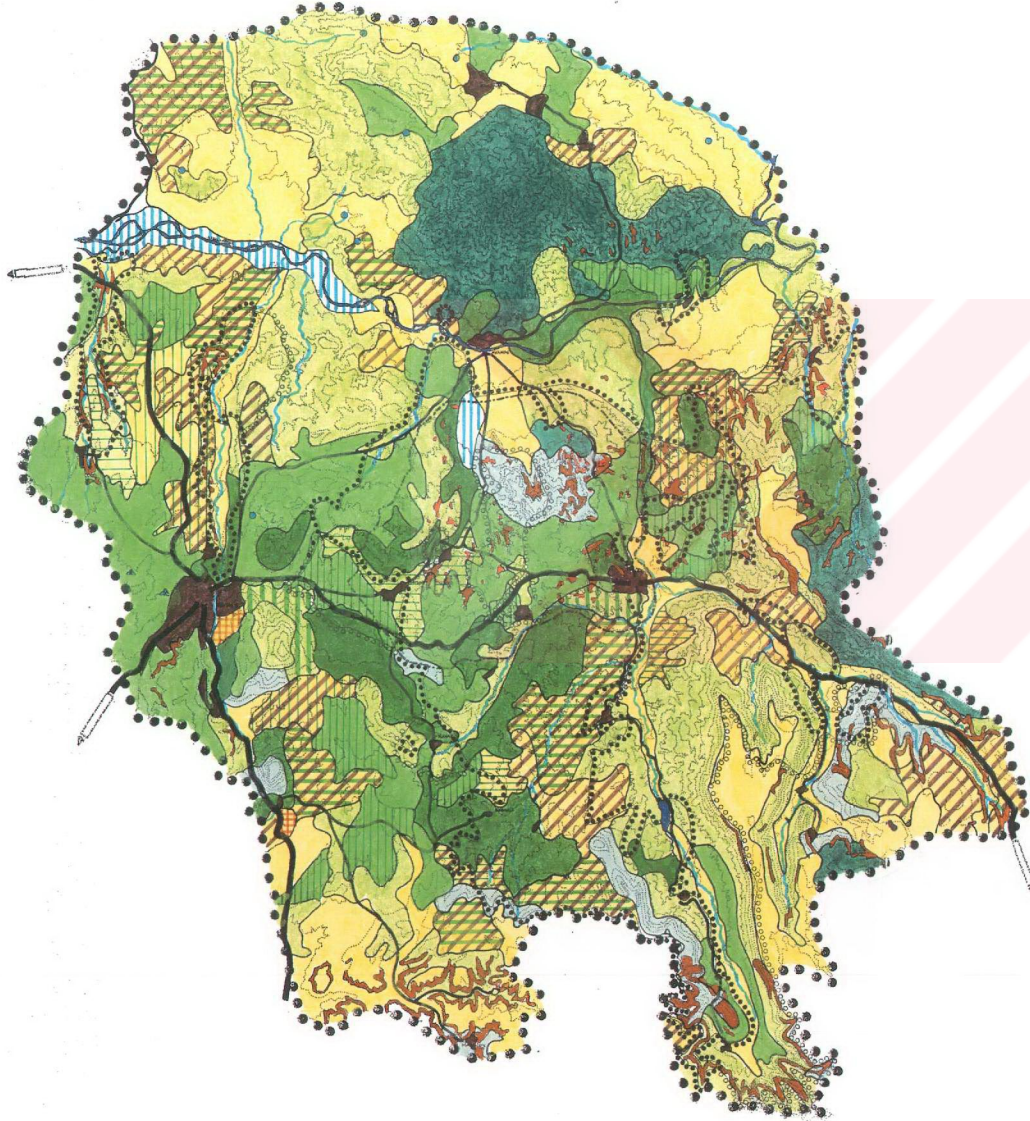
Çıplak Kayalık alanlar; yetiştirme gücü olan toprak serilerek ve erozyon önlemleri alınarak bölgede yetişen bitki türleri ile bitkilendirilerek,

VI., VII. sınıf topraklar üzerinde yapılan tarım (yanlış arazi kullanımı) alanları bozkır veya ağaçlı bozkır bitki örtüsü ile yeniden bitkilendirilerek,

Karayolu ulaşımının bozduğu kırgıbayır alanlar stabilize edilerek biyolojik onarıma tabii tutulacaklardır. Bu alanlar “Biyolojik Onarım Görecek Alanlar” olarak belirlenmiştir (Harita 7.1 Ekolojik Master Planı).

KAPADOKYA BÖLGESİ EKOLOJİK MASTER PLANI

Ö: 1/200.000

LEJAND

●●●●	ÇALIŞMA ALANI SINIRI		BAĞ + BAHÇE
■■■■	MUTLAK KORUNACAK ALANLAR	■■■■	TARIM + BAĞ
■■■■	I. DERECEDE DOĞAL SİT	■■■■	TARIM + BAHÇE
■■■■	II. DERECEDE DOĞAL SİT	■■■■	NERA
■■■■	III. DERECEDE DOĞAL SİT	■■■■	BAĞ
■■■■	I. DERECEDE ARKEOLOJİK SİT	■■■■	BAHÇE
■■■■	ULUSAL PARK	■■■■	NERA + BAĞ
■■■■	PERİ BACASI	■■■■	NERA + BAHÇE
■■■■	KIRGIBAYIR	■■■■	ZEYTİNLİK
■■■■	ORMAN	■■■■	BIYOLOJİK ONARIM GÖRECEK AL
■■■■	FUNDALIK	■■■■	TAŞKIN ARAZI
■■■■	YÜZEYSEL SULAR	■■■■	KAYALIK ARAZI
■■■■	KIZILIRMAK	■■■■	YANLIŞ ARAZI KULLANIM
■■■■	DERE	■■■■	KARAYOLU
■■■■	SU SARNICI		
■■■■	PINAR		
■■■■	KORUNACAK-KULLANILACAK ALANLAR		
■■■■	YERLEŞMELER		
■■■■	YERLEŞİLEBİLİR ALANLAR		
■■■■	TARIM		

Y.T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI

KAPADOKYA BÖLGESİ

DERSİN ADI	Y. LİSANS TEZİ		
YÜRÜTÜCÜ	PROF.DR. SEMRA ATABAY		
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI	BASRI MUTLU	ÖĞRENCİ NO	538001
PAFTA ADI	E. MASTER PLAN HARİTASI		
ÖLÇEK	1/200000	PAFTA NO	7.1

7.2 Kapadokya Bölgesi Öneri Arazi Kullanış Haritası

Eşik Analizi haritası ve Ekolojik Master Planına bağlı olarak araştırma alanının ekolojik ve biyolojik özellikleri ile olması gereken kullanım kuralları Peyzaj Planlama kriterleri doğrultusunda belirlenerek “Öneri Arazi Kullanış Haritası” oluşturulmuştur (Bk. Harita 7.2 Kapadokya Bölgesi Öneri Arazi Kullanış Haritası).

- Kapadokya bölgesinin jeomorfolojik özelliğinden kaynaklanan, milyonlarca yılda oluşan ve görsel zenginlik sunan Jeolojik oluşumların Sit alanları dışında kalan ve yoğun bulunduğu alanların 1. Derecede Doğal Sit Alanı içine alınması,
- Jeolojik oluşumların içine oyularak inşa edilmiş kaya oyma mekanların standardı belirlenerek teknik, jeolojik ve statik açıdan barınma vb. faaliyetlere uygun olup olmadığı incelenerek koruma ve kullanma kararlarının getirilmesi,
- Kaya içine oyulmuş kiliselerin mutlak şekilde korunması,
- Jeolojik oluşumlar bir yandan erirken diğer yandan yenileri oluşmaktadır. Bu alanların koruma-kullanma kararlarının bu doğrultuda belirlenmesi,
- Bölgedeki canlıların yaşam kaynağı olan ve bölge iklimini olumlu etkileyen Kızılırmak nehrinin ekolojik niteliği ve potansiyeli nedeniyle bölge içinde olduğu kadar, bölgenin hinterlandından başka bir deyişle doğuş kaynağından başlayarak tüm akış güzergahı kapsamında iyileştirilerek akarsuyun denetim altına alınması,
- Kızılırmak Nehri kıyı bölgelerinin nehrin ekolojik yapısının korunması amacıyla yapılaşmaların önüne geçilmesi ve “Koruma zon”larının nehrin ekolojik özelliğine bağlı olarak koruma mesafelerinin tayin edilmesi,
- Geçmişten günümüze bölgede araziden faydalanma şekli genellikle Mera ve Kuru tarım olmuştur. Sulu tarıma geçiş denemelerinde tuzluluk problemi nedeniyle bölgedeki arazilerden geniş çapta Mera olarak faydalanılması,
- I., II., III. ve IV. sınıf topraklar tarım toprağı olduğundan ve erozyon riskinin en az olması nedeniyle verim daha yüksek olacağı için bu alanların mutlak tarım alanları olarak değerlendirilmesi,
- Tarıma elverişsiz VI. ve VII. sınıf araziler üzerinde yapılan tarımsal faaliyetlerin (kuru tarım) önlenerek, bu araziler mera, zeytinlik, fundalık ve orman, bağ ve bahçe için daha

elverişli olduğundan tarım teknolojilerinden yararlanılması ve erozyon zararlarının önlenerek mevcutların korunması,

- Mera alanlarının mutlak şekilde korunarak tarıma açılması ve aşırı otlatmanın önüne geçilerek bitki örtüsünün mutlak şekilde korunması,

- Tarımsal aktivitelerin olduğu alanlarda jeolojik oluşumlara zarar verecek şekilde yapılan tarımsal faaliyetlerin önüne geçilmesi ve jeolojik oluşumların üzerinde erozyonun etkilerini azaltan doğal bitki örtüsünün korunması,

- Orman ve fundalık alanların erozyon zararlarının azaltılması, ormanların iklim ve çevre üzerine olan olumlu etkilerinin yanısıra rekreasyonel faaliyetler açısından potansiyel teşkil etmesi nedeniyle, mevcut orman alanlarının rehabilite edilmesi,

- Kuzey rüzgarlarında korunaklı, güneşli bakılarda, ulaşım aksı üzerinde ve zeminin jeolojik yapısının yerleşime uygun olduğu alanlar “yerleşilebilir alanlar” olarak değerlendirilmesi,

- Bölgede ve Ulusal Park sınırları içinde ekolojik-biyolojik ve görsel-estetik yönünde olumsuzluklar oluşturmayacak şekilde raylı ring sistemi ulaşımı tesisi sağlanmalı şehirlerarası karayolunun tarihi sit alanının dışına çekilerek bölgeyi olumsuz etkilemeyecek şekilde yeniden planlanması,

- Çevre Düzeni planında turizm alanı olarak ilan edilen alanların araştırma alanında doğal-kültürel alanlara yakın olması ve doğal kültürel alanlar üzerinde olabilecek baskıyı azaltacağından aynı şekilde turizm alanı olarak planlanması ve ulusal park gelişim planında yer alan otel zonunun park alanı içinde olabilecek olumsuz etkileri göz önünde tutularak bu alanlara kaydırılması,

- Ulusal Park alanının sınırları aynı şekilde korunarak park sahasında 1. Zonun “Mutlak Koruma Zonu” olarak değerlendirilip her türlü olumsuz girişimlerin önüne geçilmesi,

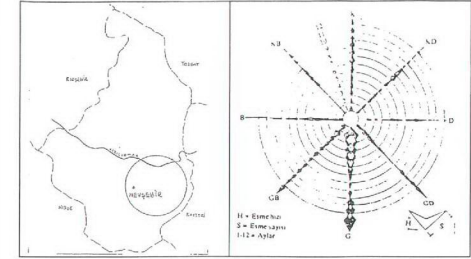
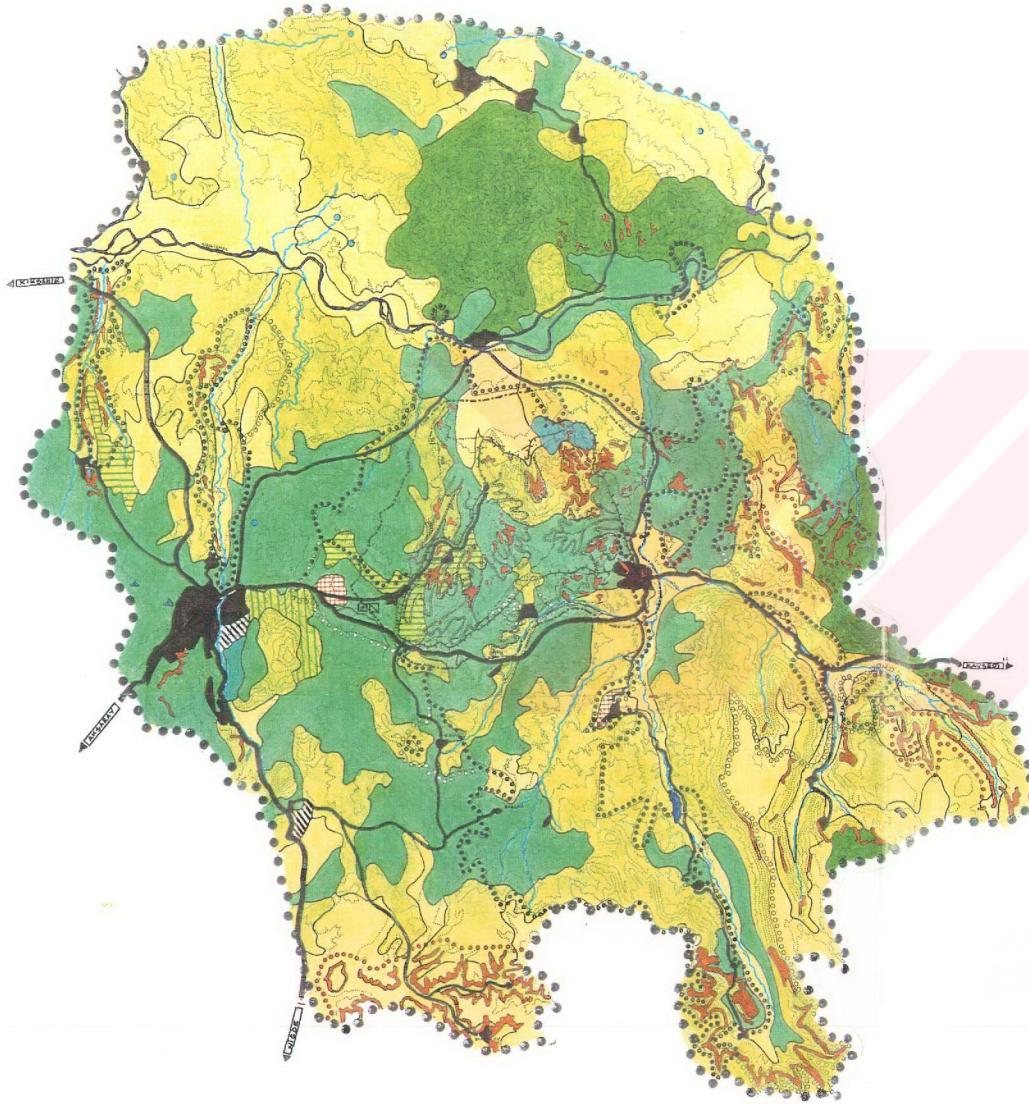
- Ulusal park sınırları içerisinde ancak mutlak koruma zonu dışında kalan ve turizm alanına yakın bir alanda ulusal park idare merkezi ile ziyaretçilerin yararlanabilmesi için jeolojik sakınca olmayan alanlarda yer altı otoparklarının tesis edilmesi,

- Biyolojik onarıma tabi tutulan Kayalık alanlar bitkilendirilerek mera alanı, taşkın araziler bitkilendirilerek ağaçlandırma alanı, yanlış arazi kullanımının olduğu alanlar ise arazi sınıfına göre tarım veya yeniden bitkilendirilerek mera alanı olarak kullanılması,
- Bitkilendirme çalışmalarında bölgenin toprak ve iklim özellikleri göz önünde tutularak erozyon zararlarını azaltacak, bölgenin ekolojik-biyolojik ve görsel-estetik yönünde olumsuzluklar yaratmayacak şekilde planlanması, önerilmiştir.

Ayrıca bu çalışmada Kapadokya bölgesinin önemli kayalık vadilerinden biri olan Uçhisar güvercinlik vadisi örnek detay alan çalışması ele alınarak mevcut durumu analiz edilmiştir. Vadinin jeolojik ve kültürel önemine bağlı olarak “Peyzaj Master Planı” ve “Peyzaj Planlama Projesi” önerisi yapılmıştır.

KAPADOKYA BÖLGESİ ÖNERİ ARAZİ KULLANIŞ HARİTASI Ö:1/200.000

LEJAND

ÇALIŞMA ALANI SINIRI	ARAZİ KULLANIŞI
SİT ALANLARI	TARIM
I. DERECEDE DOĞAL SİT	MERA
II. DERECEDE DOĞAL SİT	BAĞ + BAHÇE
III. DERECEDE DOĞAL SİT	MERA + BAHÇE
I. DERECEDE ARKEOLOJİK SİT	MERA + BAĞ
ÖNERİ SİT ALANI	ZEYTİNLİK
ULUSAL PARK	ORMAN
ULUSAL PARK SINIRI	FUNDALIK
MUTLAK KORUMA ZONU	YERLEŞMELER
IDARE MERKEZİ	YERLEŞİLEBİLİR ALANLAR
OTOPARK	TURİZM ALANI
YÜZEYSEL SULAR	SU SPORLARI
KUZULIRMAK	REKREASYON (PİKNİK)
DERE	ŞEHİRLERARASI KARAYOLU
SU SARNICI	II. KADEME KARAYOLU
PIHAR	DEŞİRYOLU
DAMSA BARAJI	
DAMSA B. MUTLAK KORUMA ZONU	
DAMSA B. SINIRLI KULLANIM ZONU	

Y.T.Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI

KAPADOKYA BÖLGESİ

DERSİN ADI	Y. LİSANS TEZİ
YÜRÜTÜCÜ	PROF.DR. SEMRA ATABAY
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI	BASRI MUTLU
ÖĞRENCİ NO	538001
PAFTA ADI	Arazi kullanış öneri Haritası.
ÖLÇEK	1/200.000
PAFTA NO	7.3

8. UÇHISAR GÜVERCİNLİK VADİSİ DETAY ÇALIŞMASI

Nevşehir'e 10 km. uzaklıkta olan Uçhisar bölgenin en yüksek noktasıdır. Uçhisar kalesi tüm vadilere hakim bir noktadadır. Uçhisar eskiden baştanbaşa oyulmuş konutlarla dolu olmasına karşın tehlike nedeniyle bu konutlar boşaltılmıştır.

Uçhisar Güvercinlik Vadisi Göreme Ulusal Parkı'nın Mutlak Koruma zone içinde yer almaktadır ve Güvercinlikleriyle ünlü olduğundan vadiye bu ad verilmiştir (Şekil 8.1).

8.1 Uçhisar Güvercinlik Vadisi Çevre Sorunları

Göreme tarihi ulusal parkı mutlak koruma zone içerisinde yer alan vadi sınırları içerisinde yer almasına karşın doğal dokuyla uygun olmayan yapılaşmalar (otel, yer altına oyulmuş diskotek vb.), doğal-tarihi yapıyla uyumsuz ve doğal-tarihi çevrenin özelliğini ortadan kaldıran yapılaşma girişimleri, vadinin üst sınırında geçen karayolunun yol açtığı (egzos, emisyon, titreşim ve gürültü) çevre sorunları, vadiyi tehdit etmekte, daha önce konut olarak kullanılan kaya evlerin, güvercinlikler terk edilerek kaderine bırakılmış ve bölge giderek metruk hale dönüşmeye başlamıştır (Harita 8.1 Uçhisar Güvercinlik Vadisi Çevre Sorunları Paftası).

8.2 Uçhisar Güvercinlik Vadisine Ait Bulgular

Vadi Uçhisar yerleşmesinin tarihi-doğal dokusunu içinde barındırmaktadır. Vadi Uzundere vadisine açılarak diğer vadilerle birlikte Kızılırmak vadisine dikey olarak uzanmaktadır. Vadi yamacı doğal bitki örtüsü olan Bozkır bitkileri yanında yer yer çalılarla (karamuk (*berberis ssp.*), Alıç) kaplıdır. Vadi tabanında ise Meyve bahçesiyle ile kavakçılık yapılmaktadır. Güvercinlik vadisi Mutlak Koruma Zonu içerisinde yer almasına karşın, vadi içinde ve hemen üstünde yer alan ve doğal çevre ile uyuşmayan, vadinin doğal estetik görüntüsünü bozan turizm tesisleri inşa edilmiş olması, vadinin üst sınırından geçen karayolunun yol açtığı emisyon ve titreşim zararları Ulusal Park Gelişme Planının amaçlarıyla çelişmektedir. Ayrıca Uçhisar İlave ve Revizyon İmar planında vadiyi tehdit edecek şekilde turistik tesis yapılacak alanlar planlanmıştır.

Ulusal Park Gelişme Planında "park içinde, ilgi çekici unsurlardan biri olan yapılar ile köylerin çevresinin çekiciliğini bozacak modernleştirme yönelimlerinden kesinlikle korun-

ması ilkesi yer alırken Uçhisar’da yeni yerleşmeler doğal yapıyla olduğu kadar tarihi dokunun mimari stili ile de olumsuzluklar yaratmaktadır.

Uçhisar karakteristik değerlerini hızla yitirme sürecine girmiş, tarihi-doğal mekanlar terk edilerek vadi metruk hale dönüşmeye başlamıştır.

8.3 Uçhisar Güvercinlik Vadisi Peyzaj Master Planı

Uçhisar Güvercinlik vadisinde; Kapadokya Bölgesi genelinde yapılan Eşik Analizi Haritasında doğal ve kültürel eşikler Peyzaj Planlama kriterleri ve Uluslararası Sözleşmeler, Anayasa ve diğer ilgili yasalar ışığında değerlendirilerek Ekolojik Master Planı oluşturularak, “Mutlak Korunacak Alanlar”, “Mutlak Korunacak ve Kullanılacak Alanlar” ve “Biyolojik Onarım Görececek Alanlar” olarak belirlenmiştir.

Uçhisar Güvercinlik vadisi; vadi içinde yer alan Güvercinlikler, peribacaları, Uçhisar kalesi, kavaklılık yapılan alanlar, meyve bahçeciliği yapılan alanlar “Mutlak Korunacak alanlar”, Uçhisar yerleşmesi, manzara seyir alanları ve yürüyüş parkurunun geçtiği Mera+ Meyve bahçeciliği yapılan alanlar “Mutlak Korunacak-Kullanılacak alanlar”

Vadinin doğal yapısını bozan ve görsel kirlilik yaratan yapılar (Otel, diskotek) yıkılarak alanın doğal yapısını yeniden oluşturmak için işgal edilen bu alanlar “Biyolojik Onarım Görececek Alanlar” olarak belirlenmiştir (Harita 8.2 Uçhisar Güvercinlik Vadisi Peyzaj Master Planı).

8.4 Uçhisar Güvercinlik Vadisi Peyzaj Planı Projesi

Uçhisar Güvercinlik vadisi açık hava müzesi niteliğindedir. Bu nedenle turistlerin vadi içerisinde yer alan doğal ve kültürel değerleri açık havada gezip görecekları şekilde Peyzaj planı yapılmıştır.

Bu amaçla vadi tabanında ve vadi çevresinde yürüyüş parkurları düzenlenmiştir. Vadi tabanında zemini doğal taşlarla kaplı yürüyüş parkuru planlanmıştır. Yürüyüş parkuru raylı ring ulaşım noktasından başlayarak vadinin içlerine ve vadi çevresindeki yürüyüş parkurlarına bağlanarak Uçhisar kalesi ile vadi çevresindeki manzara seyir noktalarına ulaşmaktadır.

Yürüyüş parkuru üzerinde turistlerin dinlenebilmesi için yer yer dairesel oturma nişleri ve manzara seyir noktalarında manzaranın daha iyi seyredilebilmesi için ahşap seyir kuleleri

tasarlanmıştır.

Ayrıca Uçhisar- Kavak karayolu üzerinde 7 adet büyük araç, 25 adet küçük araçlar için otopark alanı düzenlenmiş ve otopark alanının yanında satış birimleri, lokanta-kafe oluşturulmuştur.

Vadinin doğal-tarihi ve kültürel öğelerini geceleyin ışık ve ses eşliğinde sergileyebilmek için vadinin fiziksel ve kimyasal özelliğini bozmayan ve yürüyüş parkuru üzerinde alçak boylu lambalar tasarlanmıştır.

Yürüyüş parkuru çevresinin bitkisel tasarımında bölgeye özgü, mevcut bitki örtüsü yanında vadinin görsel etkisini bozmayacak türler seçilmiştir.

Bitkisel tasarımda aşağıdaki türler önerilmiştir.

Mevcut Bitki Örtüsü (Yapraklı Ağaçlar)

Populus nigra

Robinia pseudoacacia

Eleagnus angustifolia

Prunus spp. (Ayva)

Prunus spp. (Kayısı)

İbrelî Ağaçlar

Pinus nigra

Çalılar

Berberis crataegine

Crataegus monogyna

Önerilen Yapraklı Ağaçlar

Acer campestre

Celtis caucasica

Magnolia soulangeana

Quercus libani

Prunus serrulata

Önerilen İbrelî Ağaçlar

Abies cilicica

Cedrus libani

Cupressus arizonica

Picea pungens

Önerilen alıllar

Juniperus horizontalis

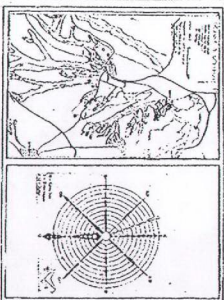
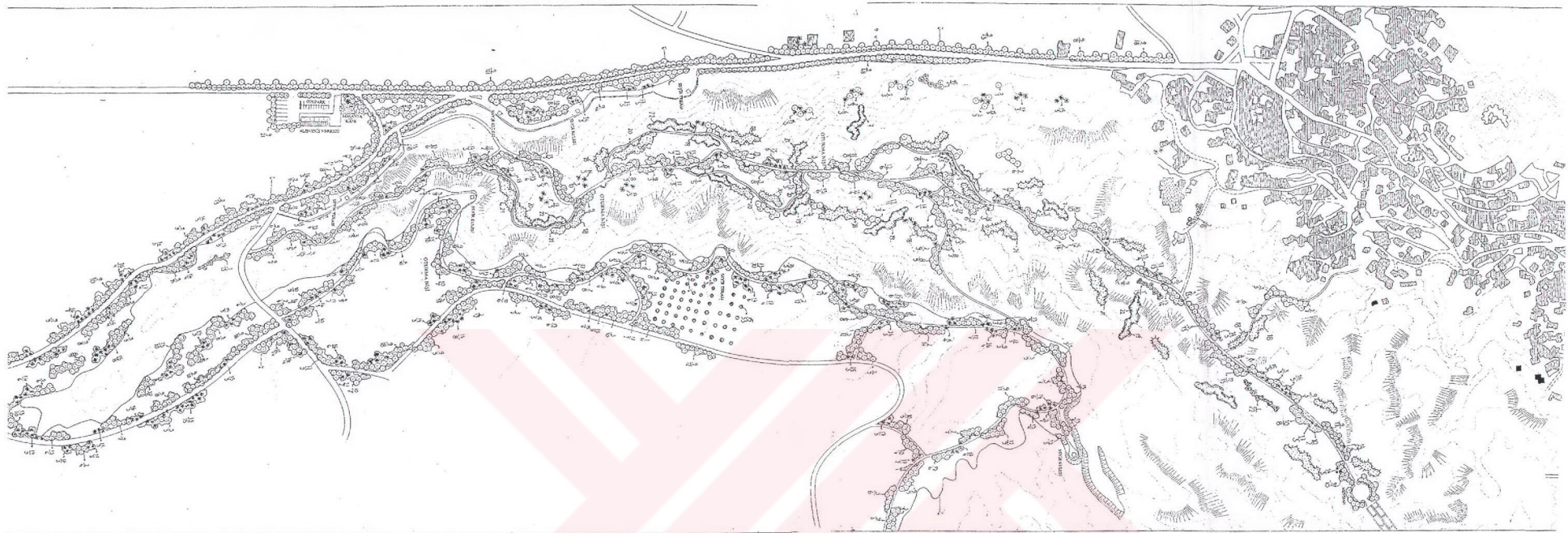
Hipophae rhamnoides

Pyracantha coccinea

Tamarix gallica

Viburnum opulus (Bk. Uhisar Vadisi Peyzaj Projesi, Harita 8.3).

LEJAND

Mevcut Bitki Örtüsü	(Yapraklı Ağaçlar)
---------------------	--------------------

1- *Populus nigra* L.

2-*Robinia pseudoacacia*

3- *Eleagnus angustifolia*

△ *Prunus* spp. (Ayva) :

Prunus spp. (K)

İbrelî Ağaçlar

Pinus m

Çalılar

7. *Berberis crataegina*

8-*Craiaegus monogyna*

Onciden Türler (Yapraklı

Agaçlar)

3-Acer campestre

10. *Clematis caucasica*

11- *Magnolia sounei*

12. *Quercus robur*

ibrelî Ağaçlar

14-*Abies cilicica*

15- *Cedrus libani*

16- *Cupressus arizonica*17- *Picea* p.

Çallıyar

18-*Juniperus horizontalis*

19- *Hipophae rhamnoides*

20- *Pyracantha coccinea*

24-*Tamarix gallica*22. *Viburnum opulus*,

Y.T.O. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ	
SEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ	
PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI	
KARADOKYA BÖLGESİ	
DERİSİN ADI	Y.İLSAN TELİ
YÖRÜTÜCÜ	PROF. DR. ZEMRA ATAYAR
ÖĞRENCİNİN	BASMI ÖĞRENCİ 0340001
ADI SOYADI	MUTLU NO
PAYTA ADI	U. GÖVENCİNLİK YADISI
ÖLÇEK	1/50000
	PAYTA NO

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kapadokya Bölgesi doğal ve kültürel değerleri ile Dünya Mirası olarak ulusal ve uluslararası düzeyde önem kazanmıştır. Turizm potansiyeli yüksek olan bölgenin ekolojik ve biyolojik bir bütün olan doğal ve kültürel değerlerinin mutlak korunması, korunarak kullanılması ve bölgenin sürdürülebilir kalkınması için birbiriyle uyumlu ekolojik ve ekonomik politikaya bağlı, doğal çevreyle uyumlu planlama yaklaşımı yerine bölgede yapılan koruma planları (Çevre Düzeni Planı, Ulusal Park Gelişim Planı) ile imar planları bu yaklaşımdan oldukça uzakta kalmış ve söz konusu planlar birbirlerinden bağımsız parçalı bir şekilde hazırlanmıştır.

Planlar arasındaki uyumsuzluklar, kurumlar arasında yetki karmaşası ve çevre ile ilgili yasa ve yönetmeliklerdeki eksikliklerden dolayı söz konusu koruma planları yaşama geçirilememiş ve başta yanlış arazi kullanımı sonucu çevre sorunları, bölgenin ekolojik-biyolojik bütünlüğü ile bütünlük arz eden doğal-kültürel değerlerinde bozulmalar meydana gelmiş ve bölge yeterince korunamamıştır.

Kapadokya bölgesinin sosyo-ekonomik kalkınmasının doğal ve kültürel değerlere zarar vermeden dengeli bir şekilde sağlanması için;

- Ülke ölçeğinde başlayarak daha küçük ölçeklere inen bütüncül planlama anlayışı doğrultusunda bölge yeniden planlanarak bölgedeki tüm yerleşmelerin koruma imar planlarını ivedilikle yapmak,
- Sağlıklı bir çevre politikasının oluşturulmasında çevreye duyarlı bir yönetim kavramının ülkemizin şehirleşme politikalarına entegre edilmeli ve bu kavram çerçevesinde yerel yönetim mekanizmalarını örgütlemek (Atabay, 2001),
- Ülkemizde çevre ve planlama ile ilgili yasa ve yönetmelikler; doğal ve kültürel çevrenin korunması, korunarak geliştirilmesi ve yönetilmesi hususunda yeterli derecede kriterlere ve yaptırımcı içeriğe kavuşturulması (Atabay, 2001),
- Korunması gerekli doğal-kültürel varlıkların envanteri çıkarılarak mevcut durumu saptamak,
- Bölgede turizm yatırım alanların seçimi ve doğal-kültürel çevreyle uyumlu mimari yapılara yer vererek, tarihi dokuya uygun yapılaşma katsayılarını bölge bütünlüğünde saptanmak,
- Tarihi doku ile birleşmiş yerleşimlerin özüne uygun şekilde korumak, ve tescilli yapıların onarım ve restorasyonu için kredi olanakları sunmak,

- Bir yandan erirken diğer yandan yeni oluşan jeolojik oluşumları koruyarak koruma-kullanma dengesi içinde turizme açmak,
- Bölgenin elektrik enerji hatlarını mümkün olduğu kadar yer altına almak,
- Ulusal park yerleşim birimlerinde atlı gezintiye olanak sağlayacak tesisler kurulmak,
- Yerleşmelerin tarihi meydanlarını çevreye uyumlu olacak şekilde yeniden düzenlenmek,
- Bölgenin ana kaynak değeri/değerlerini korumak için yerleşik halkın ve ziyaretçilerin alan kullanım alışkanlıkları ve kontrolsüz yararlanma biçimlerini önlemek için “Ziyaretçi Yönetimi” oluşturmak.

9.1 Uçhisar Güvercinlik Vadisi Sonuç ve Önerileri

Uçhisar Güvercinlik vadisi Kapadokya bölgesinde Güvercinlik, Kırğıbayır ve Peribacalarıyla ünlüdür.

Vadi doğal ve kültürel değerleri ile Göreme Tarihi Ulusal Parkı sınırları içinde ve Mutlak Koruma zonunda yer almasına karşın doğal ve kültürel değerleri yeterince korunamamış, vadi yeni yapılaşmaların baskısı altına girerek, doğal-kültürel değerleri aşınmaya başlamıştır.

Vadinin kimliğinin korunması ve geleceğe taşınması için;

- Peribacaları ve Güvercinlikleri kimyasal madde püskürtülerek su ve rüzgar erozyonunda korunmak,
- Kavakçılık ile meyve-sebze bahçelerinde tarımsal aktivitelerin jeolojik oluşumlara zarar vermeyecek şekilde devam etmesi için gerekli tedbirleri almak,
- Vadi tabanında ve vadi çevresindeki mera ve meyve bahçeler korunarak vadinin görsel manzarasını seyredabilmek için yürüyüş parkurları düzenlemek,
- Vadinin doğal yapısını bozan otel ile vadiyi tehdit eden ve yer altına inşa edilen diskoteki yıkarak bu alanları yeniden doğal yapısına kavuşturmak,
- Vadi içinde ve vadi çevresinde yapılaşmalara izin vermemek,
- Terk edilen doğal ve tarihi yapıları korumak.

Kapadokya bölgesi geçmişten günümüze, günümüzden yarınlarımıza ışık tutacak bir mirastır. Bu mirasa gerektiği gibi sahip çıkmak “Biz doğayı atalarımızdan değil çocuklarımızdan ödünç aldık” Kızılderili atasözünde olduğu gibi gelecek nesillere karşı bir sorumluluktur.

KAYNAKÇA

- Akgüvercin, F., (2002), Kurak Bölgelerin Bitki Örtüsü ve Ülkemizdeki Doğal Meralar, İ.Ü. Orman Fakültesi Bitirme Ödevi, İstanbul.
- Altan, T. vd., (1982), Fremdenverkehrs entwicklungsplanung Gemedien Ihlara Und Güzelyurt, Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları, Ankara.
- Atabay, S., (2001), Çevreye Duyarlı Yerel Yönetimler Uluslararası Sempozyumu, Y.T.Ü. Basım-Yayın Merkezi, İstanbul.
- Ateş, M., (1996), Kapadokya'nın Başkenti Nevşehir, Nevşehir, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Görmez, K. vd., (2001), Kapadokya Mevcut Durum Raporu, Nevşehir.
- Gülyaz M., Yenipınar H., (), Doğanın Mucizesi Kapadokya, Nevşehir Valiliği Turizm Geliştirme ve Tanıtım Vakfı Başkanlığı, Nevşehir.
- Günaltay, Ş., (1997), Anadolu-Yakın Şark, Cilt 2, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.
- İlhan, E., (1976), Türkiye Jeolojisi, Nuray matbaası, Ankara.
- Ketin, İ., (1982), Türkiye Jeolojisine Genel Bakış, İ.T.Ü. Vakfı, İstanbul.
- Koç, E., (1992), Kapadokya Bölgesi'nde Kentsel Dokunun Turizme Yönelik Korunması ve Kullanılması, Yüksel Lisans Tezi, YTÜ, İstanbul.
- National Geographic Türkiye, Eylül 2002.
- Nevşehir İl Yıllığı, (1994) Nevşehir Valiliği, Nevşehir.
- Nevşehir İli Arazi Varlığı, (1998), T.C. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Nevşehir Valiliği, Brifing Dosyası, 2001
- Sağdıç Ö., (1998), Kapadokya, Komple Gezi Rehberi, Nevşehir Valiliği Turizm Geliştirme ve Tanıtım Vakfı Başkanlığı, Nevşehir.
- Planlama Stüdyosu 7, (2002) Kapadokya Bölgesi Çözümleme Çalışması Raporu, 2001-2002 Güz Yarıyılı, YTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- Tanker N., Koyuncu M., Kurucu S., (1989), Ürgüp, Göreme and Ihlara Plants and Landscape, Çankaya Rotary Kulübü, Ankara.
- Tuncel, M., (1999) Yanardağların Armağanı, Kapadokya, Editör; Sözen M., Ayhan Şahenk Vakfı, İstanbul.
- Ürgeç, İ. Suad., (2000), Kırsal Peyzaj, YTÜ Basım-Yayın Merkezi Matbaası, İstanbul.

Vural, M., vd., (1996), Göreme Milli Parkında Bitkilerin Tespiti ve Bunların Peyzaj Mimarisi Yönünden Değerlendirilmesi, Ormancılık Araştırma Enstitüsü Yayınları, Teknik Bülten No:263 Akcan Ofset Matbaacılık, Ankara .

Yeşil Atlas, 2001, Kasım- sayı 4.

Yücel, M., (1999), Doğa Koruma Alanları ve Planlanması, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Ofset Atölyesi, Adana.

Yücel, T., (1987), Türkiye Coğrafyası” Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.

Zal, N., (2001), Korunan Alanlarda Ziyaretçi Yönetimi, T.C. Orman Bakanlığı, Teknik Bülten, Yıl 2 Sayı 3.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	01.09.1972	
Doğum yeri	Malatya	
Lise	1986-1989	Malatya lisesi
Lisans	1990-1995	İstanbul Üniversitesi Orman fakültesi Orman Mühendisliği bölümü
Yüksek Lisans	2000-2003	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Peyzaj Planlama programı

Çalıştığı kurumlar

1996-1997 Kasımoğlu Fidanlığı Ltd. Şti.

1997-1998 Yeniden Çevre Ltd. Şti